

Etika

barátság

alkotás

lelkiismeret

konfliktus

család

egészség

fejlődés

bizalom

otthon

segítség

közösség

Etika

5.

Etika

Tankönyv 5.

Eszterházy Károly Egyetem
Oktatókutató és Fejlesztő Intézet

Engedélyszám: TKV/494-10/2018 (2018. március 19-től 2023. augusztus 31-ig)

A tankönyvvé nyilvánítási eljárásban közreműködő szakértők: Tuzáné Mák Zsuzsanna, Nagy Károly

A tankönyv megfelel az Ember és társadalom műveltségterület előírásainak: 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet (Nat 2012), az 51/2012. (XII. 21.) EMMI-rendelet 2. melléklet: Kerettanterv az általános iskola 5–8. évfolyamára 2.2.06 Erkölcstan megnevezésű kerettanterv előírásainak, valamint 5. melléklet: Kerettanterv a gimnáziumok 5–12. évfolyama 5.2.07 Erkölcstan megnevezésű kerettanterv előírásainak.

Tananyagfejlesztő: Alexandrov Andrea, Dobszay Ambrus, Fenyődi Andrea, Jakab György, Szecsődi Tamás

Alkotószerkesztő: Fenyődi Andrea

Vezetőszerkesztő: Borhegyi Péter

Tudományos szakmai lektor: Gloviczki Zoltán

Pedagógiai lektor: Tóth László

Fedélterv: Slezák Ilona

Látvány- és tipográfiai terv: Slezák Ilona

Illusztrációk: Tóth Viktória, az Igazgyöngy Alapfokú Művészeti Iskola tanulói

Fotók: 123RF, iStock, Dreamstime, Fortepan, MTI Fotó, Beliczay László, Kollányi Péter, Tóth Gyula,

Mohai Balázs, Komka Péter, Kertész Gábor, Kovács Tamás, Balázs Attila, Ujvári Sándor, Czímbal Gyula,

MTI/EPA/Karl-Josef Hildenbrand, Remac Grafika Bt.

A tankönyv szerkesztői köszönetet mondanak a korábban készült tankönyvek szerzőinek. Az általuk megteremtett módszertani kultúra ösztönzés és példát adott e tankönyv készítőinek is. Ugyancsak köszönetet mondunk azoknak a művészeknek, akiknek alkotásai tankönyveinket gazdagítják.

Köszönjük azoknak a tanároknak és diákoknak a munkáját, akik hasznos észrevételeikkel és javaslataikkal hozzájárultak e tankönyv végső változatának kialakításához.

A keretmese Jakab András Benjámín meséje nyomán született.

Minden hivatkozott internetes oldal utolsó megtekintése: 2018. 01. 15.

© Eszterházy Károly Egyetem (Oktatókutató és Fejlesztő Intézet), 2016

ISBN 978-963-436-163-3

Eszterházy Károly Egyetem

3300 Eger, Eszterházy tér 1.

Tel.: (+36-1) 460-1873

Fax: (+36-1) 460-1822

Vevőszolgálat: vevoszolgalat@ofi.hu

Kiadásért felel: dr. Liptai Kálmán rektor

Raktári szám: FI-504030501

Műszakiiroda-vezető: Horváth Zoltán Ákos

Műszaki szerkesztő: Szalay Ildikó, Kóródiné Csukás Márta

Grafikai szerkesztő: Slezák Ilona, Vámos Norbert

Nyomdai előkészítés: Susán Pál

Terjedelem: 12,36 (A/5) ív, tömeg: 252 gramm

1. kiadás, 2018

Az újgenerációs tankönyv az Új Széchenyi Terv Társadalmi Megújulás Operatív Program 3.1.2-B/13-2013-0001 számú, „A Nemzeti alaptantervhez illeszkedő tankönyv, taneszköz és Nemzeti Köznevelési Portál fejlesztése” című projektje keretében készült. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

Nyomta és kötötte:

Felelős vezető:

A nyomdai megrendelés

törzsszáma:

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

SZÉCHENYI 2020

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Bevezető

Most kezdődik életem
hátralévő része.

Ha valamire visszatekintve
majd nevetni fogunk, ak-
kor miért ne nevetnének
rajta MÁR MOST?

Már nem gyerek! Még nem felnőtt!

Kedves Ötödikes Lányok és Fiúk!

Etikát már az alsó tagozaton is tanultatok. Most, hogy felső tagozatba léptek, egyre több ismeretet szereztek a világról, amely jobban segíti a megértést, ám egyre több kérdést is felvethet számotokra.

Miről is tanulhattok?

Elsősorban az emberről. Az emberről, aki közösségben él, s akinek ez adja meg, hogy boldog lehessen, s hogy „megtalálja a helyét a többiek között”. Így önmagatokról is egyre többet megtudhattok.

Hogyan tanuljuk az etikát?

Mindenekelőtt sokat beszélgetünk. Tanulunk egymástól, mivel mindenkinek vannak olyan élményei, tapasztalatai, amelyeket rajta kívül senkinek, s amivel csak ő tud hozzájárulni a közös gondolkodáshoz. Ehhez az kell, hogy a csoport tagjai bizzanak egymásban, bárki bátran és őszintén kimondhassa, amit gondol, és ne kerülhessen kínos helyzetbe. Javasoljuk, hogy a tanév elején egyeztetek meg néhány szabályban, amelyeket a beszélgetés és a viták során betartotok.

Jól ismeritek-e egymást?

Ha most, az ötödik osztályba érve csoportotok más összetételű, mint tavaly, akkor ismerkedjétek meg: tanuljátok meg egymás nevét, és azt, ki hogyan szeretné, hogy szólítsák a többiek!

No, de ha ismeritek is egymás nevét, bizonyára vannak még olyan érdekes dolgok, amelyeket most megoszthattok egymással. Ezért ajánlunk számotokra ismerkedős játékokat, amelyek leírását a tankönyv 122. oldalán találjátok.

Tanulni sokféleképp lehet!

Az etika tanulása során sok *játékot* játszhattok majd, de a szórakozás mellett ezek mind tanulságokkal is bírnak, például az együttműködésről.

Tankönyvünk feladatai közül a legtöbbet *páros* vagy *csopartos* munkaformában javasoljuk megoldani. Vegyetek részt az együttműködés szándékával az ilyen feladatokban, egyéni munkáttal szolgáljátok a csoport sikerét! Természetesen gondolataitokat az egész csoportban is osszátok meg egymással és tanárokkal! Emellett általában a leckék végén találhatóak olyan feladatok, amelyek inkább egyéni elmélyedésre vagy alkotásra hívnak. Ezeket otthoni munkaként is megoldhatjátok.

A tankönyvben sok *irodalmi szöveggel* is találkoztok majd, amelyeket megbeszélhettek, kérdések, feladatok segítségével feldolgozhattok úgy, mint irodalomórán. Most azonban elsősorban arra figyeltek, milyen helyzetekre világítanak rá a történetek, milyen erkölcsi kérdéseket vetnek fel, és ti milyen választ adnátok ezekre. Az olvasmányok külön egységként is feldolgozhatók a leckék mellett.

A tankönyvben látható *képek, ábrák* nemcsak díszítik a könyvet, hanem gondolkodásra, további képzelődésre vagy alkotásra hívnak fel benneteket. Sok feladat vonatkozik a képekre. Mindjárt a következő oldalon lesz ilyen feladatotok.

Azért, hogy még sokszínűbb legyen a tanulás, a tankönyv végén *Gyűjteményeket* találhattok, ahol sok játék, *kreatív feladat* – például viták, alkotások, kutatómunka – és *dramatikus játékok* szerepelnek. Kipróbálhattok különböző szerepeket, megismerhettek többféle emberi nézőpontot. A tankönyv feladatai közül tanárokkal szabadon választhattok: mindegyik elősegíti a témák feldolgozását, de nem kell mindet megoldani.

A leckékben képi jelek hívják fel a figyelmet arra, az óra mely részéhez ajánlunk olvasmányt vagy valamilyen feladatot a Gyűjteményből.

JÁTÉK

DRAMATIKUS FELADAT

KREATÍV FELADAT

OLVASMÁNY

A mi mesénk

A legkülönlegesebb feladatokat az egész tanévre szól. **Közös munkátok eredményeként** ugyanis egy **ÚJ MESE SZÜLETIK!**

Miért mindig csak mások meséit olvassuk, hallgassuk? Ideje, hogy a saját, közösen írt történeteket meséljétek el. A tankönyvben több helyen a meséhez kapcsolódó szövegrészleteket és feladatokat találhattok. Keressétek meg ezeket! Ezek felhasználásával – de saját ötleteiteket is bevonva – kisebb csoportokban vagy közösen írjátok és rajzoljátok tovább a mesét! Év végére elkészülhet a ti illusztrált történetetek. Megjelenhet „könyv alakban” vagy színjáték, film formájában is.

Kezdjük az első résszel!

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, volt egyszer egy Királyság, amelynek ifjú királya – miután legyőzte a rettegett sárkányt és a három próbát is kiállta – csak nemrég házasodott össze a földkerekség legszebb és legokosabb királylányával. Volt nagy boldogság, hiszen a királyság lakóinak nem kellett félniük többet. A fiatalok nagyon megszerették egymást, az öreg király is megszabadult a kormányzás gondjától, és végre kedvenc rózsáival foglalkozhatott.

- ❁ Nevezzétek el a szereplőket!
- ❁ Találjátok ki, mi lehetett a három próba, amely révén a királyfi elnyerte a királylány kezét és szerelmét! Rajzoljátok le a párviadalt a sárkánnyal!
- ❁ Ábrázoljátok a palotát vagy az esküvőt!
- ❁ Rajzoljátok le a Királyság térképének részletét, és egészítsétek ki még több elemmel! Nevezzétek el a Királyságot és a főbb tájegységeket, hegyeket, tavakat, folyókat és településeket!

Tartalomjegyzék

Bevezető.....	5	Lengyel Balázs: A szebeni fiúk (részlet).....	74
A mi mesénk 1.	7	Antoine de Saint- Exupéry: A kis herceg (részlet)	76
I. EGÉSZSÉGES ÉLET	9	Fekete István: Téli berek (részlet)	78
1. A serdülőkor küszöbén	10	Kosztolányi Dezső: Öreg pap (részlet)	80
2. Érezd magad jól!	12	Eric Knight: Lassie hazatér (részlet).....	82
3. Nehezített pályán.....	14	A mi mesénk 7.	85
4. A lélek egészsége	16	Naplómba – kérdések önmagamhoz	86
5. Vannak-e céljaid?.....	18	III. KÖZÖSSÉGBEN	87
6. Hol lakik a lelkiismeret?	20	16. Közösségeim	88
Janikovszky Éva: Kire ütött ez a gyerek? (részlet)	22	17. „Alma Mater” – az iskola.....	90
A mi mesénk 2.	24	18. Itt vagyok honn	92
Csukás István: Nyár a szigeten (részlet).....	25	19. A szabályok	94
Dr. Nagy Sándor: Hogyan segíthetek? (részlet) .	28	20. Beilleszkedés a közösségbe.....	96
Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk (részlet)	32	21. Együttműködés	98
A mi mesénk 3.	34	22. A konfliktus	100
Máté Angi: Volt egyszer egy sün.....	35	23. Más vagy?.....	102
Móra Ferenc: Az égbelátó (részlet)	37	Magyar cigány vagyok – Romano Rácz Sándor	
A mi mesénk 4.	39	nyomán	104
Alkotás, önkifejezés.....	40	Nógrádi Gábor – Czakó Ferenc:	
II. SZEMÉLYES KAPCSOLATOK	41	Hogyan neveljünk? (részlet)	107
7. Egyedül nem megy.....	42	Robert Fulghum: Már az óvodában megtanultam	
8. Papa, mama, gyerekek	44	mindent, amit tudni érdemes (részlet)	109
9. Nálunk az úgy van... ..	46	Sarah Bosse: Nyeregbe, Anna! (részlet).....	110
10. Két „alkalmas korú” gyerek	48	Kanadai vadludak.....	112
11. Barátom, ki ismersz engem.....	50	A mi mesénk 8.	113
12. Akit megszéldíttettél	52	Lázár Ervin: Virág szemű.....	114
13. Haragszom rád!	54	Mark Twain: Koldus és királyfi (részlet)	117
14. Akire érdemes hallgatnom	56	A mi mesénk 9.	120
15. Társaink, az állatok.....	58	Erkölcsei fogalmak	121
Alan Alexander Milne: Micimackó (részlet)	60	GYŰJTEMÉNYEK	122
Bálint Ágnes: Szeleburdi család (részlet)	65	Játékok	122
Janikovszky Éva: Velem mindig történik valami		Kreatív feladatok	128
(részlet)	67	Dramatikus feldolgozás	136
A mi mesénk 5.	68		
Lázár Ervin: A nagyravágó feketerigó.....	69		
A mi mesénk 6.	73		

I. EGÉSZSÉGES ÉLET

1.

A serdülőkor küszöbén

1. Ha megnézed a táblázatot, láthatod, hogy életszakaszaid fele már mögötted áll. Azt hitted, még el sem kezdődött igazán, aztán már 4:4 az állás. Ideje egy kis számvetést készítened, nem gondolod? 😊

- ▶ Milyen emlékeid vannak óvodás- és kisiskoláskorodból?
- ▶ Mely tulajdonságaid változtak meg kisgyerekkorod óta?
- ▶ Milyen tulajdonságaidban hasonlítasz szüleidre, nagyszüleidre?
- ▶ Melyek a legfontosabb dolgok, amelyeket tőlük tanultál?
- ▶ Milyen tulajdonságokkal szeretnél rendelkezni nagydiákként, felnőttként?

Az emberi élet szakaszai:

- csecsemőkor 0–2 év;
- kisgyermekkor 2–3 év;
- óvodáskor 3–6 év;
- kisiskoláskor kb. 6–11 év;
- serdülőkor kb. 12–19 év;
- fiatal felnőttkor kb. 20–40 év;
- felnőttkor kb. 40–60 év;
- időskor 60 évtől.

2. Nézd meg a rajzokat! Szerinted az egyes rajzok milyen korú embert ábrázolnak?

3. Dolgozzatok kis csoportban! Válasszatok ki egy rajzot, és gyűjtsetek hozzá

- három szót, ami jellemzi ezt az életkort,
- három dolgot, ami jó benne,
- három dolgot, ami veszélyt vagy nehézséget jelenthet ebben a korban!

Ha egy lányra gondoltok ugyanebben az életkorban, rá is ugyanezek az ötletek vonatkoznak, vagy kiegészítenétek a listát?

4. Korszakhatár: alsó és felső tagozat

Az iskolai életben határhoz éréstél: az alsó és felső tagozat határához.

- ▶ Milyen terveid vannak a felső tagozatra?
- ▶ Van-e valami, amit másképpen fogsz tenni, mint korábban?
- ▶ Mi az, amitől tartasz a felső tagozat kezdetén?

5. Kicsi? Nagy?

Mi az, amiben a felnőttek már önállóbbnak tartanak, mint alsós korodban? Miben tekintenek még gyerekként rád?

- ▶ Gondolj ki befejezéseket az alábbi mondatokhoz!
- ▶ Vitassátok meg, egyetértetek-e azzal, ahogy a felnőttek látják ezt!

136.
oldal

Még én döntöm el, hogy...

Azért már eszedbe juthatna magadtól is, hogy...

Majd ha kicsit nagyobb leszel, akkor lehet...

Te már elég okos vagy ahhoz, hogy...

Szeretném, ha mostantól te egyedül...

Szó sem lehet arról, hogy ennyi idősen...

22.
oldal

Janikovszky Éva *Kire ütött ez a gyerek?* című humoros írása a serdülőkorba lépés nehézségeiről szól.

6. Korszakhatár: kisiskoláskor, serdülőkor

Elérteztél a serdülőkor küszöbére. Nemsokára olyan változásokat észlelsz a testeden, melyek arra utalnak, hogy közeledsz a felnőttkorhoz. Ezt jelezheti az is, ha a felnőttek akaratával szemben haladva próbálsz alakítani egyéniségedet.

- ▶ Mit gondolsz, idősebb korodban milyen esetekben szegülsz ellen a szülői akaratnak?

▲ „A serdülőkor akkor kezdődik, amikor a szülők kezdenek nehezen kezelhetők lenni.”

- 7. Rajzold le magadat kisgyermekként, jelenlegi életkorodban, felnőttként és idős emberként!

2.

Érezd magad jól!

1. Képzeljétek el, hogy középkori katonák vagytok, és egy kővárban éltek.

- ▶ Mit gondoltok, egészségesebb-e képzeletbeli életetek a valóságosnál vagy kevésbé egészséges? Indokoljátok véleményeteket!

2. Mi befolyásolja az egészségünket?

- ▶ Milyen szempontok merültek fel az 1. feladatban? Készítsetek rólu-
kuk listát! Csak a testi egészség-
ről beszéltetek, vagy voltak más
szempontok is?

- ▶ Helyezzétek el ötleteiteket egy hasonló táblázatban!

Egészséges vagyok, ha...	
a testem egészséges, mert...	lélekben jól érzem magam, mert...

- ▶ A lecke címét kétféleképpen is lehet értelmezni. Hogyan?

3. Amikor egészséges vagy, száz dolog jár a fejedben. Amikor beteg, akkor csak egy: hogy újra egészséges legyél.

- ▶ Párokban írjatok 5-6 tanácsot arra, hogyan lehet elkerülni a betegségeket!
- ▶ Válasszatok ki kettőt közülük, és rajzoljatok hozzá egyszerű képes jelet [piktogramot]! Mutassátok meg a többieknek, ők pedig próbálják meg kitalálni, mire vonatkozik!

4. Testi épségünket balesetek is veszélyeztethetik. Kis csoportokban mutassatok be olyan élőképet, amelyben egy balesethelyzet látható!

Csukás István *Nyár a szigeten* című ifjúsági regényének részleteiben az egészséget védő tisztaságról, más szóval higiéniaról is szó esik.

5. Helyes táplálkozás

Ha három napig te állíthatnád össze az étrendedet, milyen lenne?

- Töltsd ki a füzetedben a táblázatot! Ügyelj arra, hogy az összeállítás változatos, egészséges, és számodra ízletes is legyen! Melyik szempontot helyezted előtérbe?

	Reggeli	Tízórai	Ebéd	Uzsonna	Vacsora
1. nap					
2. nap					
3. nap					

6. Mozgás

futás

biciklizés

úszás

görcsolyázás

gördeszkázás

kézilabda

kirándulás

tánc

kosárlabda

foci

egyéb:

- Válogasd ki, hogy melyik mozgásformát végezted az elmúlt fél évben, majd válassz ki hármat, amelyekre szeretnél időt szakítani a következő fél évben!
- Párokban beszéljétek meg, melyik mozgásforma, sport miért jó, miben fejleszt! (Ne csak a testre gondoljatok!)

7. Pihenés

Milyen oka lehet annak, ha túl keveset alszol? Mit tapasztaltál, milyen következményei lehetnek ennek? Írd le néhány mondatban a füzetedbe!

- 8. Neked van-e olyan szokásod, amelyen jó lenne változtatnod az egészséged érdekében? Tervezz egészséges napirendet egy hétre!

3.

Nehezített pályán

1. Emlékezz vissza olyan esetre, amikor
- beteg voltál, és ágyban kellett feküdnöd, vagy
 - eltörött valamelyik végtagod, vagy
 - fájtnak valomid, és emiatt nem tudtál megtenni valamit!

Gyűjts össze olyan mindennapi helyzeteket, amelyekben nehézségeket okozott az állapotod! Ki segített neked, és hogyan?

2. Beszélgetsetek a képekről!
- ▶ Mi a közös a képen látható emberekben?
 - ▶ Milyen helyzetben látjátok őket?
 - ▶ Miben más ez a helyzet számukra, mint a ti számotokra?
 - ▶ Milyen képességeik lehetnek erősebbek, mit tudhatnak jobban, mint ti?

3. Dolgozzatok párban!
- ▶ Válasszatok ki egy képet, és gyűjtsétek össze, mire vagytok kíváncsiak a képen látható ember életével kapcsolatban! Kérdéseiteket jegyezzétek le!
 - ▶ Beszéljétek meg, melyik kérdést tennétek fel neki, ha személyesen találkoznátok, és azt hogyan fogalmaznátok meg!

4. Mit jelenthetnek a következő kifejezések: *fogyatékos, fogyatékkal élő?*

A *Hogyan segíthetek?* című szövegből megtudhatod, mi a legjobb módja annak, hogy egy vak embernek segítsünk.

5. Nemcsak a test lehet korlátozott vagy megváltozott teljesítőképességű, hanem a szellem, az értelem is.

Christophernek hívnak. Fel tudom sorolni a Föld összes országát és azok fővárosát. Tudom az összes prímuszámot 7057-ig.

Nyolc éve, amikor a sajátos nevelési igényű gyerekek iskolájába kezdtem járni, a nevelő ezt a képet mutatta nekem: 😞, és én tudtam, hogy ez azt jelenti: szomorú.

Aztán ezt mutatta: 😊, és én tudtam, hogy azt jelenti: boldog.

Ezután rajzolt több ilyen képet: 😞 😊 😞, de ezekről már nem tudtam, mit jelentenek. Úgyhogy egy egész lapot telerajzolt nekem ilyen arcokkal, s mindegyik alá odaírta, hogy melyik pontosan mit jelent. A zsebemben őriztem a papírt, és mindig elővettem, amikor nem értettem, amit valaki mondott nekem. De elég nehéz volt eldönteni, hogy az illető arckifejezése melyik rajzra hasonlít legjobban, mert az emberek arca gyorsan változik.

Mark Haddon nyomán

- ▶ Mit gondoltok a szövegben bemutatkozó fiúról?
- ▶ Beszéljétek meg, hogyan lehet segíteni olyan embereknek, akik nem értenek mások arckifejezéséből!

6. Nézz utána, keresd az interneten!

a) Hozleiter Fanny, azaz „Mosolyka” ma hazánkban az egyik legismertebb fogyatékossgal élő író és blogger [internetes napló írója]. Blogbejegyzéseiből *Te döntesz* címmel könyv is megjelent. Ismerd meg, milyen életvidám ember!

b) Hallottál-e már a Baltazár Színházról, amelyben értelmi sérült színészek hoznak létre előadásokat?

4.

A lélek egészsége

1. Az emberiség régóta tudja, hogy a lelkünk állapota hatással van a testünkre. Sok betegség oka lelki eredetű, ugyanakkor a lelki harmónia segít megőrizni az egészségünket.

HARMÓNIA jelentése: *összhang, egyetértés, összeillés, rendezettség, kiegyensúlyozottság.*

- ▶ Keress példákat saját életedből ezekre a fogalmakra! Például: Kivel tudsz leginkább összhangban lenni? Hol látsz magad körül rendet, rendezettséget? Kivel és milyen esetben értesz egyet?

2. Az alábbi fogalmak különböző lélekállapotokat, lelki tulajdonságokat fejeznek ki.

- ▶ Beszéljétek meg, hogy ismeritek-e mindegyiknek a jelentését! Ki mit ért ezen a szón? Milyen eset vagy helyzet jut eszetekbe róla?
- ▶ Válasszatok ki egy-egy szót, és csupán testtartással, arcjátékkal jelenítsétek azt meg! A csoport többi tagja próbálja meg kitalálni, melyik fogalom került bemutatásra!
- ▶ Amikor ez sikerült, fogalmazzatok meg egy mondatot, amelyet a szereplő gondolhat vagy mondhat egy ilyen lelkiállapotban! Például: *szorongás – Jaj, vajon hányast kapok a dolgozatomra?*

A testi egészség nem feltétlenül jelent lelki harmóniát. Molnár Ferenc *A Pál utcai fiúk* című regényének egy jelenetében Nemeček már beteg, Geréb ellenben erős és egészséges. Hogyan jellemeznéd e két szereplő lelkiállapotát?

3. Lelekiállapotunk függ a külső körülményektől, másoktól, de gyakran rajtunk is múlik, hogyan tekintünk környezetünkre vagy magunkra, hogyan irányítjuk életünket. Mi mindenre érdemes odafigyelnünk?

Munka és teljesítmény

- Figyeld meg a képen szereplő tanulókat! Melyik hozzáállás hova vezethet? Rajzold meg a szereplőket a félévzárás körüli napokban!

Emberi kapcsolataink

Olvasd el a verset! Milyen helyzetek jutnak eszedbe?

- Mit gondolsz, milyen károkat okozhat a versben leírt magatartás?

A vers utolsó sora:

„...ki takarítja
el majd utánatok a veszekedést?”

- Mit lehet tenni azért, hogy kapcsolataink „tiszták” maradjanak?

Szerintem, ha valaki csúnyán beszél,
vagy kiabál a másikkal,
vagy meggondolatlanul fecseg
és bánt másokat, nem hagyja békén,
csak mondja a magáét,
mindig ugyanazt, szüntelen,
szutykos szavakat fröcsköl a másokra,
szidja, kiabál, megátkozza,
az szemetet.

Galla Ágnes: Szerintem, ha valaki
csúnyán beszél (részlet)

Derűs, bizakodó hozzáállás az élethez, a világhoz

- a) Jelenítsd meg képen (rajz, fotó), mit jelent számodra a harmónia!
b) Gyűjtsd össze, milyen jó dolgok történtek veled az elmúlt évben!

▲ Miért jó nekik, hogy egy csapat emberrel kell egy tempóban húzniuk az evezőt?

▲ Miért mászik föl, ha semmi sincs a fal tetején?

1. Fogalmazd meg, mi lehet a céljuk a képeken látható embereknek! Te milyen sportot űzöl? Mi az érdekes benne számodra? Mit szeretnél elérni ebben a sportban?

2. A célokról és a tervekről

Célnak nevezzük azt az állapotot, amelybe el szeretnénk jutni. Lehet, hogy meg akarunk tanulni egy dalszöveget, kipróbálni egy új játékot, megismerkedni az új szomszédoddal, megvenni egy táskát, kibékülni a barátunkkal, ügyesebbé válni a tollasozásban... Jó, ha időnként végiggondoljuk, mit szeretnénk elérni, mi is a fontos számunkra.

Ahhoz, hogy elérjünk a célokhoz, hasznos, ha tervet készítünk. Így felmérhetjük azt, mire van szükség, mennyi erőfeszítést kíván a feladat.

a) *Céljaim* címmel készítsd el az alábbi táblázatot a füzetedbe!

	1 nap	1 hét	1 hónap	1 év múlva?
Mit szeretnék elérni				

- Gondold át a céljaidat, és töltsd ki a táblázatot! Több választ is beírhatsz!
- Párokban beszéljétek meg, miben hasonlóak, miben különbözőek a céljaitok! Melyik tűnik a legkönnyebben/legnehezebben elérhetőnek? Melyekkel szeretnétek *fejlődni* valamiben/*megtanulni* valamit/*megváltoztatni* valamit/*megszerezni* valamit?

b) Válassz ki egy célt táblázatodból! Mi minden szükséges ahhoz, hogy elérhesd? Ne csak tárgyakra gondolj, hanem például tudásra, bátorításra, eltökéltségre, kitartásra... Ezek közül melyeket kaphatod meg mástól, melyekkel kell neked rendelkezned? Van-e olyan cél, amelynek elérését te nem tudod befolyásolni?

c) Csoportokban folytassátok a munkát! Egészítsétek ki a táblázatot a *Mit szeretnének elérni?* kérdéssel! Írjatok be olyan közös célokat, amelyeket az osztályban jó lenne megvalósítani! Az egyikhez készítsetek több lépésből álló tervet!

Ahhoz, hogy elérhető célokat tűzzünk ki, szükséges, hogy jól ismerjük önmagunkat. *Máté Angi* meséjében egy sün szeretne megváltozni.

3. Nem csak önmagunkra vonatkozhatnak a céljaink. Sok ember van, aki olyan célt talál, amellyel másokért tud tenni valamit. Most ilyen példáról olvashatsz.

Nyugdíjasok, akiknek sok szabadidejük van, arra vállalkoztak, hogy alsó tagozatos gyerekeknek segítsenek délutáni tanulásukban. A fejlődés látványos: csak egy kis odafigyelésre volt szükség, és a tanulók sikeresebbek lettek.

Egy budapesti lakótelepen felnőttek, gyerekek fogtak össze, hogy a házak közötti területen kiskertet hozzanak létre, amelyet együtt gondoznak. Szakemberektől tanulhatják a növénytermesztést, a gyerekek pedig megfigyelhetik, hogyan fejlődik a borsó, répa, paradicsom.

Bódvalenkén, az ország egyik legszegényebb falujában roma művészek festményekkel díszítik a házak falát. A festmények a cigányok életét, álmait, meséit jelenítik meg. Az alkotásokat közösen készítik, az odautazók pedig megcsodálhatják őket.

▲ A legutolsó falfestmény (2014) egy romagyilkosság áldozatainak állít emléket

- Milyen célok jelentek meg a szövegekben? Melyik cél miért lehet fontos?
- Kik vettek részt a megvalósításban? Milyen hasonló kezdeményezésekről hallottál?

6.

Hol lakik a lelkiismeret?

Néha úgy érezzük, tudjuk, mit szándékoztunk tenni, és mégsem úgy cselekszünk, ahogy mi magunk is szeretnénk.

Richard Feynman, amerikai fizikus

1. Nézzétek meg a képes történetet, és beszéljétek meg, mi történt! Ki mit tett, és vajon miért? Mit gondolhattak vagy mondhattak a szereplők? Milyen érzéseik keletkezhetnek? Találjatok ki folytatást a történethez!

2. Milyen okai lehetnek, amikor nem úgy oldottál meg valamit, mint ahogyan korábban jónak vagy helyesnek tartottad? Mi minden befolyásolhatta az adott helyzetben a döntésedet?

Olvassátok el a *Kincskereső kisködmön* című regény részletét, és az alsó tagozatról ismert történet alapján értelmeztétek a ködmön szerepét a műben!

3. A *lelkiismeret* olyan, mintha egy belső hang lenne. Megvizsgálja cselekedeteinket, és összehasonlítja azzal, amit mi magunk helyesnek tartunk. Ha olyat teszünk, amit jónak ítéel, elégedettségérzetet ad cserébe. Ha valamit helytelenít, kellemetlen belső vívódás lesz az eredménye.

► Szerinted melyik tárgy jelképezi leginkább a lelkiismeretet? Miért?

4. Te hogyan oldanád meg következő helyzeteket? Van-e jó megoldás? Fejzd be egy-két mondattal a történeteket!

Emőke a legjobb barátom. Múltkor angolóra után futott ki a tereméből, és véletlenül lerántotta a magnót, ami összetört. Csak én láttam. Az osztályfőnök megkérdezte, hogy ki tette, de Emőke nem mert megmondani, mert az apja nagyon szigorú.

Sokat járok könyvtárba, és nagyon szeretem Annus nénit, a könyvtárost. Egyik délután rohantam a buszhoz, hogy odaérjek edzésre, amikor Annus néni jött szembe velem, egy halom könyvvel a kezében. Megkért, hogy segítsék neki.

Kristóf, aki a szomszédban lakik, jó haverom. A bátyját már kevésbé bírom, szerintem túl erőszakosan játszik. Szombaton délután becsöngettek hozzánk, kihívtak játszani a térre. A húgom azt mondta, ha nem akarok kimenni, hazudjam azt, hogy takarítanunk kell.

5. Azokat a helyzeteket, amelyekben nehéz döntenünk, mert különböző szabályoknak szeretnénk megfelelni, *dilemmáknak* nevezhetjük.
- Fogalmazzátok meg, mit gondolhattak, min vívódhattak a történeteket mesélő gyerekek! Milyen belső szabályok kerültek összeütközésbe?
6. Válassz ki egy kérdést, és írásban fogalmazd meg válaszodat úgy, hogy példákat is hozol!
- Melyek azok a szabályok, amelyeket mindig betartasz, melyek azok, amelyeknek törekszel a betartására, de nem mindig sikerül?
 - Amikor olyasmit teszel, amit a nálad nagyobbak, hatalmasabbak tiltanak, mi jár a fejedben, hogyan érzed magad?
 - Követtél-e el olyan dolgot, amivel másnak akaratlanul ártottál? Mit gondoltál és mit tettél ezután?

1. A serdülőkor küszöbén

Janikovszky Éva: Kire ütött ez a gyerek? (részlet)

Amíg kicsi voltam és okos és kedves és szép, mindig tudták, hogy kire hasonlítok.
Nagymama azt mondta: Istenem, akárcsak az anyja!
Nagypapa azt mondta: az ördögbe is, szakasztott az apja!
Emil bácsi azt mondta: a megszólalásig szegény Jolán!
Apukám azt mondta: mintha csak magamat látnám!
És anyukám azt mondta: azért talán rám is hasonlít egy kicsit! [...]

Amíg kicsi voltam és aranyos, mindenki így beszélt hozzám:
Anyuka egyetlen boldogsága
Nagymama szeme fénye
Drága csillagom
Kicsi bogaram
Eszem azt az arany kezecskéjét
Hadd pusziljam meg a talpacskáját
Mit hoztam az én kis madaramnak?

Amíg kicsi voltam és búbájos, apukám albumba ragasztotta a fényképeimet, hogy mindenki megnézhesse, milyen voltam háromnapos, kéthetes, négy hónapos és egyéves koromban. Ebben az időben került az első kinőtt tipegőcipőm anyukám fölé a polcra, ekkor vágott le a nagyanyám egy fürtöt abból a gyönyörű aranyhajamból, s ekkor tette apukám a tárcájába, amit neki rajzoltam. [...]

Amíg kicsi voltam és okos és kedves és szép, aki csak látott, mind azt mondta:
Micsoda sikerült gyerek!
Igazán büszkék lehettek rá!

És bár a család úgy vélte, hogy ugyan már, hiszen mindegyik kisgyerek egyformán helyes, azért egymás közt mégis belátták, hogy igaz, ami igaz, ritka az olyan kisgyerek, amelyik egyformán okos és kedves és szép. [...]

Apukám és anyukám ilyenkor szerényen mosolygott, és azt mondta, hogy persze, még mindegyik kinőheti magát.

Amióta megnőttem, és butaságokat beszélek, és elviselhetetlen vagyok, és rossz rám nézni, aki csak meglát, azt mondja:

Ez volna a ti fiatok?

Szinte hihetetlen!

Nem lehet ráismerni!

És a család szégyenkezik, mert arra persze nem számítottak, hogy én is kinövöm magam.

Amióta nagy vagyok és nyegle és idétlen, csak ülnek és sóhajtoznak, hogy kire ütött ez a gyerek.

Nagymama azt mondja: én nem tudom, kire, de az anyjára biztos nem!

Nagypapa azt mondja: én nem tudom, kire, de az apjára biztos nem!

Emil bácsi azt mondja, hogy szerencse, hogy szegény Jolán már nem érte meg!

Apa azt mondja: most láthatja az anyja, hogy nem kellett volna mindent ráhagyni!

Anya pedig azt mondja: te vagy az apja, hát mért nem pofozod meg?

És bár a család jól tudja, hogy minden kamasz elviselhetetlen, egymás között mégis belátják, hogy ami sok, az sok, az ő türelmüknek is van határa, és ez így nem mehet tovább. Csak még azt nem tudják pontosan, hogy akkor hogyan is menjen. [...]

Nagymamám szerint az a baj, hogy ideges ez a gyerek,

Nagypapám szerint az a baj, hogy nem sportol ez a gyerek,

Aranka néni szerint az a baj, hogy zárkózott ez a gyerek,

Emil bácsi szerint az a baj, hogy nem érdekli ezt a gyereket semmi,

Anya szerint az a baj, hogy túlterhelt ez a gyerek,

Apa szerint az a baj, hogy nem gondolkozik ez a gyerek,

de abban mindnyájan egyetértenek, hogy nincs bennem semmi jóérzés.

Én nem tudom, pontosan, hogy mi az a jóérzés, de nekem mindig kapar a torkom, ha válogatott meccsek előtt eljátsszák a Himnuszt, vagy győzünk a versenyen, és felhúzzák a zászlót, még most is polcomon tartom az öreg macimat, és mindig sajnálom a halat, amit kifogok a vízből.

1. Mit mondtak a családtagok a fiúról, amikor még kisgyermek volt?
Mit mondanak róla most, hogy már kamaszodik?
Vajon miben változott meg a fiú?
Miért változhatott meg a család véleménye?
Hallottál már a te családban hasonló véleményeket?
2. Gyűjtsetek néhány jellegzetes mondatot, amelyeket a szülők, felnőttek mondanak a gyerekeknek!
Előfordult-e már, hogy úgy érezted, sokkal jobb volt kisgyerekeknek lenni, mert másképpen bántak veled a szüleid?
Mit gondolsz, csakugyan ekkorát változnak a gyerekek, vagy esetleg a felnőttek várnak mást tőlük?

👉 Janikovszky Éva sok könyvet írt a gyerekekről. Ezeket Réber László rajzai teszik még vidámabbá. Keresd meg a könyvtárban a *Kire ütött ez a gyerek?* című könyvet, és olvasd el az egészet! Milyennek látod te a könyv kamasz szereplőit?

Nem telt bele egy év, már mindenki láthatta, hogy hamarosan trónörökös érkezik a királyi családba. Nosza, mindenki készülődni kezdett. Aki csak tehette, babaruhákat varrt, bölcsőt és játékokat készített az udvarban. Megérkeztek a királyfi szülei is, és magukkal hoztak egy bölcs öreg tündért, akinek varázshatalma volt. Ő nemcsak arra volt képes, hogy látta a jövőt, de egy kicsit befolyásolni és alakítani is tudta mindazt, ami majd történni fog.

– Négy gyermek fog itt születni – mondta az öreg tündér a leendő szülőknek és nagyszülőknek. – Két gyönyörű kislány és két fiúcska. Segítetek nektek abban, hogy olyanná váljanak, amilyenek szeretnétek őket.

- 🌸 Milyen gyermeket szeretnének vajon a szülők?
- 🌸 Mi legyen a nevük?
- 🌸 Rajzoljátok le, hogyan néznek ki kisgyermekként, nagyobbként és ifjúként!
- 🌸 Milyen jó tulajdonságokkal rendelkeznek majd?
- 🌸 Lesznek-e rossz tulajdonságaik? Ezek miben nyilvánulnak majd meg?
- 🌸 Mi lesz számukra fontos? Milyen célokat szeretnének majd elérni?

2. Érezd magad jól a bőrödben!

Csukás István: Nyár a szigeten (részlet)

Csukás István vidám regényének szereplői felső tagozatos diákok, akik felnőttek nélkül táboroznak néhány napig a Duna egyik szigetén.

Majd kiértek a városból, zöld síkság terült elébük, a busz felbőgve nekiiramodott, falta a kilométereket. Némán figyelték az utat, a zöld bokrokkal sűrűn benőtt, kanyargó Dunát; tele volt a szívük várakozással, örömmel, izgalommal, arcuk ki-
pirult, orruk meg belapult, ahogy az üveghez nyomták.

Elvárásolta őket a táj.

[...]

A hatalmas törzsű nyárfák szabályos barlangot alkottak félkörben állva, a lomb-
barlang szája a magasból a vízre nyílt.

– Ideális táborozóhely – jelentette ki Tuka, mikor megvizsgálta a helyet. – Bőven
elfér a két sátor! És nem jön fel a víz, mert itt elég magas a part.

A többiek bólogattak, gyönyörködve nézték, ahogy Tuka lelépi a sátrak helyét.

– Itt lesz az egyik sátor, itt meg a másik – jelentette ki Tuka.

Majd szétnézett a környéken. Balra tőlük a kompikötő állt, üres hordókra sze-
relve, jobbra egy kicsi fehér ház, a gátőr háza. A gátőr házatól fölfelé kanyarodott a
Duna, szemben a túlsó parton villák, nyaralók, kertek voltak tarka összevisszaság-
ban.

– Ideális hely! – mondta még egyszer Tuka. – A víz elvág minket a civilizációtól!
[...]

A két sátor felállítása belenyúlt a késő délutánba. Csorgott róluk a víz, az arcuk
poros és maszatos volt, a kezüket feltörte az ásó, a fűrész, a száraz gally – de a két
sátor állt, és gyönyörű volt!

Cseppcsányi a róka farkú fűrészszel hajlékony ágakat vágott a part menti bokrok-
ról, és kerítést csinált a sátrak köré. Tuka a sátor elé kavicsból utat rakott ki. Tuka
sátora régi katonasátor volt, de kényelmes, tágas. Hát a túrasátor persze szebb volt,
ablaka volt, előszobája volt, de Tukáék nem irigykedtek.

Mikor minden elkészült, Tuka még egyszer körbejárta a sátrat, megnézte a zsi-
nórokat, hogy elég feszesek-e, megvizsgálta a cövekeket, hogy jól tartanak-e, majd
ragyogó arccal kijelentette:

– Felvertük a sátrat! [...]

– Gyerünk fürödni! – javasolta Tuka. – De szeretnék mondani valamit a fürdőssel
kapcsolatban.

– Halljuk! – rikkantott Bádogos. – Csupa fülkagyló vagyok!

Tuka végignézett rajtuk.

– Tudjátok jól, hogy milyen nehezen engedtek el ide minket. És azt is tudjátok, hogy a legkisebb baj esetén vissza kell mennünk!

– Tudjuk – morogták a többiek.

– Éppen ezért a fürdésnél a következő szabályokat kell betartanunk. Egy: senki se megy a mély vízbe! Kettő: egyedül senki se fürdik! Három: mindig legyen a parton egy úszóöv! Világos?

– Világos! – zúgták a többiek.

– Akkor gyerünk – bólintott Tuka.

Belezúdultak a vízbe. A víz alacsony volt, alig ért derékig, s meleg volt és bársonyosan simogató. [...]

Mikor megunták a fürdést, kimásztak a partra, s ugráltak, hogy a víz kimenjen a fülükből, s futkostak, hogy megszáradjon a bőrük.

A nap már lefele tartott az égen, vörösre festette a szelíden hömpölygő vizet.

– Hozzá kell látnunk a vacsorához! – figyelmeztette Tuka Szinyákot. – Meg kell pucolni a tyúkot.

– Ivóvíz is kellene – mondta Cseppcsányi. – Én elmegyek Bádogossal a gátőr házához, ott biztosan van víz. Összeszedték a kulacsokat, Bádogos vitte a bográcsot is, és elindultak.

Tuka tüzet készített, Palánk Géza segített neki, tördelte a gallyakat. Kece nyársnak való ág után kutatott a bokrokban.

Vidáman folytak a vacsora előkészületei. [...]

A tűz lobogott az alkonyatban, a tyúk sült, ínycsiklandozó illatok terjengtek, hat izgató orr szimatolta.

– Azannyát! – sóhajtotta Bádogos. – Ez ám az illat!

Tuka a nyársat forgatta óvatosan, hogy a zsír egyenletesen süljön rá a tyúkra:

– Add ide egy kicsit, hadd forgassam! – könyörgött Szinyák. – Végül is én szerettem a tyúkot!

Tuka bólintott, és odaadta a nyársat Szinyáknak.

– Csak óvatosan!

– Bízd ide! – hengegett Szinyák. – Egy tyúkkal még elbánok!

Nagy gyönyörűséggel forgatta, finoman sercegett a zsír a pirosuló bőrön.

Hogy történhetett, hogy nem, biztosan azért nem vették észre, mert mindnyájan a tyúkot bámulták, a nyárs alsó vége lángot kapott, s a zsírral átitatott gally pillanat alatt elharmvadt. A tyúk belepottyant a parázsba, és sisteregve égett.

Szinyák annyira meglepődött, hogy zavarában tovább forgatta a nyárs kezében maradt végét.

Tuka eszmélt fel először.

– Kapd ki az egészet! – kiáltott Szinyákra, majd segített neki, és közösen kiszedték a tyúkot a parázsból.

A tyúk koromfekete volt, mint a sötét éjféli.

– Megégett – mondta végre.

– Egy tyúkot se lehet rád bízni! – dühöngött Bádogos. – Már előkészítettem a gyomoredveimet, és most tessék! Mit csináljak a gyomoredveimmal?

– Nem tehetek róla – mentegetőzött Szinyák.

– Talán ha lekaparnánk egy kicsit... – szólalt meg Tuka, s elővette a törét.

A kapargatás kétségtelenül használt a tyúknak, éjféketéből dióbarnára változott a színe.

Reménykedve nézték.

Tuka igazságosan hatfelé darabolta és szétosztotta. Mohón nekiláttak, Palánk Géza finnyáskodott még egy kicsit, de mikor látta, hogy a többiek milyen jóízűen falják, beleharapott.

A tyúknak még így, dióbarnán is nagyon jó íze volt!

– Azanyát! – szuszogott Bádogos. – Ilyen jót még nem ettem!

A többiek csatlakoztak hozzá, tele szájjal bizonygatták, hogy ilyen jót még nem ettek, úgyhogy lassan Szinyák is megnyugodott, elmúlt a lelkiismeret-furdalása.

Kulacsból friss vizet ittak rá, s fél könyékre dőlve szopogatták a csontokat.

1. Belevágnátok-e ti is hasonló kalandba, mint ezek a fiúk?
Mit csinálnátok hasonlóan, mint ők, és mit másképpen? Miért?
2. Keressetek a szövegből olyan példákat, amelyek a higiénával, tisztasággal kapcsolatosak! Tetszik nektek a fiúk hozzáállása ehhez a kérdéshez?
3. A részletben a fiúk fürdenek a Dunában, de előtte megbeszélnek néhány szabályt. Vajon miért?
Gyűjtsetek még néhány tanácsot, amelyek a fiúk biztonságát szolgálhatják!
4. A regény az 1970-es években játszódik. Nem volt okostelefon, de még telefon sem volt mindenhol. Ma megvalósítható lenne ugyanígy egy nomád tábor úgy, hogy a szülők napokig nem érintkeznek a gyerekeikkel?

❖ A regényből sikeres film készült *Le a cipővel!* címmel. Ha teheted, nézd meg!

3. Nehezített pályán

Dr. Nagy Sándor: Hogyan segíthetek? – Hasznos tanácsok arra vonatkozóan, hogyan tud Ön is segíteni! (részlet)

A következő szöveget a Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetségének egyik kiadványából idézzük. Ezt azért állították össze, hogy hasznos tanácsokat adjanak azoknak a látó embertársaiknak, akik szeretnének segíteni nekik a mindennapokban, de nem mindig tudják, hogyan. Alkossatok 4-5 fős csoportokat! Olvassátok el a bevezető részt, majd válasszátok ki az egyik be-tűvel jelölt szövegrészt, és azt olvassátok el!

Mások vagyunk, mert alig, vagy egyáltalán nem látunk. Ezt nekünk és a környezetünknek is nehéz feldolgoznia. Emiatt kényszerpályán éljük életünket, mert folyamatosan bizonyítanunk kell azt, hogy megálljuk a helyünket a tanulásban, a munkavégzés során. Tudunk önállóan közlekedni, képesek vagyunk ellátni magunkat. Állapotunkból fakadó nehézségeinket, hátrányos helyzetünket, többé-kevésbé megtanultuk elfogadni. Nap mint nap adódhatnak azonban olyan élethelyzetek, amikor segítségre van szükségünk. Ennek megadására segítőkinknek fel kell készülni, azt tudatosan tudni kell vállalni. Ha a máságunkat elfogadják, akkor ez sikerülni is fog. [...]

a) Segíthetek?

Most elérkeztünk az egyik legfontosabb kérdéshez: „Vajon kell segítenem, vagy somfordáljak egy kicsit arrébb, mert nem tudom, hogy kell-e, és hogyan?” Ez egy dilemma. Ezt mi is belátjuk.

A megoldás nagyon egyszerű: ha úgy érzi, hogy itt segítségre lehet szükség, kérdezze meg! Soha ne tétovázzon felajánlani a segítségét! De ne legyen csalódott, ha nem fogadjuk el minden esetben, ugyanis olykor egyedül is egyszerűen elboldogulunk.

b) Beszélgetés

Hozzánk szóljon közvetlenül, ne a kísérőnkhez! Ő csak a tájékozódásban, nem pedig a gondolkodásban segít nekünk.

A tény, hogy vakok vagy látássérültek vagyunk, nem jelenti egyúttal azt is, hogy rosszul hallunk. Tehát nyugodtan beszélhet velünk „normál” hangerőn.

Nagyon fontos! Kérem, mutakozzon be, hogy tudjuk, ki Ön!

Nincsenek tabutémák! Tudjuk, hogy sokan vannak, akik félnek a jelenlétünkben csak ki is ejteni azt a szót, hogy „látni” vagy hasonló szavakat. Ez teljesen szükségtelen. Ne szégyellje a dolgokat úgy megnevezni, ahogy azt egyébként is tenné! Nyugodtan elmesélheti, mit látott tegnap a televízióban. Ugyanez érvényes természetesen a „vak” szóra is. E szó ugyanúgy a mi szókincsünkhöz is hozzátartozik, mint az Önéhez.

Nagyon fontos! Nyugodtan mondhatja búcsúzásakor: viszontlátásra!

c) Biztonság

Segítők vagy társunk jelenlétének érzékelése biztonságot jelent számunkra. Amikor rövid időre meg kell szakítania a kísérésünket, ha el kell hagynia az asztalt vagy a helyiséget, akkor mondja meg! Az is nagy segítség, ha közli, mikorra várható vissza. Kérem, hívja fel magára akkor is a figyelmet, amikor visszaérkezett! Biztosan ismeri azt a kellemetlen szituációt, hogy beszél valakivel, és egyszer csak észreveszi, hogy az illető már régen nincs ott. Ez nagyon kínos nekünk is.

d) Környezet

Kezdődhet a tájékoztatásunk azzal, hogy: „Nézd csak!”, de ehhez a kifejezéshez nekünk feltétlenül magyarázatra van szükségünk. Írja le nekünk, mi az körülöttünk, amiről tudnunk kell, hogy mi magunk alkothassunk képet a környezetünkről. Mindenesetre nem fontos mindig és minden egyes részletet leírni, csak a szokatlan vagy új dolgokra kell felhívni figyelmünket, amelyek akadályozzák, vagy megkönnyítik tájékozódásunkat. Például egy oszlop a járda közepén, kőkerítés a járda mentén, új üzlet stb.

Kérjük, ne taszigáljon és ne húzzon minket! Amikor például egy üres helyet akar nekünk felkínálni, elegendő, ha kezünket a szék háttámlájára helyezi, és informál minket arról, hogy itt a helyünk.

e) A fehérbot használata

Mi vakok és aliglátók két okból használunk fehérbotot. Egyrészt jelezni kívánjuk, hogy nem látunk, másrészt hasznos eszköz a biztonságos közlekedés elősegítésében. Utunk során eljuthatunk olyan buszmegállóba vagy útkereszteződésbe, ahol nem vagyunk ismerősek. Ilyenkor jól jöhet a segítség, ami bizony néha elmarad. Tehát indokolt tőlünk megkérdezni, hogy hányas buszra várunk, vagy van-e szükségünk segítségre az átkeléshez.

Nagyon fontos: a segítség felajánlásakor érintse meg a karunkat! Ezzel hozza tudomásunkra, hogy hozzánk szól.

f) Fel- és leszállás tömegközlekedési eszközökön

Vezessen a jármű ajtajához! Engedje, hogy fehérbotunkkal tájékozódjunk. Felszálláskor tegye a kezünket a kapaszkodóra, vagy engedje, hogy a karját megfogva követhessük. Leszálláskor szintén Ön halad elöl, de ekkor már nem kapaszkodunk a karjába, mert magával rántana minket.

Nagyon fontos! Soha ne segítsen úgy, hogy a hónunk alá nyúlva fel- és leemel a járműről. Ez kényelmetlen és balesetveszélyes.

g) Hely a tömegközlekedési eszközökön

Nem érzékeljük minden esetben, hogy van-e szabad ülőhely, vagy hogy azt egy utastársunk felállításával át szeretné adni. Ezt közölni kell velünk és oda is kell vezetni minket a székhez.

Nagyon fontos! Ne haragudjon, ha nem kívánunk minden esetben élni a helyfoglalás lehetőségével.

h) Üzletben

Mi is szoktunk boltba, áruházba járni. Az üzletbe érve segítségre szorulunk. A bő áruválasztékból úgy tudunk választani, ha segítőt kíséretében bejárjuk a boltot. Szemléletesen mutassa be az árukészletet, hogy mi is tudjunk választani.

i) Vezetés

Helyesen vezetni minket igen egyszerű. Kínálja fel a karját, és mi belekapaszkodunk, de sosem fordítva, ez fontos! Ezután csak haladjon mellettünk, vagy kissé rézsút előttünk normál tempóban.

Ekkor kölcsönös figyelemmel kell lennünk egymás iránt. Átvesszük léptei ritmusát. Figyeljük mozdulatait, és érzékeljük, ha jobbra vagy balra tart, illetve ha le- vagy fellép. A le- és fellépések, illetve lépcsők közeledtét lépteinek lassításával jelezze!

Ajtókon vagy szűk helyeken menjen előre, s mi követjük. Nagyon fontos! Ne toljon maga előtt minket!

Amikor utunk során lépcsőhöz, vagy mozgólépcsőhöz érünk, legyen szíves kérdezze meg, hogy melyiket választjuk, melyik egyszerűbb számunkra. Mindenkinek más igényei, szokásai vannak. Ne felejtse el minket időben tájékoztatni a mozgólépcső kezdetéről és a végéről sem! Ez természetesen a lépcsőfokokra is érvényes, kérjük, időben szóljon! Elsősorban az első és az utolsó lépcsőfokról való tájékoztatás fontos, valamint, hogy lefele vagy felfele vezet-e a lépcső. A korlátok sok segítséget nyújtanak nekünk, ezért kérjük, tájékoztasson arról, ha azok használata lehetséges.

Kérjük, hogy a fehérbotot tartó kezünket legyenek szívesek szabadon hagyni! A fehérbotot vezetés közben is használjuk.

j) Vakvezető kutya

Nagyon komoly támasz a közlekedésben a vakvezető kutya, segítségével kitűnően tudunk közlekedni. Az Ön közreműködésére azonban ilyenkor is szükségünk lehet. Lámpás kereszteződésben mondja meg a lámpa színét, a kutya színlátása ugyanis nem bizonyított. A tömegközlekedési eszközök megállóiban mondja meg az érkező jármű számát! Amikor az úton segít átkelni, mindig a kutyával ellenkező oldalon közreműködjön ebben! Autóbuszon – amelyre az első ajtón szállunk fel – a vezetőfülke mögötti helyet adja át nekünk, mert a kutya erre van megtanítva! Leszálláskor a jobb karunkat fogva segítsen!

Nagyon fontos! Munka közben a kutyát ne simogassa, figyelmét ne vonja el! Idegennek etetni nem szabad!

[...] Akadályok mindenütt vannak. De ha Ön mindig segít nekünk – amennyiben szükséges –, azokat legyőzhetjük!

1. Miután elolvastátok a bevezető részt, csoportotok dolgozzon tovább a kiválasztott betűjeles szövegrészsel!
 - a) Olvassátok el, majd gyűjtsétek össze, milyen fontos ismeretekhez jutottatok hozzá!
 - b) Készüljete fel két rövid, a szövegben leírt helyzet eljátszására úgy, hogy az egyikben helyesen viselkedtek egy vak emberrel, a másikban hibázatok valamiben.
 - c) A csoportok számoljanak be egymásnak, milyen fontos információkat szereztek!
 - d) Ezután minden kis csoport játsszon el egy jelenetet! A nézők döntsék el, helyes volt-e a viselkedés.
 - e) A szereplők – a vakot és a látót játszó tanulók – mesélik el, milyen érzés volt a szerepben lenni!
 2. Beszélgetsetek a következőkről!
 - ▶ Milyen más helyzetekben lehet szüksége valakinek a segítségnyújtásra? Gyűjtsetek ötleteket (fogytékkal élők, kisgyermekes szülő, idős ember)!
 - ▶ Hogyan tudnátok segíteni nekik?
 - ▶ Miért fontos a bizalom az ilyen helyzetekben?
- ❖ Nézz utána, mi az a *Láthatatlan Kiállítás!* Írj rövid fogalmazást arról, részt vennél-e ezen a kiállításon! Ha igen, mi érdekel, mit szeretnél megtudni? Ha nem, mitől tartasz?

4. A lélek egészsége

Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk (részlet)

A regényben, amely idei kötelező olvasmányotok lehet, két csapat fiú küzd meg egy játszóterületért, a grundért. Nemecek, a Pál utcai fiúk csapatának tagja beoson ellenfeleik, a vörösingesek tanácskozására, ahol észreveszik őt. A tanácskozáson éppen egy másik Pál utcai fiú, Geréb is részt vesz.

Mindenki arra figyelt, hogy most mi lesz. Micsoda rettenetes büntetést fog kitalálni a hatalmas Áts Feri. Nemecek dacosan állott a helyén, és összeszorította az ajkát.

Áts Feri feléje fordult, és intett a Pásztoroknak:

– Ez nagyon gyöngé. Ezt nem illik elverni. Hanem... fűrösszétek meg egy kicsit.

Nagy nevetés támadt a vörösingesek közt. Áts Feri is nevetett, a Pásztorok is nevettek. Szebenics feldobta a sipkáját a levegőbe, és Wendauer ugrált, mint valami bolond. Még Geréb is nevetett a fa alatt, és ebben az egész vidám társaságban csak egy arc maradt komoly: a Nemecek kis arca. Meg volt hűlve, s már napok óta köhögött. Az édesanyja már a mai napra is megtiltotta neki, hogy elmenjen hazulról, de a kis szőke nem bírta a szobában. Három órakor megszökött hazulról, és fél négytől estig a fa tetején ült a szigeten. De a világerő se szólt volna. Talán mondja azt, hogy meg van hűlve? Még nagyobb nevettek volna rajta, és Geréb is nevettek volna, mint ahogy most nevetett: mind a foga kilátszott, olyan szélesre húzta a száját. Hát nem szólt. Túrte, hogy az általános hahota közepette a sziget partjára vezessék, s ott a két Pásztor belenyomja a sekély vizű tóba.

Félelmetes két fiú volt a két Pásztor. Az egyik a két kezét fogta össze, a másik a tarkóját tartotta. Nyakig belenyomták a vízbe, s e pillanatban mindenki ujjongott a szigeten. A vörösingesek vidám táncot jártak a parton, a sapkáikat dobálták, és nagyokat kurjantottak:

– Huja, hopp! Huja, hopp!

Ez volt az ő kiáltásuk.

És a sok „huja-hopp!” összeolvadt a nagy kacagással, vidám láрма verte föl a kis sziget esti csöndjét, s a parton, ahol Nemecek oly szomorú szemmel nézegetett ki a vízből, mint valami bánatos kis béka, ott állott szétterpesztett lábbal Geréb, nagyokat nevetve s a fejével integetve a kis szőke felé.

Aztán eleresztették a Pásztorok, és Nemecek kimászott a tóból. Most tört ki amúgy istenigazából a mulatság, amint csepegő-csurgó, sáros ruháját meglátták. Kis kabátjáról csurgott a víz, s ahogy a karját megrázta, úgy folyt ki a kabátujjából,

mintha kannából öntötték volna. Mindenki elugrott előle, mikor megrázta magát, mint a vízzel leöntött pincsikutya. És gúnyos szavak röpködtek feléje:

– Béka!

– Ittál?

– Miért nem úsztál egy kicsit?

Egyikre sem felelt. Keserűen mosolygott, és simogatta a vizes kabátját. De akkor elébe állt Geréb, széthúzta vigyorogva a száját, és kevélyes fejbólintással ezt kérdezte tőle:

– Jó volt?

Nemecsek ráemelte nagy kék szemét, és felelt:

– Jó volt – mondta csöndesen, és hozzátette: – Jó volt, sokkal jobb volt, mint a parton állni, és kinevetni engem. Inkább újesztendeig a vízben ülök nyakig, mint hogy összeszűrjem a levegőt a barátaim ellenségeivel. Én nem bánom, hogy a vízbe nyomtatok. A múltkor magamtól pottyantam a vízbe, akkor is láttalak a szigeten, az idegenek közt. De engem meghívhattok magatok közé, hízeleghettek nekem, adhattok ajándékot, amennyit csak akartok, semmi közöm hozzátok. És ha még egyszer a vízbe nyomtok, és ha még százszor és ezerszer a vízbe nyomtok, akkor is eljövök ide holnap is meg holnapután is! Majd csak megbújok valahol, ahol nem vesztek észre. Nem félek én egyikőtöktől sem. És ha eljöttök hozzánk a Pál utcába, elvenni a földünket, hát majd mi is ott leszünk! És meg fogom nektek mutatni, hogy ahol mi is tízen vagyunk, ott másképpen fognak veletek beszélni, mint ahogy én most itt beszélek. Könnyű volt velem elbánni! Aki erősebb, az győz. A Pásztorok ellopták a golyóimat a Múzeum-kertben, mert ők voltak az erősebbek! Most meg beledobtatok a vízbe, mert ti vagytok az erősebbek! Könnyű tíznek egy ellen! De én nem bánom. Engem meg is verhettek, ha úgy tetszik. Hiszen ha akartam volna, nem kellett volna a vízbe mennem. De én nem csaptam fel közétek. Inkább fojtsatok vízbe, és verjetek agyon, de én ugyan nem leszek áruló, mint valaki, aki ott áll, ni... ott...

Kinyújtotta a karját, és Gerébre mutatott, akinek most a torkán akadt a nevetés.

A lámpa fénye ráesett a Nemecsek szép kis szőke fejére, víztől fényes ruhájára. Bátran, büszkén, tiszta szívvel nézett a Geréb szemébe, s Geréb ezt a nézést úgy érezte, mintha valami súly szállott volna a lelkére. Elkomolyodott, és lehorgasztotta a fejét. És ebben a pillanatban úgy hallgatott mindenki, olyan nagy volt a csönd, mintha templomban lettek volna a fiúk, s tisztán lehetett hallani, amint a Nemecsek ruhájáról a kemény földre csöpögött a víz...

1. Kicsoda Nemicsek, Geréb és Áts Feri?

Hogyan került Nemicsek a tanácskozársra? Miért ment oda vajon betegsége és édesanyja tilalma ellenére?

Miért volt ott Geréb?

Hogyan büntette meg Áts Feri Nemicseket?

Mit gondolsz, mi lesz a következménye annak, hogy betegen került hideg vízbe?

2. Beszéljétek meg, mit gondoltok arról, ahogy Nemicsek viselkedett!

Mi a véleményetek Gerébről?

Hogyan érezhette magát Nemicsek testileg és lelkileg? És hogyan Geréb?

Mikor ezután Nemicsek elhagyja a szigetet, Áts Feri tisztelgést vezényel a vörösingeseknek. Mit gondoltok, miért?

Telt-múlt az idő, úgy tűnt, hogy a kívánságok sorra beteljesülnek. A négy gyermek gondtalanul élt a palotában. Mindenki szerette őket, vidámságuk sok örömet hozott az udvar népének. A négy testvér jól megvolt egymással. Amikor a szüleik vagy a nagyszüleik jelen voltak, mindig engedelmesen viselkedtek. Ám néha, amikor senki nem látta őket, már nem voltak mindig jó gyerekek. Az első emlékezetes összeveszés akkor robbant ki köztük, amikor...

...A szülők ezután úgy döntöttek, hogy külön költöztetik a gyerekeket, de mivel csak három gyerekszoba volt, ezért dönteni kellett, hogyan is osszák el a szobákat a gyerekek között. Végül a következőkben állapodtak meg a gyerekek javaslatait is figyelembe véve...

- ✿ Milyen volt egy napja a családnak?
- ✿ Milyen viszonyban voltak a testvérek?
- ✿ Ki volt a vezető? Ki hogyan viselkedett, ha konfliktusuk akadt?
- ✿ Ábrázoljátok a palotának azokat a részeit, ahol a gyerekek leggyakrabban tartózkodtak!

5. Vannak-e céljaid?

Máté Angi: Volt egyszer egy sün

Volt egyszer egy sün.

Élt, ahogy a sünek szoktak élni.

Nappal megállt benne a mozgás, leginkább gubbasztott, éjjel elindult benne a mozgás, leginkább muszogott.

Gubbasztott és muszogott.

Mihelyt meglátta az este sötétjét, hát betolatott, majdhogy orrára nem dőfte az éjszakát, az elfeketült lepényt.

Ilyenkor elfordultak tőle a sóskák, félrehajlottak a citromfüvek:

– Lepp, jön a szúrós! – leppentették össze leveleiket, tapadtak egymáshoz, és akkora utat nyitottak a muszógó sünek, hogy azon hat gumicsizma is elfért volna. Olyan kertészgumicsizma.

A ribizlibokornál már nem bírta tovább a sün ezt a széles utat, ezt az elhúzóaszt, hogy őelőle mindenki menekül. Ráérezkedett tömpe lábaira, hasát a földre engedte, míg muszogta:

– Nem akarom, hogy szúrjanak a tüskéim, nem akarom, hogy a hátamon legyenek.

Mindhiába magyarázta neki az egész sünnemzetség, kik köré gyűltek, hogy a tüskékre büszkének kell lennie, a tüske dísz, a tüske fegyver, a tüske megvéd a rókától, és hogy a sünek ősidők óta tüskések, és ez így van jól, no meg, hogy ezidáig nem akadt sün a föld kerekén, aki ilyeneket nyafogott volna, nohiszen, hogy neki nem kell tüske. Ugyan miféle beszéd ez?

A sün csak muszogta a magát:

– Nem akarom, hogy szúrjanak a tüskéim, nem akarom, hogy a hátamon legyenek. Mindenek elhúzódnak tőlem, nem érezhetem, milyenek a füvek, növények. Ha meg nem sikerül időben félrehajolniuk a füveknek, növényeknek, hát horzsolom őket, szurkálom, felnyársalom, pedig, jajj, dehogyis bánthanám őket! Nem akarok tüskés lenni, díszes, fegyveres, büszke disznó!

Akkor egy ribizlibokor ráengedett fürtjeiről egy piros ribizliszemet az egyik tüske végére, még egy ribizliszemet a másik tüske végére, és így tovább, míg tele nem bogyózta az összes tüskevéget.

– Mint egy nyalókaárus – csapott a szárára a ribizlibokor elégedetten. – Immár mehatsz a világba, te sün. Többé nem szúrsz, nem horzsolsz, nem nyársalsz.

Pislogott a sün, hitte is, nem is ezt a beszédet. Hogy ő már nem szúrós. Nohiszen.

– Kiprobálom – indult el nagyon-nagyon lassan, mintha még álmos volna, és bemuszogott a citromfüvek közé, aztán kihátrált belőlük, s képzeljétek, nem volt

jajgatás, levelek leppentése, egymáshoz tapadása, nem volt félrehajlás tőle, s nem lett hat gumicsizmának is sok út. Minden fű maradt a helyén.

– Muhússs! – szédült meg az illatuktól és a boldogságtól a sün, újra visszament a füvek közé, és újra ki, és így sétált azontúl mindig, nem szúrósan, de hozzábújva minden füvekhez.

1. Mit szeretett volna a sün? Vajon miért?

Miért próbálta meg lebeszélni a többi sün?

Hogyan érte el a célját?

2. Beszélgetsetek a következő részletekről!

a) *„...ezidáig nem akadt sün a föld kerekén, aki ilyeneket nyafogott volna, nohiszen, hogy neki nem kell tüske...”*

Miben különbözött a sün a társaitól?

b) *„Nem akarom, hogy szúrjanak a tüskéim, nem akarom, hogy a hátamon legyenek.”*

A süninek volt egy vágya, célja, de azt mondta, hogy mit *nem akar*. Hogyan fogalmazhatta volna meg azt, hogy mit *akar*?

c) A süni nem akart tüskéket, vagyis olyan dologgal volt elégedetlen, ami hozzá tartozott. Jó célnak gondoljátok-e azt, ha valaki teljesen meg akar változni?

Mi tehet valaki, ha nem tetszik önmagának? Mi az, ami változtatható, mi az, ami nem?

d) A mesében valaki más talált a sün számára egy jó megoldást, a ribizlibor segített neki. Mikor lehet szükség arra, hogy segítséget kérjünk céljaink eléréséhez? Tudsz-e olyan esetet mondani, amikor valaki másoktól várja a megoldást, holott ő is tudna tenni érte?

❖ Máté Angi egyike a kortárs – ma is élő – meseíróknak. Keres a könyvtárokban kortárs mesegyűjteményeket, ismerkedj a szerzőkkel, műveikkel, és a különleges illusztrációkkal!

6. Hol lakik a lelkiismeret?

Móra Ferenc: Az égbelátó (részlet)

– Fiúk, én karácsonyra minden esztendőben valami emléket szoktam adni a negyedik osztályban a legjobb tanulónak. Akiról karácsonyig bebizonyosodik közületek, hogy a legderekabb legény, az kap tőlem egy égbelátót.

No, azon a délutánon nem sokat okoskodtunk a tanító úr beszédéből. Hallottuk is, nem is, amit magyarázott. Egyre azt számígtattuk az ujjunkon, hogy hány hét még karácsony. Meg azon törtük a fejünket, hogy mi lehet az az égbelátó.

Előadás után megtudtuk azt is. Szabad volt bemennünk a tanító úr szobájába, aminek közepén ott ágaskodott az égbelátó. Három lába volt, mint a fényképezőgépnek. Hosszú sárgaréz csöve, mint a hurkatöltőnek, csak sokkal vékonyabb. Szeme is volt mind a két végén, csillogó-villogó gömbölyű üvegből.

Tarán Laci, akit minden karácsonyra fel szokott vinni apukája Budapestre a nagymamájához, mint világlátott ember mindjárt elszólta magát:

– Nini, hiszen ez teleszkóp! Láttam már én ilyent a kirakatban a pesti optikusnál! Ilyenen vizsgálják a csillagokat a csillagászok!

No, a tanító urunknak se kellett egyéb. Ezt az áldott jó lelket semmi úgy ki nem hozta a sodrából, mintha nem magyarul mondták azt, amit magyarul is lehet mondani. Annyira ment szegény, hogy az artézi kutat elkeresztelte vízcsordító távfuratnak. A trombitát rézharsogánynak hívta, s még a drótostóra is azt mondta, hogy sodronyostót.

Most is dühösen kergetett ki bennünket a szobájából:

– Se nem teleszkóp, se nem optikus, hanem égbelátó és látószerkereskedő!

Többet aztán nem is emlegette nekünk a tanító úr az égbelátót, hanem annál több szó esett róla magunk közt, hogy ugyan lát-e azon mindenki. Meg hogy mit lehet rajta látni? És főképpen, hogy ugyan melyikünké lesz?

Gazda lett volna arra sok, de utoljára csak ketten maradtunk számításak. A kis bice-bóca meg én. Hanem miköztünk aztán nem lehetett választást tenni. Hiába bizakodtam benne, hogy majd csak elmarad mellőlem: megállta a helyét végig.

Már csak egy reménységem volt: az utolsó számtani dolgozat. Azt éppen a karácsonyi szünet előtt való nap írtuk, délelőtt. Bíztam benne, hogy majd csak elhibázza valahogy Pálistók Peti. Annál inkább bízhattam, mert a kis bice-bóca betegnek látszott. Hóka volt az arca, beesett a szeme, s kékespiros a keze feje, mintha mindig fázna. Ugyan az se lett volna csoda, hiszen a gúnyácskája nemcsak hogy meleget nem adott, de a sok likluk csupa ablak volt a hidegnek.

Azért mégse csinált hibát a számtandolgozatban. Ezt hamar megtudtam, mert óra után mindig én szoktam bevinni a füzeteket a tanító úr szobájába: hát útközben belekukucskáltam a Peti dolgozatába. Nem volt abban egy makulányi hiba se.

A szobában nem volt senki, mikor beléptem, csak az égbelátó. Barátságosan nézett rám az üvegszemével, s úgy tetszett, mintha még hajladozna is felém a rézcső:

– Ejnye, de szeretnék a tied lenni, te ködmönös gyerek, ha te csakugyan olyan ügyes fiú vagy!

„No, én megmutatom, hogy csakugyan az vagyok” – gondoltam magamban.

Azzal fölkaptam a tollat és belemártottam a tintába:

„Én bizony nem engedem az égbelátót, bice-bóca pajtás!”

Szépen kijavítottam a Pálistók Peti dolgozatában az egyeseket négyesekre. Takaros kis székeket csináltam belőlük, csak az utolsónál ejtettem ki a tollat a kezemből ijedtemben. Mert egészen olyan volt, mintha valaki nagyot rántott volna a ködmönömön.

Sebes lépések kopogtak a folyosón, hirtelen becsaptam a füzetet, mire a tanító úr belépett.

– Hát te mit dolgozol idebent ilyen sokáig? – szögezte rám a szemeit. Nagyon szelíd szemei voltak, és most mégis úgy éreztem, mintha csakugyan szúrnának, mint a szög.

A ködmön is szorított, forogni kezdett velem a világ. Zavarodottan nyögtem ki a választ.

A szövegrész Móra Ferenc *Kincskereső kisködmön* című regényének *Az égbelátó* fejezetéből való

Móra Ferenc *Kincskereső kisködmön* című ifjúsági regényében kulcsfontosságú tárgy a címadó „kisködmön”. A főszereplő Gergőnek készítette az édesapja sok munkával és szeretettel. A kiválasztott részletből nem derül ki egészen, milyen fontos szerepe van a „varázködmönnek” a különféle kincskeresésben.

1. Adjatok választ a kérdésre, miért érzi Gergő, hogy szorít a ködmön
 - ▶ csupán a részlet megismerése, értelmezése alapján,
 - ▶ a ködmön történetének az ismeretében!
2. Hogyan értelmezi a kislány a szemelvény mondatai alapján az „ügyes” szót?
3. Próbálj meg különbséget tenni az *Ügyes!* mondat kiejtésében!
 - ▶ csupán a részlet megismerése, értelmezése alapján,
 - ▶ megkérdőjelezés vagy felháborodás és szemrehányás legyen érezhető!

► Játsszatok el a két ellentétes megoldáshoz (elismerés-elmarasztalás) egy-egy jól illő jelenetet! Jól gondoljátok végig, mi történhetett, mielőtt a kijelentés elhangzik!

4. Miként értelmezed, hogy egy szülő a „jóra neveli a gyerekeit”? Beszéljétek meg, milyen örökség ez, hogyan lehet megtartani!
5. Keressétek meg a könyvtárban a könyvet, és ellenőrizzétek az *Az utolsó öltés* című fejezet alapján, miféle örökséget hordozott Gergő számára a ködmön!
6. Gyűjtsetek össze saját tapasztalataitokból olyan eseteket, amikor valakinek megszólalt a lelkiismerete! Készítsetek képregényt néhány ábrával egy esethez a 6. lecke 1. feladatában (20. oldal) látható rajzhoz hasonlóan!

Hanem elkövetkezett az idő, amikor már iskoláskorba jutottak a gyermekek. Összedugták a fejüket az udvari bölcsek, mit is tanácsoljanak a királyi párnak. Tudták, hogy a gyerekek nagyon különböznek egymástól, ezért minden gyermeknek másféle iskolát, másféle tanárokat, másféle tudást, másféle mesterséget ajánlottak.

- ✿ Jellemezzétek egyenként a gyermekeket tanulási szempontból! Miben jók és miben kevésbé? Mit kell nekik jobban gyakorolniuk?
- ✿ Milyen iskola, milyen tanárok megfelelőek a számukra?
- ✿ Milyen tudást kell megszerezniük, hogy elérjék céljaikat?
- ✿ Milyen mesterségeket kellene tanulniuk?

Alkotás, önkifejezés

Belső világunkat, elképzeléseinket, vágyainkat, céljainkat szavakban, képekben vagy akár mozdulatokban fejezhetjük ki.

Ezen az oldalon veled egykorú gyerekek rajzait láthatod.¹ Nézd meg a képeket, és figyelj meg önmagadat, milyen hatást keltenek benned! Majd alaposabban vedd szemügyre a rajzokat, a színeket, figurákat, az elrendezést! Végül gondolkodj el azon, milyen belső képei, gondolatai lehettek az alkotóknak!

1. A rajzokat a berettyóújfalui Igazgyöngy Alapfokú Művészeti Iskola tanulói készítették.

II. SZEMÉLYES KAPCSOLATOK

7.

Egyedül nem megy

1. Mit gondolsz, mit jelent az „egykapura unatkozás” és a „kétkapura unatkozás” kifejezés? Te melyiket választanád? Miért?

Egykapura unatkoztam majd az egész nyáron.
Mért nincs barátom? Hiába várom?
Aztán lett egy párom, úgy hívták, Áron.
Kétkapura unatkoztunk szinte egész nyáron.

Békés Márta: Unos-untalan – részlet

2. Milyen érzés egyedül tölteni az időt? És milyen érzés egy barátal együtt? Jellemezd két általad kiválasztott színnel ezeket az állapotokat! Próbáld megindokolni, miért épp azt a színt választottad!

3. Milyen feladatokat végzel szívesen másokkal együtt, és mi az, amit inkább egyedül szeretsz csinálni?
- ▶ Mindenki válasszon egy-egy tevékenységet mindkét csoporthoz, és írja le egy kis papírra!
 - ▶ Csomagolópapírokon gyűjtsétek össze az INKÁBB EGYÜTT és az INKÁBB EGYEDÜL végzett tevékenységeket, majd függesszétek ki a posztereket a teremben!
 - ▶ Vizsgáljátok meg, melyek a közös jellemzői a társas, illetve az egyedül könnyebben végezhető tevékenységeknek!

4. Barátokra szükség van

Ezt a feladatot a következő órára készítsd el!

- ▶ Tudomásod szerint a szüleidnek vannak-e olyan barátai, akikkel régóta tartják a kapcsolatot? Kérdezd meg őket, milyen közös időtöltéseik vannak velük!
- ▶ Tudakold meg azt is, miért fontosak a szüleid számára ezek a barátságok!
- ▶ Beszéljétek meg négyen, ki milyen választ kapott a kérdésekre!
- ▶ Az összegyűjtött információt rendezd el egy hasonló ábra szirmaiban, majd egészítsd ki saját véleményeddel!

A szüleim szerint...	Az osztálytársaim szülei szerint...
Barátokra azért van szükség, mert...	
Én úgy gondolom...	...és még azért is...

5. Madarat tolláról...

Válassz egy párt a felsorolt híres barátok közül, és mondd el, mi a közös bennük! Ha csak az egyiküket ismernéd, mit gondolnál, milyen lehet az ő barátja?

Boribon és Annipanni

Rumini és Balikó

Vacskamati és Mikkamakka

Csoda és Kósza

6. Készíts listát fontos baráti kapcsolataidról! Írd mellé, mi az, ami az egyes barátaiddal összeköt! Most pedig gondold végig, mit árul el rólad ez a lista!

Fontos nekem a ...vel (név) való kapcsolat,	mert én...
...	...
...	...

A. A. Milne *Micimackó* című könyvének részlete Füles, a szamár születésnapjáról szól.

7. Ha elveszne a kiskutyád, hány embert tudnál segítségül hívni? Kiket keresnél meg te? Ki ajánlaná fel a segítségét magától is? Kik azok, akiknek te segítenél hasonló helyzetben? Készíts ábrát erről a füzetedben!

8.

Papa, mama, gyerekek

1. Olvasd el a verset! Képzeld magad a beszélő helyébe!
- ▶ Hány éves vagy?
 - ▶ Kinek mondd ezt a szöveget: édesanyádnak, édesapádnak vagy valaki másnak?
 - ▶ Milyen érzések mondatták ki veled ezeket a szavakat?

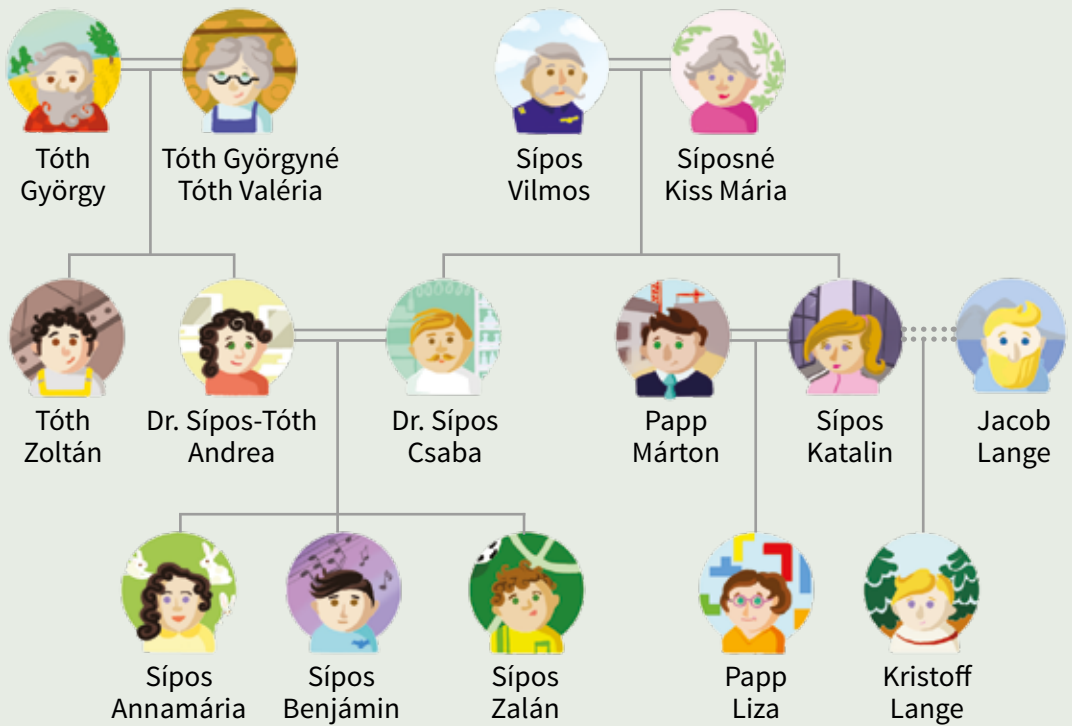
Mondd, mi sosem lehetünk egyidősek?
 Akkor se, ha nagyon akarjuk?
 Akkor se, ha én mindennap
 nővök egy picit,
 és te már nem nősz tovább?
 Akkor se, ha holnap én ülök melléd,
 én mesélek,
 én fogom a kezéd?
 Nem hiszem!
 Egyszer, egyetlenegy percig
 biztosan egyidősek lehetünk.

Ágai Ágnes: A titkokat az ujjaimnak mondom el – részlet

2. Az alábbi képek egy-egy családot ábrázolnak a 20., illetve a 21. század elejéről.
- ▶ Beszéljétek meg, ki kicsoda lehet a képen!
 - ▶ Milyen lehet a kapcsolat a családtagok között? Hogyan fejezi ki ezt a kép, mi-ből következtettetek erre? (Figyeljétek meg a családtagok elrendezését, az egymástól való távolságukat, testtartásukat, arckifejezésüket!)

3. A mai órára elhoztatok otthonról egy-egy családi fotót. Ketten-hárman beszélgetsetek el a képekről!
- ▶ Mikor, milyen alkalmából készült a választott fénykép? Kik vannak rajta, és kik nincsenek a családotból? Milyen érzéssel tekintesz rá?

4. Figyeljétek meg a családfát! Nevezzétek meg a rokoni kapcsolatokat!
- ▶ Készítsd el ehhez hasonlóan szűkebb családot családfájdát! Egy vonallal kerítsd körbe azokat, akikkel együtt laksz! Beírhatod más veletek együtt lakókat is!
 - ▶ Párokban tegyetek fel kérdéseket egymás családjáról!
 - ▶ Majd egy másik párban számoljátok be arról, amit egymásról megtudtatok!

Bálint Ágnes *Szeleburdi család* című könyvében egy fiú naplót vezet családjáról, életükről.

5. „Mi a család? Nem tudom, de azt remélem, hogy nekem jó családom lesz” – mondta egy fiú, amikor megkérdezték tőle, mit jelent ez a szó...
- ▶ Rajzolj füzetedbe egy házikót, válassz néhányat az alábbi kifejezések közül, és írd bele azokat, amelyek segítségével meg tudnád fogalmazni, hogy szerinted mi a család! Más kifejezéseket is használhatsz!

szereketközöség

gondoskodás

nevelés

együttlakás

gyengédség

szabályok

kölcsönös segítség

hagyományok

közös kassza

- ▶ Füzetedben fogalmazd meg néhány gondolatot arról, mi a család!

1. Neked mikor van leginkább alkalmad elmondani a szüleidnek azt, „ami a szívedet nyomja”?

Milyen gyakran tudtok otthon együtt étkezni? Szoktatok-e ilyenkor beszélgetni, s ha igen, miről?

Neked tetszenek-e családi szokásaitok? Min változtatnál, ha majd magad is szülő leszel?

Daniel, aki az osztályunkba jár, a vacsorát Söderpartinak hívja. „Sódert esztek vacsorára?” kérdeztem egyszer (mert szerintem ez a Söderparti olyan lükén hangzik). „Frászt” mondta Daniel, „húst eszünk, és mindenki nyomhatja a sódert, és senki se mondja, hogy fogd be a szád, és mindig kipakolhatod, ami a szívedet nyomja” mondta Daniel és nevetett. Mégiscsak lükén hangzik, hogy Söderparti. De Ami a Szívedet Nyomja, az már igen! Nálunk csak olyan közönséges Vacsora van.

*Siv Widerberg: Söderparti
Tótfalusi István fordítása*

2. Családi szokások

Írd le a füzetedbe, mit mondhattak vagy gondolhattak a családtagok! Beszéljétek meg, ki hogyan oldaná meg ezt a helyzetet! Előfordul-e hasonló eset nálatok is?

3. Családi szabályok

Fogalmazd meg néhány olyan szabályt, amelyet otthon be kell tartanod! Utána írd le róla a véleményed a füzetedben! Például azt, hogy nehezedre esik-e ezeket megtartanod, vagy hogy esetleg nem látod értelmét ennek az elvárásnak!

Janikovszky Éva *Velem mindig történik valami* című írásában is egy család életébe pillanthatsz be.

4. Családi szokásainkat meghatározhatja az is, milyen valláshoz vagy népcsoport-hoz, nemzetiséghez tartozunk. Mások a vallási ünnepek a keresztény és a zsidó családoknak, másképpen ünnepelhetik családi eseményeiket a roma és a magyar családok. Azok a családok, amelyekben a szülők különböző nemzetből származnak, mindkét kultúra szokásait megtarthatják.

- ▶ Keressetek hasonlóságokat és különbségeket családi szokásaitokban!
- ▶ Ha van kedved, olvasd el a világhálón Jankovics Marcell *Jelkép-kalendárium*ából a pálmáról, pálmaágról szóló ismertetést! Ha elolvastad, számolj be róla az osztályban, milyen hasonlóságok vannak a zsidók, arabok és keresztények ünnepeiben!

▲ Zsidó ünnepi hagyományörzés: gyertyagyújtás menórával

5. Mire vagy büszke családotod múltjából vagy jelenéből? Mondd el ezt egy társadnak, és hallgasd meg az ő beszámolóját! Ezután keressetek egy másik párt! Itt már te mesélj a társad családjáról, ő pedig a tiédéről!

6. Írj egy néhány mondatos fogalmazást, vagy készíts albumot, prezentációt családi szokásaitokról! Térj ki benne ezekre a kérdésekre:

- ▶ Vannak-e mindennapos családi szokásaitok, például az esti lefekvés körül? Hogyan alakultak ezek ki?
- ▶ Hogyan ünneplitek a születés- és névnapokat, a karácsonyt, a húsvétot és más éves ünnepeket?

▲ Karácsonyfa-állítás: európai keresztény hagyomány

1. Hogyan lesz két „alkalmas korú gyerekből” barát? És két másiktól miért nem lesz, pedig ők is egykorúak, és talán még több hasonlóság is van az életkörülményeik, helyzetük között?

- ▶ Olvasd el Ingrid Sjöstrand versét, és idézd fel, voltál-e már te is hasonló helyzetben!
- ▶ Meséljétek el ezeket a történeteket, és próbáljátok meg felidézni azt is, mi akadályozta meg a barátság kialakulását!

A felnőttek furcsák néha.

Azt hiszik,
elég összetereelni
két „alkalmas korú” gyereket,
és a két gyerek
automatikusan jó haver lesz.

Szeretném összetereelni
papát
találomra egy „alkalmas korú”
bácsival
és megnézni, összehaverkodnak-e
– biztosan nem akarna
engem se többé összetereelni
Ulla-Gullával például.
Sokkal szívesebben játszom
Lill-Pärával,
pedig Lill-Pära kis tökmag,
de ugyanazt szereti
és ugyanazt utálja, mint én
– Ulla-Gullát például.

*Ingrid Sjöstrand: A felnőttek furcsák néha
Tótfalusi István fordításas*

2. Közös és egyéni tények

Alkossatok négyfős csoportokat! Öt perc alatt gyűjtsetek a lap egyik oldalára minél több olyan állítást, ami mind a négyetekre igaz, a másik oldalára pedig olyan tényeket, ami a négy tag közül csak egyetlen egyre igaz! (Például: *Mindannyian szeretjük a spenótot. Józsi tud zongorázni.*)

Osszátok meg egymással, amit gyűjtöttetek! A közös vonásokért 1–1 pont jár minden csapatnak. Az egyedi vonásokért két-két pontot kap a csapat, de csak akkor, ha a többi csapatban sincs senki, akire ez a vonás igaz.

3. Jó vele/nem jó vele játszani...

Két csomagolópapírra írájatok fel a következő mondatindításokat: *Jó azzal játszani, aki... (betartja a szabályokat)/Nem jó azzal játszani, aki...(nem tud veszíteni)!* Függesztétek fel a terem két sarkában a lapokat! Járjatok körbe, és mindenki írjon egy-egy gondolatot mindkét papírra! Néhány perc elteltével beszéljétek meg, milyen vonások vagy viselkedésformák gyűltek össze az egyik, és milyenek a másik lapon! Vajon miért?

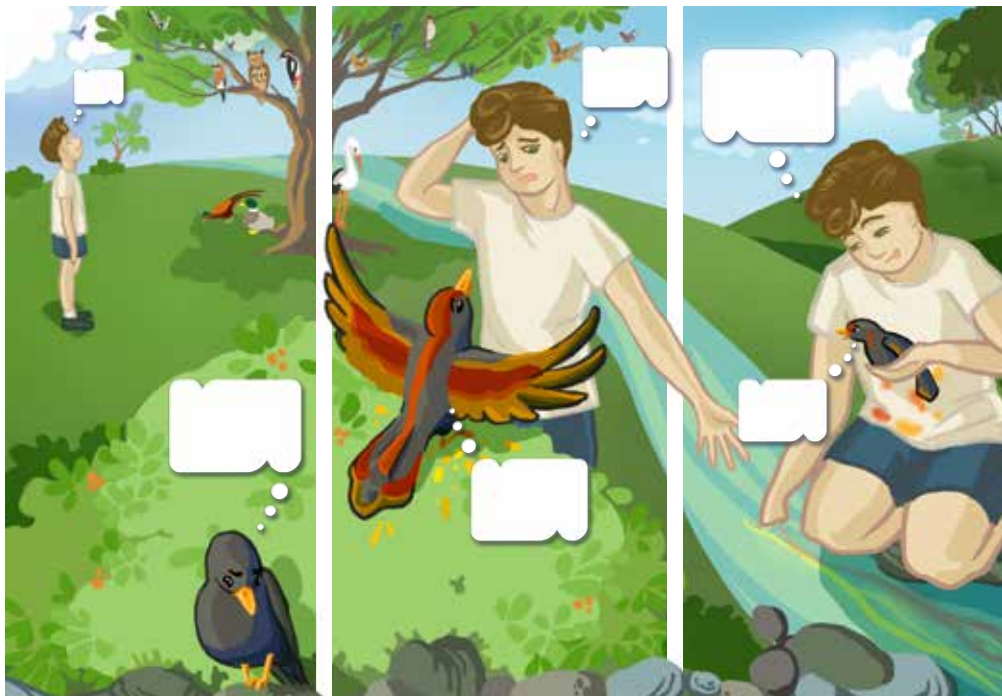

69.
oldal

Lázár Ervin *A nagyravágyó feketeherceg* című meséjében egy kisfiút keres.

4. Barátkozni csak azzal lehet, aki megmutatja magát nekünk, aki látni engedi, milyen is ő igazából. Erről szól Lázár Ervin meséje, amelyben több sikertelen kísérlet után találja meg egymást a kisfiú és a feketeherceg.

- ▶ Olvasd el a történetet, és füzetekben írd le, milyen gondolatokat fogalmaznál meg a képregény szereplőinek!
- ▶ Hasonlítsátok össze az elkészült képregényeket! Indokoljátok meg, miért éppen így egészítettétek ki a gondolatbuborékokat!

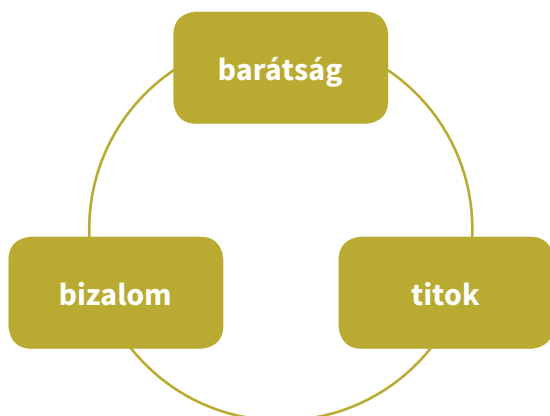

5. Megtörtént-e már veled, hogy valaki, akit kezdetben nem kedveltél, barátoddá vált? Írd le néhány mondatban, hogyan!

11.

Barátom, ki ismeresz engem

1. Olvasd el Ágai Ágnes versét, majd gondolkodj el azon, hogy hogyan kapcsolódhatnak össze a *barátság*, *bizalom*, *titok* szavak!

Ugye a nagy titkokat nem kell elmondani?

Még neked se.

És nem fogsz sírni miatta?

A titkokat csak az ujjaimnak mondom el

este, amikor élem jönnek.

Múltkor ezért dugtam a kezem a takaróm alá.

Ágai Ágnes: A titkokat az ujjaimnak mondom el – részlet

2. Találjatok ki egy történetet két barátról, amelyben az egyik elárul egy titkot a másiknak, ám az kifecsegi valaki másnak! Játsszátok el azt a jelenetet, amikor a barátja megtudja, és szóvá teszi ezt a fecsegőnek! Kibékülnek-e a barátok?
3. Előfordul, hogy a barátunk megbánt minket, és szeretnénk ezt elmondani neki. Hogyan fogalmazhatjuk meg úgy az érzéseinket, hogy az a helyzet tisztázásához vigyen közelebb? Beszéljétek meg, ki mit tanácsol, a neked leginkább tetszőket pedig írd be a füzetedbe a táblázat utolsó soraiba!

Jól teszed, ha...	Nem tanácsolom, hogy...
tisztelettel beszélsz vele, még akkor is, ha megbántott.	kioktasd, minősítsd őt (például te utálatos, hogy képzeled stb.)
figyelmesen meghallgatod, amit válaszol.	közbeszólj, ne hagyd beszélni, megakaszod.

Lengyel Balázs *A szebeni fiúk* című regényének részlete két fiú barátságáról szól. Figyeljétek meg, hogy teljesülnek-e beszélgetésük során az előző feladatban általatok megfogalmazott tanácsok!

4. A következő képregény egy barátság próbáját ábrázolja.
- ▶ Mi történik a szereplőkkel az egyes képeken? Mit mondhatnak egymásnak? És mi járhat eközben a fejükben? Fogalmazd meg gondolataikat is!
 - ▶ Mi történhetett a képeken ábrázolt jelenetek előtt? Hogyan folytatódnak majd az események?
 - ▶ Hallgassatok meg néhány elbeszélést, és válasszátok ki a nektek legjobban tetszőt!

5. Fogalmazd meg írásban, milyen a jó barát!
Te milyen barátnak tartod magadat?

12.

Akit megszelídítettél

1. Britt Hallqvist versében kiemelt jelentősége van a neveknek. Hogyan fejezi ki Ulla szeretetét Pufi iránt az, ahogy hívja őt?

Van-e olyan barátod, aki különleges, csak őáltala használt néven szólít téged? Ha nem titok, mondd el, mi ez a név! Mit érzel, amikor így hívnak téged?

Pufinak hívja mindenki,
mert egy picurkát pufók.
Csak egy picurkát.
Gyakran áll a tükör előtt,
és motyogja: „Csak egy picurkát.”
Pufinak fogynia kellene,
de ha olyan nagyon szereti a húsgombócot!
Pufit Karl-Fredriknek hívják,
de ezzel senki se törődik,
csak Ulla.
Karl-Fredrik! – kiabálja
jó hangosan, hogy hallja mindenki.
Pufi szereti Ullát.

*Britt G. Hallqvist: Pufi
Tótfalusi István fordítása*

2. Hogyan kommunikálunk azokkal, akiket kedvelünk, és azokkal, akiket nem?

- ▶ Játsszátok el ugyanazt a jelenetet kétféleképpen! Az iskolai ebédlőben barátaiddal ülsz, amikor valaki megáll az asztal mellett, és megkérdezi, hogy odaülhet-e hozzátok.
- ▶ Milyen mondatokat, gesztusokat és mozdulatokat használnátok, ha kedvelitek az illetőt, és milyeneket, ha ellenszenvesnek találjátok őt?

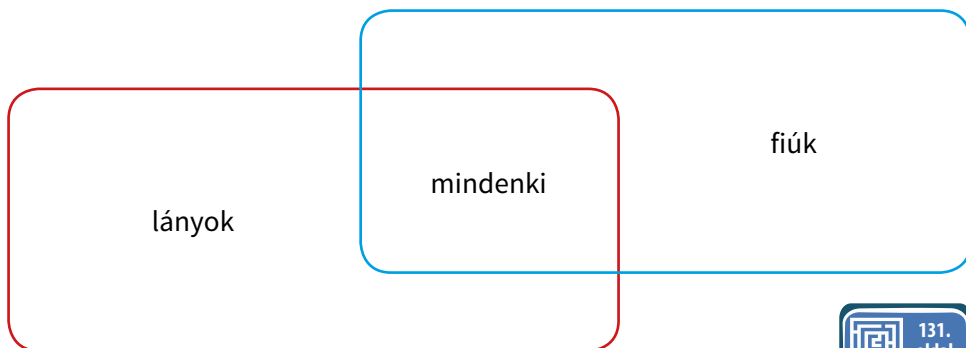
Antoine de Saint-Exupéry *A kis herceg* című regényének ismert részletében a főhős összebarátkozik egy rókával, aki fontos dolgokra tanítja a barátságáról.

3. Az előző feladatokból már kiderült, milyen fontos a kedvesség, figyelmesség a kapcsolatok fenntartásában. Ezekre is találsz példákat az alábbi táblázatban.
- ▶ Döntsd el, hogy szerinted az egyes kapcsolattartási formák manapság illőek, nem illőek vagy elavultak!

	Illik	Nem illik	Már nem szokás
E-mailben küldött meghívásra válaszolni abban az esetben, ha nem szeretnénk elmenni.			
Nem válaszolni, ha valaki egy közösségi oldalon ismerősnek jelöl.			
Visszahívni azt, akinek a telefonhívását nem fogadtuk.			
Előre jelezni azt, ha mégsem tudunk elmenni egy megbeszélt találkozóra.			
Rózsát ajándékozni a lánynak, aki tetszik nekünk.			

- ▶ Alkossatok 4-5 fős csoportokat, és hasonlítsátok össze a válaszaitokat! Vannak-e eltérések? Ha igen, érveljétek véleményetek helyessége mellett!

4. Milyen egyéb módokon fejezheted ki azt, hogy valaki fontos a számodra? Vannak-e ezek között inkább „lányos”, illetve inkább „fiús” figyelmességek? És melyek azok, amelyeket mindkét nem szívesen használ? Gyűjtsétek össze egy hasonló ábrában!

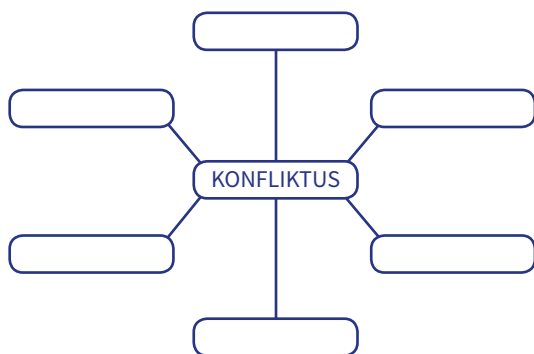

5. Küldjétek pozitív üzeneteket egymásnak! Mindenki írja fel a nevét egy papírlap tetejére! Adjátok körbe a lapokat, és írjatok valami kedveset, dicsérőt és megerősítőt az illető számára! Aki először ír – a szokásostól eltérően –, a lap aljára írja gondolatát, majd hajtsa be a lapot úgy, hogy a következő ne lássa, mit írt! Amikor betelt a lap, juttassátok vissza annak, akinek a neve rajta van!

13. Haragszom rád!

1. Békés Márta versében konfliktushelyzetet mutat be.

- ▶ Rajzold le a füzetedbe, majd egészítsd az alábbi ábrát azokkal a szavakkal, amelyek a konfliktus szó halatán eszedbe jutnak!

– Mi voltunk az elsők!
(ha nem lököm, fellök)
– Nem is igaz, már itt álltam!
– De nincs párod, jaj, az állam!
– Nem engedünk, menjél hátra!
Gyere Dani, vágjuk hátba!
– Tégeteket megmondalak!
– Árulkodós, szonya alak!
– Azért is így hagyom magam:
Jaj, a hátam! Jaj, a hasam!
– Itt az innim, neked adom!
Itt a csipszem, vegyél, finom!
Leszek párod, tudod mit,
küldjük hátra a Danit!

Békés Márta: Sorakozó

- ▶ Ötleteidet oszd meg csoporttársaidal, és gyűjtsétek össze azokat az elemeket, amelyeket mindannyian fontosnak tartotok!
- ▶ Olvassátok el a verset szerepek szerint! Minden mondat után fogalmazzátok meg azt is, hogy mit érezhet ebben a pillanatban az illető, aki beszél!
- ▶ Fogalmazzátok meg saját szavaitokkal, mi az a *konfliktus*!

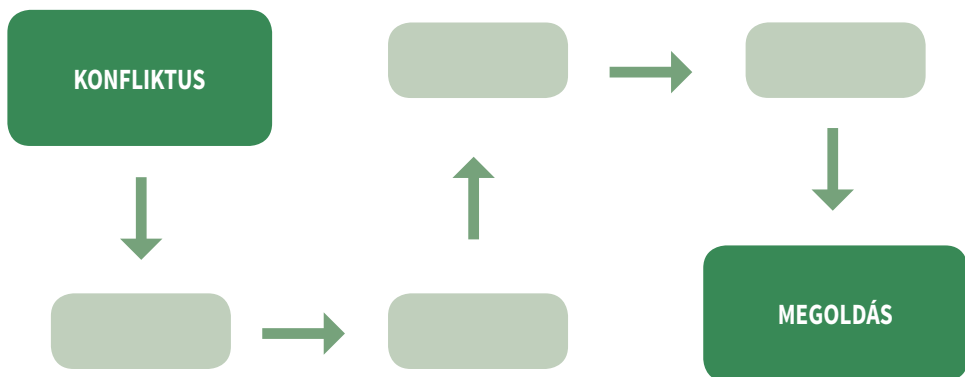
2. Mindenki került már konfliktusba, és bizonyára van arról is tapasztalatotok, hogy ilyenkor az emberek nagyon különbözően viselkednek.

Alkossatok párokat, és tegyétek fel egymásnak a következő kérdéseket! Röviden jegyezzétek le a válaszokat, majd számoljatok be az eredményről a csoportnak!

- ▶ Mesélj el egy történetet, amikor összetűzésbe kerültél valakivel!
- ▶ Hogyan viselkedtél? Mi az, amit szerinted jól csináltál? És mi az, amit másként tennél? Miért?
- ▶ Előfordul-e, hogy elkerülsz egy konfliktust? Miért?
- ▶ Szerinted mi lehet egy konfliktus legfontosabb következménye?
- ▶ Lehet-e pozitív hatása egy konfliktusnak?

3. Válasszatok ki egy olyan esetet, amikor a konfliktustól sikerült eljutni egy jó megoldásig! Rajzoljatok a füzetetekbe egy, az alábbihoz hasonló ábrát és írjátok be, hogyan, milyen lépésekben történt ez (például döntések, cselekvések, elhangzott mondatok)! Annyi elemet használjatok fel, amennyi szükséges! A kérdések segíthetnek.

- ▶ Mi volt a konfliktus?
- ▶ Ki mit tett a kibékülésért? Hogyan válaszolt erre a másik fél?
- ▶ Milyen szavak vagy egyéb jelek utaltak arra, hogy már nem haragszik?

Fekete István *Téli berek* című ifjúsági regényének részletében két barát összetűzésekről és azok jóvátételéről beszélget.

4. Készítsetek tervet arra, hogyan tudtok békét teremteni, ha két osztálytárs összevész azon, hogy kié legyen az utolsó bukta uzsonnakor!

- ▶ Kit vonnátok be a békéltetésbe? Miért éppen őt választanátok?
- ▶ Milyen feladatot szántok nekik?
- ▶ Hogyan következnek egymás után az egyes lépések? Mitől függ, hogy ezek közül mindegyik sikerrel zárul-e?
- ▶ Mikor tekintenétek teljesnek a kibékülést, a béke milyen jelei volnának a számotokra elegendőek?
- ▶ Hogyan ünnepelnétek meg, ha sikerülne a kibékülés?

5. A mai órán felidézhetted személyes konfliktusaidat. Most válassz ki egyet, és írd levelet annak a személynek, akivel összetűzésbe, vitába keveredtél! (A levelet nem kell átadni.) Fogalmazd meg, miért alakulhatott ki ez a helyzet, milyen érzéseid támadtak, és hogy szerinted jól végződött-e az eset! Ha úgy érzed, hogy nem, javasolj megoldást! Figyelj arra, hogy nyugodtan, őszintén, de ne vádaskodva, inkább önmagadról írd!

14.

Akire érdemes hallgatnom

1. Találkoztál-e már olyan, nálad idősebb emberekkel, akik segítettek téged tanácsaikkal? Kik voltak ők? Most is segítenek neked?

„Ő támogatott engem és gondolt velem, jó volt hozzám, mint apám”

Weöres Sándor: Vers Babits Mihályról – részlet

2. Meséld el a képet! Idézd fel valamilyen emlékeket benned ez a jelenet?

3. A gyermekek szellemi, lelki kérdésekben segítséget kaphatnak szüleiken kívül más felnőttektől is. Ilyen kapcsolat gyakran magától is kialakul báty és öcs, nővér és hűg, vagy bármilyen tapasztaltabb és tapasztalatlanabb ember között, ha megvan bennük a kölcsönös bizalom és jószándék.

a) Idézd fel újra azt, amikor tanácsot kaptál egy idősebb embertől, vagy képzelj el egy ilyen helyzetet! Válaszold meg az alábbi kérdéseket!

- ▶ Te milyen felnőttben tudsz megbízni?
- ▶ Milyen kérdésekkel fordulnál hozzá?
- ▶ Mit tehetsz, ha nincs ilyen felnőtt a környezetemben?
- ▶ Milyen „játékszabályokat” kell betartani, hogy a támogatás valódi segítség legyen a számodra?

b) Párokban mondjátok el egymásnak válaszaitokat, majd ezek alapján a csoport egésze alkossa meg a tanácsadás néhány szabályát!

Kosztolányi Dezső *Öreg pap* című novellájában egy gyermek nem várt segítséget kap egy felnőttől.

4. Kettéosztott naplóba gyűjts olyan tevékenységeket, amelyekkel a veled egykorú fiatalok tudnak segíteni idős embereknek, és fordítva! Ezután kösd össze vonallal azokat, amelyek kiegészítik egymást! Ilyen például, hogy az idősök örülnek, ha valakinek mesélhetnek az általuk átélt történelmi időkről, ezért ha meghallgatjuk őket, azzal jót teszünk velük, ugyanakkor ez szolgálja a mi tanulásunkat, fejlődésünket is.

Idősök segíthetnek a fiataloknak

megosztják tapasztalataikat, tudásukat

Fiatalok segíthetnek az idősöknek

meghallgatjuk a régi történeteket

5. Gyűjtsetek össze az illemszabályokat, amelyek arról szólnak, hogyan kell viselkedni az idős, a nagyszüleitekkel egykorú emberekkel! Beszélgetsetek arról, szerintetek könnyű vagy nehéz ezeknek eleget tenni!
6. Gyűjts történeteket régebbi korok gyermekeinek az életéről! Sok példát találhatsz olvasmányaidban is. Vajon mikor lehetett jó gyereknek lenni? Mi volt jobb régen, mi jobb manapság? Gondolataidat foglald össze néhány mondatban!

Fehér cica, idefigyelj, kössünk üzletet!
Te adod a törleszkedést, én meg a tejet!
Húst is adok a tányérba – látod, hogy megérte?
Én adom a cirógatást – te dorombolj érte!

Szabó T. Anna

1. Az én kedvencem

Válassz egyet az alábbi témák közül, mutasd meg a képeidet, és meséld el történetedet a csoportnak!

a) „Bemutatom Majonézt, a cicámat.”

- ▶ Milyen háziállatod van? Mit kell tudni erről a fajtáról?
- ▶ Hogy került hozzátok?
- ▶ Ki gondoskodik róla? Milyen gondozást igényel?
- ▶ Meséld el egy kedves, érdekes vagy vicces esetet, ami vele történt!

b) „Amikor Bikfic, a nagymamám kutyája...”

- ▶ Ha nincs saját állatod, meséld el egy történetet, amelyik egy általad ismert állattal történt!
- ▶ Ha tudod, mondd el azt is, milyen állatról van szó, milyen fajta, ki és hogyan gondoskodik róla!

2. Hogy jól szeresselek...

Párokban beszéljétek meg az alábbi kérdéseket!

- ▶ Honnan tudhatod, mit szeretne egy állat, mire van szüksége?
- ▶ Mire kell figyelnie annak, aki háziállatról gondoskodik?

Gyűjtsetek össze a legfontosabb tanácsokat az állatok gondozásáról, és egy lapra felírva függesszétek ki a teremben!

Eric Knight *Lassie hazatér* című regénye egy kutya és gazdája, egy kislány kapcsolatáról szól!

3. Nyuszi – STOP!

Nézzétek meg a mellékelt plakátot!

- ▶ Mit jelenthet a táblán lévő felirat?
- ▶ Ki készítette a plakátot?
- ▶ Kinek akar üzeni vele?
- ▶ Mi lehet az üzenet célja?

Most pedig olvassátok el a következő magyarázó szöveget is!

Nyuszi – STOP!, avagy NE ajándékozz élő állatot!

Alapítványunk a korábbi években átvette a megunt húsvéti nyuszikat, kiscsibéket és kiskacsákat, de kiderült, hogy az állatokat leadók nagy része azért vásárolta meg nyugodt szívvel a cuki élő apróságokat, mert tudott róla, hogy az ünnepek után több szervezet átveszi őket. A vásárlók tudták, hogy húsvétra állatot venni nem helyes, ráadásul többségük úgy gondolta, az állatot csak ideiglenesen veszi magához, és nem kíván róla élete végéig gondoskodni.

Alapítványunk ezért idén is úgy döntött, hogy Nyuszi-STOP!-ot hirdet, és NEM veszi át a lakosságtól, állatsimogatóktól, üzletektől a leadni kívánt állatokat.

Kérjük ezért, hogy csak abban az esetben vásároljanak meg élő állatot, ha róla élete végéig megfelelően tudnak gondoskodni.

Forrás: www.noeallatthon.hu

- ▶ Mit gondoltok arról, ha valaki úgy vesz ajándékba kisállatot, hogy már tudja, nem fogja megtartani, és állatotthonba fogja vinni az ünnepek után?
- ▶ Helyesnek tartjátok-e az állatotthon döntését arról, hogy már jóval húsvét előtt közlik, nem fogadják be az ilyen állatokat? Mi következhet ebből?

4. Olvasd el újra a lecke elején a verset! Milyen kapcsolatot ír le ember és állat között? Fogalmazd meg néhány mondatban, mit adhat egy ember és egy állat egymásnak!

5. Ámosz Oz *Hirtelen az erdő mélyén* című népszerű regényében (Európa Könyvkiadó, 2007) a gyerekek egyetlen állatot sem látnak életükben. Ha érdekel, olvasd el a könyvet, és nyomozd ki, mi ennek az oka!

7. Egyedül nem megy

Alan Alexander Milne: Micimackó (részlet)

– Nagyon helyes – szólta Füles. – Te csak énekelj! Tralala. Örülj az életnek!
 – Örülök is.
 – Van, aki tud.
 – Mi baj?
 – Mi lenne?
 – Olyan bánatos vagy.
 – Bánatos? Miért lennék én bánatos? Születésnapom van. Az év legboldogabb napja.

– Születésnapod van? – mondta Mackó örömteljes meglepetéssel.
 – Nagyon természetes. Nem látod? Nézd csak a sok születésnap ajándékot, amit kaptam. – És gúnyosan kinyújtotta a lábát. – Látod? Mennyi torta meg töltött csokoládé.

Mackó jobbra nézett, aztán balra.

– Ajándék? Torta? Csokoládé? Hol?

– Hát nem látod?

– Nem én.

– Én se – mondta Füles. – Ez csak olyan tréfa volt. Vicc. Haha!

Mackó megvakarta a fejét, nem tetszett neki a dolog.

– De igazán születésnapod van? – kérdezte aztán gyanakodva.

– Bizony.

– Hát akkor – gratulálok. Még sok-sok születésnapot!

– Neked is, Micimackó.

– De nekem nincs születésnapom.

– Nincs is. Csak nekem van.

– Akkor hát miért gratulálsz nekem?

– Miért ne? Remélem, nem akarsz rosszul érezni az én születésnapomon?!

– Ó, akkor értem...

– Elég baj – mondta Füles most már végképpen letörve –, hogy én ilyen piszokul érzem magam a tulajdon születésnapomon. Se ajándék, se csokoládé, se torta gyertyával, még csak egy nyavalyás üdvözlő táviratot se kaptam... Legalább más ne érezze rosszul magát, ez minden, amit várok...

Ez sok volt Micimackó gyenge szívének.

– Várj meg itt! – szólt gyorsan, sarkon fordult, s iszkolt haza, ahogy csak szusszal bírta; úgy érezte, akárhonnán, akárhogy, meg kell ajándékoznia valamivel szegény Fülest.

Lakása előtt ott találta Malackát. Fel-felugrált az ajtó előtt, hogy elérje a csengőt, de nem érte el.

– Hé, Malacka! – kiáltott rá.

– Szervusz, Micimackó!

– Mit ugrálsz itt, mint a bakkecske?

– El akarom érni a csengőt – mondta Malacka. – Éppen most érkeztem ide a látogatásodra.

– Majd én csengetek helyetted – mondta Micimackó előzékenyen. El is érte a csengőt, és csengetett. – Épp most beszéltem Fülessel – beszélt közben –, szegény Fülel nagyon rossz lelkiállapotban leledzik. Születésnapja van, senki a füle botját se mozgatja, észre se vették, és nagyon a szívére vette ezt a közönyt... Ejnye, senki se felel a csöngetésre?

– De Mackó – mondta Malacka –, már hogy felelnének? Hisz ez a te lakásod.

– Persze, persze... No, akkor kerülünk beljebb.

Bementek. Mackó első dolga volt odamenni az almáriumhoz, megnézni, maradt-e még egy kis méz a csuporban. Még volt egy kevés.

– Ezt odaadom Fülelnek – magyarázta – ajándékba. Te mit adsz neki?

– Nem lehetne úgy, hogy én is ezt adom? Mondjuk, a kettőnk ajándéka.

– Nem. Ez *nem* egy jó megoldás.

– Jó, hát én viszek neki egy léggömböt. Van még egy a múlt heti mulatságból. Mindjárt haza is futok érte.

– Látod, Malacka, ez *nagyon* jó ötlet. Ennek biztosan nagyon fog örülni szegény Fülel, menten jókedve támad. Egy szép léggömb igazán nem ronthatja el az ember kedvét.

Malacka eltotyogott. Micimackó is elindult ellenkező irányban a mézescsuporral. Meleg nap volt, s az út hosszúnak tűnt. Felét se járta be, mikor valami cudar érzés kerítette hatalmába. A füle tövéen kaparászott, valami az orrát csiklandozta, még a füle is viszkedett tőle. Mintha valaki noszogatta volna belülről: „Na, Mackó, mi lesz?”

„Ejnye, ejnye – csóválta a fejét. – Nem tudtam, hogy ilyen hosszú ez az út...” – Így hát letelepedett, és levette a csupor fedelét. „Még jó, hogy ezt magammal hoztam – gondolta. – Sok mackót ismerek, akiben nem lett volna ennyi előrelátás, hogy efféle elemőziát vigyen, magával az útra.” – S már nyalogatta is a mézet, bedugva fejét a csuporba.

– Lássuk csak – mondta elégedetten, mikor az utolsó csöppet is felnyalta –, hova is indultam? Ahá, Fülelhez. – Fürgén felugrott.

Aztán egyszerre csak eszébe jutott a dolog. Hiszen utolsó cseppig megette Fülel születésnap ajándékát!

„Bosszantó! – csóválta a fejét. – Most mit tegyek? Valamit mégis kell kapnia tőlem!”

Darabig semmi se jutott az eszébe. Aztán gondolkodni kezdett. „Végre is ez a csupor nagyon szemrevaló kis csupor, még akkor is, ha nincs benne méz. Majd tisztára mosom, ráírok valami kedveset, mondjuk: »Sok ilyen boldog születésnapot még!« Fülel sok mindenre használhat egy ilyen szemrevaló kis csuprot.” [...]

Míg ezek történtek, Malacka megjárta a lakását, el is hozta a léggömböt, amit Fülelnek szánt. Magához szorította, nehogy a szél elfújja, és sebesen futott, hogy előbb érjen oda, mint Micimackó. Szerette volna úgy feltüntetni a dolgot, mintha neki jutott volna először eszébe Fülel születésnapja. S ahogy lihegve futott, lelki szemével előre gyönyörködött benne, hogy fog örülni Fülel, még vigyorgott is hozzá a lelki szájával. Hát hogy fut, megbotlik egy buckában, és orra esik...

Bang!!! ... ??? *** !!!!

Malacka feküdt a földön, és azon tűnődött, mi történt. Első pillanatban úgy rémlett, az egész világ felrobbant körülötte – aztán úgy határozott, hogy talán nem is az egész világ, csak az Erdő, vagy talán még az se, csak ő maga, és most már nincs is a Földön, a Holdon van valahol, és soha nem látja többé Róbert Gidát és Micimackót és Fülel... Aztán azt gondolta: „Jó, de feltéve, hogy a Holdon vagyok, akkor se muszáj órákig úgy feküdni, arccal a porban...” Így hát óvatosan feltápáskodott és körülnézett.

Ott találta magát az Erdőben.

„Hát ez furcsa – gondolta. – De mi lehetett hát az a robbanás? Én csak nem szól-tam akkorát, mikor elpuffantam?... És hol a léggömb? És mi ez a vacak, nyúlós rongydarab a kezemben?... A léggömb!”

– Jajjaj! – nyögött Malacka. – Ojjajajj... Hát most mit tehetek? Haza nem megyek most már, több léggömböm úgyszincsen... és Fülel talán nem is szereti a léggömböket *annyira*...

Így hát búsan tovább-ballagott, és leért a folyópartra.

– Jó reggelt, Fülel! – szólította meg az ünnepeltet.

– Jó reggelt, Malacka! – mondta Fülel. – Ha lehet ilyesmiről szó. Amiben kételkedek. De nem baj. Csak úgy mondom. Szót sem érdemel.

– Engedd meg, hogy születésnapod alkalmából üdvözöljelek – mondta Malacka, és közelebb jött.

Fülel felkapta lógó fejét, és ráborult Malackára.

– Mondd még egyszer! – szólt rá izgatottan. [...]

– Engedd meg, hogy születésnapod alkalmából üdvözöljelek – ismételte Malacka.

– És ... és ezt *nekem* mondod?

– Neked hát, Füles!

– És... és... az én születésnapomra célszol?

– Arra.

– Úgy érted... izé... hogy nekem *igazi* születésnapom van?

– Úgy bizony, Füles és én ajándékot is hoztam neked. [...]

– Azért, mert... izé... nekem *igazi* születésnapom van!?

– Igen, Füles, és hoztam neked egy léggömböt.

– Léggömböt?!... Azt mondtad: léggömböt? Azt a nagy buborékot gondolod, ami olyan színes, és fel szokták fújni?!... Mulatság és öröm és vidulás... és ének és tánc, hipp-hopp, hejehuja... azt akarod mondani?

– Azt, de attól tartok, illetve... illetve igazán sajnálom, Füles... de ahogy futottam hozzád a léggömbbel, orromra puffantam, és...

– Ó, ó, minő szerencsétlenség! Biztosan nagyon gyorsan futottál, Malacka... Remélem, nem ütötte meg magad...

– Én nem... de... Füles, kérlek... a léggömb... az bizony szétpukkant. Nagyon hosszú csend lett.

– Az én léggömböm? – mondta végre Füles. Malacka csak bólintott szomorúan.

– Az én születésnapi léggömböm?

– Igen, Füles – mondta Malacka kicsit szipogva. – Itt van a kezemben, láthatod. Engedd meg, hogy izé... szü... születésnapod al... alkalmából... a legme... melegben...

És átnyújtotta Fülesnek a nedves rongydarabot.

– Ez az? – mondta Füles meghökkenve.

Malacka bólintott.

– Az én ajándékom?

– Igen.

– Köszönöm, Malacka – mondta Füles. – Igazán – *nagyon*, nagyon köszönöm. [...]

Ekkor harsányan átkiabált valaki a folyó túlsó partjáról. Micimackó volt az.

– Sok szerencsét születésnapodra! – kiáltotta Micimackó, elfelejtve, hogy azt már mondta egyszer.

– Köszönöm, Mackó – rebegette Füles. – Nagyon, nagyon köszönöm.

– Egy kis ajándékot hoztam neked! – kiabált Micimackó izgatottan.

– Már megkaptam – mondta Füles.

Mackó átgázolt a folyón, egyenesen Füles felé tartott. Malacka leült oldalt, kezébe temette fejét, és szipogott.

– Nagyon praktikus csupor – mondta Mackó. – Tessék, itt van. És az van ráírva: „Sok hasonló boldog születésnapot kívánok, tisztelettel Micimackó.” Ez mind rá van írva. És mindenfélét lehet tartani benne. Tessék!

Füles, meglátván a csuport, egész izgatott lett.

– Nagyszerű! – mondta. – A léggömböm éppen belefér.

– Az nem, Füles – mondta Mackó. – A léggömbök sokkal nagyobbak, mint a csuprok. A léggömb arra való, hogy zsinegen tartsák...

– De az enyém nem olyan – mondta Füles büszkén. – Ide nézz, Malacka! – És ahogy Malacka búsan felnézett, Füles óvatosan felemelte a nedves rongyot két fogával, óvatosan beleeresztette a csuporba: megint kivette, visszatette. Ezt többször ismételte.

– Így igen – mondta Micimackó. – Így belefér.

– Ugye? – dicsekedett Füles ragyogó arccal. – Úgy sétál ki meg be, ahogy akarom.

– Igazán örülök – mondta Mackó boldogan. Mindjárt gondoltam, legjobb lesz, ha egy ilyen praktikus csuprot ajándékozok neked, amibe mindenfélét bele lehet tenni.

Malacka is fellélegzett.

– Látod, tőlem is kaptál valamit, amit ilyen szépen bele lehet tenni a Praktikus Csuporba.

De Füles már nem is hallotta őket. Kivette meg betette a rongyot a csuporba, és ragyogott a boldogságtól.

Karinthy Frigyes fordítása

1. Mit éreztek Füles barátai, amikor megtudták, hogy születésnapja van? Mit tettek, hogy megörvendeztessék? Sikerral jártak? Mit érzett Füles, amikor megkapta az ajándékokat? Vajon miért?

2. Állítsatok össze élőképet a mese alapján!

Aki nem szerepel benne, próbálja kitalálni, melyik jelenet látható a képen! Amikor valaki rájön, az élőkép mozduljon meg! A szereplők kezdjenek el mozogni, beszélni, néhány másodpercig folytatódjon a jelenet! Végül mindenki az általa ábrázolt szereplő szempontjából fejezze be a mondatot: *Azért jó, ha vannak barátaink, mert...*

8. Papa, mama, gyerekek

Bálint Ágnes: Szeleburdi család (részlet)

Szeptember 22.

Megbeszéltük a Radóval, hogy naplót fogunk írni, és majd ha öregek leszünk, jót derülünk rajta. Ezt a szót, hogy derülünk, a Radótól gyűjtöttem. Az ő papája nyelvész. A mamája meg színésznő, és otthon mindig szerepeket tanul. Ezért nálunk az osztályban Radónak van a leggazdagabb szókincse. De én már sokat loptam belőle.

Radó majdnem mindig hosszúnadrágban jár. Anyu Jenőnek hívja, apu meg hámozott gilisztának.

Radóval hosszasan tárgyaltunk arról, hogyan írjuk a naplót. Csak arról írjunk-e bele, ami igazából megtörtént, vagy olyat is írjunk bele – hogy érdekesebb legyen –, amiről csak olvastunk. És hogy csak a vásár- meg ünnepnapokról írjunk-e, amikor kirándulni szokott az ember, meg moziba menni. Végül is a Radó azt mondta, hogy a hétköznapok érdekesek igazán, mert abból látszik, milyen egy család élete. És én elsősorban a családomról akarok naplót írni.

Én is egyik tagja vagyok a családomnak. Életben sokkal szebb vagyok, mint rajzon, és életben nekem csupa piros csíkos ingem van, a Ferinek meg kék csíkos, hogy meg lehessen különböztetni, de a bátyám, a Feri nem adta ide a négyszínű golyóstollát, pedig kértem tőle. Az én golyósommal meg csak fekete csíkos inget lehet rajzolni.

A Feri életben nagyobb, mint én. Mérgemben rajzoltam kisebbre, amiért olyan irigy.

A szüleim is szebbek, mint ahogy lerajzoltam őket, de különben ilyenek, mikor sétálni mennek a hűgunkkal.

Előlről egészen olyanok, mint más gyerekeknek a szülei. Oldalról már nem olyanok, mert oldalról látszik Barika is.

Barika a kis húgom játéka, anyu varrta neki, mikor én még másodikba jártam. Valami régi báránybőr bundának a gallérjából varrta. Anyu nagyon szeret játék állatokat varrni, csak sohasem sikerül neki. Barika sem sikerült, már új korában rogyant volt a lába, és nem látszott rajta, hogy bárány akar lenni. De a kis húgom, a Picurka nagyon szereti. Soha nem megy sétálni Barika nélkül. Pedig Barika már csak olyan, mint egy lábtörlő. Még olyanabb. Ahogy Picurka húzza maga után, a szőrébe beleakad minden villamosjegy meg almahéj. Apu már sokszor be akarta dobni a szemétkébe, Picurka azonban nem engedi. Így hát csak kiporolják, és következő vasárnap megint mennek vele sétálni.

Azt szeretem a szüleimben, hogy nem kényesek. Más biztosan nem menne végig az utcán Barikával. De ők tudják, hogy Barika a gyerekük kedvenc játéka, és nem törődnek vele, ha mások azt hiszik, hogy Picurkának nincsenek rendes, pénzért vett játékaik.

Radó azt mondta, hogy az ilyen szülők sokat érnek.

1. Mi tudtál meg a naplót író fiúról? És mit a családjáról? Milyen a kapcsolata a családtagoknak?

Kiderül-e a részletből, hogy miért „szeleburdi” a naplóíró családja? Milyen más jelzőkkel illethetnénk őket?

Miben mutatkozik meg, hogy a szülők számára gyermekeik az elsők, s mindenki más csak utánuk következik?

2. Nézd végig a szöveget, melyik bekezdésben kiről ír a naplóíró! Fogalmazd meg hasonlóan egy napló bevezető oldalát a te családról!

Ha ügyes vagy, megpróbálhatsz egy másikat írni valamelyik családtagod nevében. Vajon miben lenne más, mint a tiéd?

3. Mit gondolsz, miért és mire lehet jó a naplóírás?

Te vezetsz-e naplót? Tegyéél egy próbát vele néhány napig! Írd le, mi minden történt aznap veled, és hogyan érezted magad!

4. Fejezd be a mondatokat!

A családomban annak örülök a legjobban, hogy...

A családomban az bosszant a legjobban, hogy...

A családom abban kivételes, hogy...

Család nélkül az ember...

❖ Sok vidám ifjúsági regény íródott napló formájában. Ilyen például G. Szabó Judit *Megérjük a pénzünket!* című könyve vagy a ma népszerű, Jeff Kinney, amerikai író *Egy ropi naplója* című sorozata. Kérd a könyvtárosok segítségét, hogy ajánljon vidám, családi életről szóló könyveket!

9. Nálunk az úgy van...

Janikovszky Éva: Velem mindig történik valami (részlet)

Ha mihozzánk vendég jön, akkor anyukám feketét főz, és becsukja a mi szobánk ajtaját, mert oda jobb be se nézni. De sajnos a tanító néni előre megüzente anyukámnak, hogy ne tekintsük őt vendégnek, mert csak a családdal szeretne megismerkedni. Ezért anyukám lemosta az ajtókat, és elrakta a kabátokat meg a cipőket az előszobából. Apukám megragasztotta a fotel lábát, és becsavart még két égőt a csillárba. A Bori leszedte a színesképeket a falról, én pedig kivittem a vadgesztenyéimet az erkélyre.

Amikor már olyan csend volt, amilyen nem szokott lenni, akkor a Pacsitacsit is átküldtük a szomszédba, mert ő még nem tudhatja, hogy a tanító néni nem vendég, és lehet, hogy megrágja a cipőjét, ahogy a vendégeknek szokta. A tanító néni csak fél óráig volt nálunk, mégis jól megismerkedett a családdal, mert közben megérkeztek a Bandi bácsiék Érdről, az alattunk lakók felkiabáltak, hogy legurultak a gesztenyék az erkélyről, a szomszédból hazazavarták a Pacsitacsit, mert nem tudta, hogy az ő konyhájukban is szobatisztának kell lenni. De én nem is bántam, mert így a tanító néni legalább látta, hogy mi itthon is elég elevenek szoktunk lenni.

Én mindig a születésnapomon szoktam nőni, mert apukám akkor mér meg. Az idén rekordot nőttem. Nemcsak cipőből, hanem nadrágból is hosszabbat kellett nekem venni, ha nem is olyan hosszú, amilyet a boltban adtak. A néni, aki a boltban adta, azt mondta, hogy nem baj, mert a farmer a mosásban úgyis összemegy, a fiúcska meg úgy nő, mintha húznák. Így aztán nemsokára éppen jók leszünk egymásnak. Nagymamámtól egy új labdát kaptam, amivel csak a játszótéren szabad labdázni. Boritól egy szappanbuborék-fújót kaptam, amivel csak az erkélyen szabad buborékot fújni. Bandi bácsiéktól kaptam egy szájharmonikát, amivel csak a lakásban szabad zenélni. Ezt én nem tudtam mindjárt, csak amikor a szomszéd néni szólta, hogy meg ne hallja még egyszer az erkélyen.

1. Milyen tényeket tudtál meg a családról? Kik alkotják? Milyen az otthonuk? Vajon miért tette rendbe a család a lakást a tanítónő látogatása előtt?
2. „Ma Varga Jancsi családját látogattam meg.” Ezzel a kezdőmondatlal készítsd el a tanító néni beszámolóját! Mi lehet a véleménye a családról?
3. Bizonyára nálatok is járnak olykor olyan vendégek, akik nem tartoznak szorosán családok rokonai vagy baráti köréhez. Idézz fel egy ilyen látogatást! Szerinted milyen véleményt alakítottak ki rólatok?
4. A második részlet a mesélő születésnap ajándékairól szól. Mi a közös ezekben? Vajon melyiknek örül legjobban hősünk? Kik és hogyan szokták megünnepelni a te születésnapodat? Emlékszel-e olyanra, hogy valakitől használhatatlan ajándékot kaptál? Mihez kezdte vele?

Elszálltak az iskolaévek, a lányok gyönyörű hajadonná, a fiúk délceg ifjúvá serdültek. Elkövetkezett az az idő, amitől a szülők nagyon féltek, de amit a fiatalok már nagyon vártak. Útra kelhettek szerencsét próbálni.

Édesanyjuk és édesapjuk a következő szavakkal bocsátotta útjukra őket: – Az otthonról hozott élelem és pénz hamar el fog fogyni. Onnantól már csak magatokra számíhattok, a jószágokra, tudásotokra, ügyességeitekre. Ahogy másokkal bántok, úgy bánnak majd veletek is. Gondoljátok meg, hogy mit csomagoltok az útra magatoknak! Mi mind a négy hátizsákba elrejtettünk egy varázstárgyat, ami segíteni fogja a gazdáját útja során. Azt is tudjátok, hogy a tárgyak varázsereje megsokszorozódik akkor, ha együtt használjátok őket. Minél többen vagytok, akik egy cél érdekében együtt használjátok ezeket a tárgyakat, azok annál nagyobb erővel bírnak.

- ❁ Milyen célokkal indulhattak el a fiatalok?
- ❁ Milyen kalandokat reméltek? Mitől félhettek?
- ❁ Melyek a legfontosabb tárgyak, amelyeket magukkal vittek? Rajzoljátok le!
- ❁ Milyen varázstárgyat rejtettek a szülők gyerekeik hátizsákjába?
- ❁ Mit tudhatott együtt a négy varázstárgy?

10. Két „alkalmas korú” gyerek

Lázár Ervin: A nagyravágyó feketerigó

A feketerigó a ligetben élt. Sárga csőre volt, ragyogó cipógombszeme – és persze fekete volt, mint a szurok. Azért is hívják feketerigónak.

Nem tudom, ki hogy van ezzel a fekete színnel. Nyilván van, akinek nem tetszik, mert hiszen a narancssárga sokkal vidámabb, a türkizkékről és a meggypirosról nem is beszélve. De aki jobban odafigyel, annak a fekete is tetszik, ebben bizonyos vagyok. Hiszen annyiféle fekete van. Kékesen fénylő fekete, puha fekete, éjfekete, játékos fekete, meleg fekete és ki tudja, még hány.

A feketerigó fénylő fekete volt.

És nem tetszett neki a fekete szín.

Se fénylőn, se puhán. Dühösködött. Egy darabig még csak nem is fütyörészett – mert még vidámnak gondolná valaki. Azt mondogatta mérgesen: „Csk, cs, cs!” Olyan szép piros tollakat akart, mint a vörösbegyé, zöldekét, mint a gyurgyalagé, fehérét, mint a kócsagé, s olyan cifrát, mint a papagájé.

Ezért volt dühös. Úgy hitte, ő a legrútabb madár a ligetben.

Bánata akkor vált mégis szívbe markolóvá, amikor a kisfiú eljött a ligetbe, és azt mondta a madaraknak:

– Kellene nekem egy barát. Egy madár barát. Aki reggelenként megkocogtatná az ablakomat, és mindennap megajándékozhatnám kenyérmorzsával meg kölessel.

– Aha – mondták a madarak.

Egyedül az uhu mondta, hogy „uhu”. Talán azért, mert nem szereti a kölest meg a kenyérmorzsát, de az is lehet, azért, mert mást nem tud mondani.

A barátság nem könnyű dolog. Mert jó, a kisfiúnak szüksége volt egy madár barátára. Csak hát olyan madár nélkül, akinek viszont éppen egy kisfiú barátára lenne szüksége, ez nem megoldható. A madarak legtöbbször volt már barátja. A barázda-billegetőnek a szőriszarka, a gyurgyalagnak a szalakóta, a gólyának a kanalas gém, a búbos vöcsöknek a bölömbika. Csak a macskabagolynak meg a szürke varjúknak nem volt barátja, de ők igen mogorvák, nincs is szükségük barátára.

Na és persze a feketerigónak sem volt barátja, mert szégyellte a színét, s emiatt fönn hordta az orrát. Furcsa dolog, de így volt. Mással is megesik: szégyell valamit, és azt hiszi, csak úgy tudja elviselni a szégyenét, ha fönn hordja az orrát.

Így aztán nem talált barátára a kisfiú. Pedig ott lapult a fűben a feketerigó, és azt gondolta magában: „Én szívesen lennék barátja ennek a kisfiúnak. Nagyon szeretem a kenyérmorzsát meg a kölest. – S kis szünet után még azt is hozzágondolta: – És a

kisfiút is nagyon szeretem. – De mégsem mert előbújni. – Éppen én kellenék neki – morfondírozott –, amikor ilyen csúnya vagyok! Fekete!”

Barát nélkül ment el a kisfiú, igaz, majdnem sírva fakadt, de megpróbálta a liget széléig visszatartani. Nem szeretett mások előtt sírni. De azért a madarak észrevették, hogy lefelé görbül a szája, és nagyon megsajnálták. Tulajdonképpen szerették a kisfiút. Akik barátokra vágnak, és elgyalogolnak érte a ligetbe, azokat szeretni kell. Egyikük utána kiabált:

– Gyere vissza egy hét múlva!

Talán ha az öreg festőművész nem lakik a közelben, minden másképpen alakul. De ott lakott a liget mellett. Nagyon vidám, mosolygós öregúr volt, csak éppen a szakálla volt furcsa, ezerszínű – mert abba szokta törölgetni az ecsetjeit. A feketerigónak eszébe jutott a tarka szakállú festő meg a sok szép festék, röppent egyet, s már ott is volt a festékesdoboz mellett. „Majd ragyogok én egy hét múlva” – gondolta, s mivel a zöld festékestubus volt legközelebb, kifestette magát zöldküllőnek. Hát elég furcsa zöldküllő volt, azt meg kell hagyni! Mert a zöldküllő nem egyszínű zöld – és a csőre meg különösen nem az, de a kis feketerigó nagy buzgalmában még a csőrét is zöldre mázolta. „Na, most jöhet a kisfiú” – gondolta, s úgy óvta magát a zöld festéket, hogy egy hétig enni is elfelejtett.

Eltelt a hét, semmi különös nem történt, csak a tarka szakállú festő pingált lila fákat meg lila mezőt – mivelhogy szőrén-szálán eltűnt a zöld festéke.

Megjött a kisfiú, köréje sereglettek a madarak, biztatták:

– Ne félj, most lesz valaki!

– Én szívesen lennék a barátod – mondta ekkor elváltoztatott hangon a zöldre festett feketerigó, és elősétált egy bokor mögül.

Hirtelen szóhoz sem jutott a sok madár, tátva maradt a csőrük. A feketerigó (az-azhogy zöldrigó, nem is tudom, hogy nevezzem) meg nagy peckesen sétált a tisztáson, abban a hitben, hogy ő a legszebb madár a ligetben.

A vándorsólyom ocsúdott fel elsőnek.

– Nicsak – mondta –, egy uborkamadár.

Nevettek, ahogy a torkukon kifért.

– Vagy netántán egy nagyra nőtt szöcske – toldotta a búbos banka, s szegény feketerigó legszívesebben elsüllyedt volna szégyenében.

A kisfiú is mosolygott, és szelíden, nehogy megbántsa ezt az uborkamadarat vagy kicsodát, azt mondta:

– Ne haragudj, de én nem ilyen madárra gondoltam.

Huss – elröppent gyorsan a feketerigó.

„Cskcskcsk – korholta magát mérgesen –, mert ostoba módon szintiszta zöldre kentem magam, pedig a zöldküllő nem is egyforma zöld. Kétféle zöld is van rajta (mert a zöld sem egyforma, éppen úgy, mint a fekete), a feje teteje meg piros, a szárnya vége meg fehér pettyes fekete. Na de majd legközelebb. A jövő héten ügyesebb leszek!”

Hát nem sokkal lett ügyesebb! Hogy, hogy nem, az jutott eszébe, hogy gólyának festi magát. Sok fekete meg fehér festéket kent magára, és a lábát meg a csőrét pirosra festette. Eszébe sem jutott, hogy a gólya legalább tízszer akkora, mint ő. Ki látott már ilyen kicsi gólyát, rövid lábút, rövid csőrűt. (Arról nem is beszélve, hogy a hátán átütött a zöld festék a fehéren!)

Ritkán látott a liget olyan viháncolást, mint amikor a gólyának álcázott feketerigó odaállt a kisfiú elé.

– Te meg miféle szerzet vagy? – kérdezte a kisfiú.

– Nem látod, gólya vagyok – mondta kicsit ijedten a feketerigó, mert akkor már sejtette, nem nagyon sikerült ez a gólyává alakulás.

– Még hogy gólya! Talán golyhót akartál mondani – mondta a gólya, és olyan nevetőgörcsöt kapott, hogy ki kellett hívni a mentőket.

Bizony ez a gólyahistória is csúfos véget ért, mert a kisfiú nagy sajnálkozva megint azt mondta:

– Ne haragudj, nem ilyen madárra gondoltam.

A feketerigó fél évre elbujdosott bánatában. Hiába jött a kisfiú, hiába keresett madár barátot.

A feketerigónak meg fáj a szíve: „Hej, csak szebb madár lennék, akkor biztosan barátjává fogadna a kisfiú!”

A kisfiú egyre szomorúbb lett.

– Most már az uborkamadár sem akar velem barátkozni – mondta.

A madarak vigasztalni próbálták, de neki barát kellett volna. Hogy lehetne megvigasztalni azt, aki nem talál barátra!

A feketerigó legalább olyan bánatos volt, mint a kisfiú, ha nem bánatosabb. Magát is sajnálta, meg a kisfiút is. Magát talán egy kicsit jobban.

Ezért aztán fél év elteltével elhatározta: újra próbálkozik. De most már nagyon gondosan látott munkához. Egy teljes napig tanulmányozta a sárgarigót. A sárgarigó a legszebb madár – gondolta –, még a latin neve is a legszebb a madárnevek közül, úgy hívják, hogy Oriolus Oriolus (mert minden madárnak van latin neve is). Eszébe sem jutott, hogy őt meg Turdus Merulának hívják latinul, s az semmivel sem csúnyább, mint az Oriolus Oriolus. Talán még szebb is.

És elkezdte magát sárgarigónak festeni. Egy hétig tartott a festés, de ez aztán tökéletesen sikerült. A feketerigó olyan lett, mint egy igazi sárgarigó. Talán csak az alakja különbözött kicsit a sárgarigóétól, de ahhoz igazán jó szem kellett, hogy ezt észrevegye valaki.

Azon a héten is eljött a kisfiú barátot keresni. Nem csüggedhetett, tudta, barátra kell találnia.

A sárgarigónak festett feketerigó elősétált a bokrok közül. A madaraknak elállt a lélegzetük a gyönyörűségtől.

– Nicsak, egy csodálatos sárgarigó – mondták.

A kisleány is elbámulva nézte a szép madarat, a szíve hangosan dobogott. Csak az igazi sárgarigó gyanakodott. „Valami nagyon furcsa ezen a madáron” – gondolta, és oda is szólt neki:

– Füttyents egyet!

– Nem füttyentek – mondta nyeglén a feketerigó.

Persze, hiszen a sárgarigó azt is ki tudja fütyülni, hogy „Huncut a bíró” meg „Fütyül a rigó”, a feketerigó meg csak annyit tud: „Tiutu.” Ez legalább olyan szép, mint a sárgarigó éneke, de mégis más. Én biztos vagyok benne, hogy a sárgarigó nagyon szeretné néha azt fütyülni, hogy tiutu, de nem megy neki. Ő csak azt tudja: „Huncut a bíró.”

Csakhogy megszólalt a kisleány:

– Ne haragudj – mondta elszomorodva –, te valóban csodálatosan szép madár vagy, de én egy másik barátira gondoltam. Láttam valamikor egy nagyon kedves madarat. Nem volt ilyen tarka, mint te, de nekem ő kellene barátnak. Az a madár fénylő fekete volt, csak a csőre volt sárga. Azt hiszem, úgy hívják, feketerigó. Megértheted, hogy ki kell tartanom mellette, hátha egyszer megjön, és akkor ki lesz a barátja?

A feketerigó keserves sírásra fakadt, hullottak a könnyei, mint a záporosó. A kisleány nagyon megsajnálta.

– Miért sírsz? Ne sírj! – mondta neki.

– Azért sírok – zokogta a madár –, mert a feketerigó én vagyok.

Ámulva néztek rá, nem akarták hinni, de akkor a madár könnyei már lemosták a melléről a sárgarigó sárga, a golya fehér és a zöldküllő zöld színét – előtűnt az igazi fekete.

– Istenem, de buta madár vagy te – mondta boldogan a kisleány, fölkapta, és sokáig mosdatta a feketerigót a patakban. De a sok szín nem egykönnyen jött le róla; amikor hazaindultak, még akkor is zöld, sárga meg fehér foltok éktelenkedtek a madáron. Nem is volt olyan, mint egy igazi feketerigó.

– Mit gondolsz, lekopik? Leszek én még igazi szép fekete? – kérdezte a madár.

– Biztos – mondta a kisleány, azután elszomorodott; arra gondolt, hogy már fél éve lenne barátja, ha ez a számár feketerigó nem pingálja magát.

1. Mit szeretett volna a kislefű?
Miért festette be magát a feketehergő?
Vajon miért nem választotta őt barátának a kislefű, amíg be volt festve?
Mi történt, ami miatt a feketehergő mégis megmutatta magát?
2. A kislefű azt gondolta, hogy „már fél éve lenne barátja, ha ez a számár feketehergő nem pingálja magát”. Vajon ő tehetett-e volna valamit másként, ha barátot akart?
3. Beszélgetsetek a következő kérdésekről!
 - ▶ Előfordul-e, hogy megismerkedésünk során igyekszünk magunkat jobb színben feltüntetni? Ha igen, miért? Helyes-e ez?
 - ▶ Honnan tudhatjuk, hogy a másikkal rokonszenvesek vagyunk?
 - ▶ A feketehergő csúnyának gondolta magát. Mit gondoltok, hogyan befolyásolja a kapcsolatainkat, ha nem vagyunk elégedettek magunkkal?
4. „Láttam valamikor egy nagyon kedves madarat. Nem volt ilyen tarka, mint te, de nekem ő kellene barát. Az a madár fénylő fekete volt, csak a csőre volt sárga” – írta le a feketehergő külsejét a kislefű.
Válassz ki egy madarat a történetből, és képzelj el, hogy őt választja valaki barát. Hogyan jellemeznéd őt röviden? Milyen jellemvonásokat emelnéd ki? Kezdd úgy: *Te kellenél nekem barát, golya, mert te...*

A négy testvér elbúcsúzott hát a szüleiktől, és kilépett a palota kapuján. Megölelték egymást, és megfogadták, hogy...

*Az egyik fiú északra indult és egynapi gyaloglás után elérkezett...
A másik ... felé indult, és ahogy ment, mendegélt, meglátott egy...
A magasabb lány nem tévovázott...
A negyedik testvér úgy érezte...*

- ✿ Mi alapján választották meg a testvérek az útírányt?
- ✿ Mi történt velük ezután?
- ✿ Ábrázoljátok a négy testvér út vonalát a Királyság korábban megrajzolt térképén!

11. Barátom, ki ismeresz engem

Lengyel Balázs: A szebeni fiúk (részlet)

Az 1848-ban játszódó történet két fiú, a nemesi származású Pali és a polgárcsaládból való Bódi barátságáról szól. Az idézett jelenetben Pali arról panaszkodik Bódinak, hogy harmadik társuk, Miska nem kedveli őt, és hogy úgy érzi, Bódi talán szintén nem vele, hanem Miskával van szívesebben.

Szótlatlanul mentek egymás mellett s sötét utcákon. [...]

Hogy lesz, mint lesz, mit tegyenek? – egyre ezen járt útközben a két fiú esze. Úgy húzták maguk után a gondot, mint egy megrakott szekeret.

Palit egyszerre előntötte a keserűség.

– Mi bajotok velem? Azt is én találtam ki, hogy a padlásról kússzunk át.

Bódi meglepetten pillantott rá.

– Ki bánt téged?

– Hát ti. Miska!... Leginkább ő!

– Én tudom, hogy te találtad ki – mondta Bódi, s latolgatva hallgatott egy pillanattig. – De mit szóljon ő? Mégis ő bújta ki az ablakon a tetőre!

Pali elgondolkozott.

– Ez igaz!

– No látod.

– De valamiképp ő nem szeret engem. Ne is tagadd! Mintha mindig gyanakodna. Nem is tudom... – Elhallgatott. – Aztán te is csak hozzá húzol, nem hozzám.

Bódi elszomorodott, hogy magyarázkodnia kellett. Azt sem tudta, mit mondjon. Igaz, mit lehet itt mondani? Palinak mindig minden könnyű volt, könnyebb, mint neki. Hiába, erről nem tud beszélni. Neki meg Miskának valahogyan más az élete. Ezt Pali nem is értheti. Ha ő most hazamenne létráért, ha tőlük vinnék el, holnap már kellene. Szegény öreg édesapja hogy oda lenne miatta. Jaj de keserves is újat csinálni! Pedig kell. Hogy vegye le máskülönben a polc tetejéről a féltett oltár eleji gyertyáit? Délig keseregne szegény, még este se enne bánatában. Aztán meg már fabrikálná is az újat. S szidná a tolvaj atyjaurát, istenét. Bódi szinte maga előtt látta az öreget, amint sóhajtozva belefog.

Mit számít a létra Paliéknál? Elhozzák, visszaviszik, kutya se tartja számon. És így van ez másban is. Majdnem mindenben. Ami Palinak semmi, az neki az egész világ. Bizony az. Hát még Miskának! Pali rá se gondol: vadonatúj csizmában jár. Miska boldog, hogy megörökölt egy rozszant botost az ősszel, s hogy hordhatja a

hidegben. Ezek bizony hamar összerúgnák a patkót, igencsak összerúgnák, ha ő nem állna résen. Az egyik büszke arra, hogy neki van, adhat, és ad is. A másik meg mutatja a fogát, mert neki nincs. Milyen nehéz is igazságot tenni. Felsóhajtott.

– Nézd – igyekezett Palit vigasztalni –, én Miskának is barátja vagyok, ezt tudnod kell.

– És nekem?

– Neked is. Persze... Barátod vagyok, de... ne hidd, nem azért – szembefordult vele –, mert te adod a létrát!

Palit váratlanul érte a szó. Egészen belesápadt.

– Hanem miért?

– Mert... nem is tudom...

Bódi elgondolkozott, mit mondjon. Ilyesmi jutott az eszébe: mert ha első akarsz lenni, azért nem akarsz rosszat. De aztán mégsem így mondta.

– Nézd csak – kezdte –, mert Erdőaljáról visszafelé odajöttél hozzám... Azért. Meg mert nem futottál el, amikor az őrfelfogott, és meg akart ütni... mert nem ültél le uzsonnázni a szüleid vendégeivel, amikor én is ott voltam. Emlékszel?... – egészen belemelegedett, úgy sorolta. – Aztán meg azért is, mert megmutattad a naplódát, és felolvastál nekem abból az új könyvből, Petőfi Sándor verseiből. És hagytad, hogy másoljak belőle. Te nem tudod, nem mondtam, édesapám hogy örült neki. Nekem van egy szász unokabátyám, a Rudi, még az is elolvasta.

Pali meglepődött. Ezért, csakugyan ezért? A szíve mélyéig meghatotta, hogy Bódi így számon tartja.

– Miska ezt nem tudja – folytatta Bódi. – Csak hallja, hogy te okoskods, tanácsokat adsz, sebesen jár az eszed. De nem ismer úgy, ahogy én.

1. Milyen a három fiú kapcsolata?

Mi bántja Palit?

Hogyan próbálja tisztázni a helyzetet Pali a barátjával?

Mivel nyugtatja meg őt Bódi, hogyan válaszol neki?

2. Van-e arról tapasztalatod, milyen az, ha többen vagytok „legjobb barátok”? Mesélj róla, miért jó ez!

Megtörtént-e, hogy rossz érzéseid támadtak egy ilyen kapcsolatban? Miért?

3. Keresd meg azokat a sorokat, ahol Bódi őszintén elmondja, miért érzi barátjának Palit!

Fogalmazd meg te is egy választott barátod számára, mi köt hozzá!

12. Akit megszelídítettél

Antoine de Saint-Exupéry: A kis herceg (részlet)

A mesében egy kisfiú érkezik a Földre, ahol barátokra talál. A sivatagban találkozik a rókával, aki először tart tőle, de utána arra kéri, hogy „szelídítse meg” őt.

– Semmi sem tökéletes – sóhajtott a róka. De aztán visszatért a gondolatára: – Nekem bizony egyhangú az életem. Én tyúkokra vadászom, az emberek meg énám vadásznak. Egyik tyúk olyan, mint a másik; és egyik ember is olyan, mint a másik. Így aztán meglehetősen unatkozom. De ha megszelídítesz, megfényesednék tőle az életem. Lépések nesztét hallanám, amely az összes többi lépés nesztétől különböznék. A többi lépés arra késztet, hogy a föld alá bújjak. A tiéd, mint valami muzsika, előcsalna a lyukamból. Aztán nézd csak! Látod ott azt a búzatáblát? Én nem eszem kenyeret. Nincs a búzára semmi szükségem. Nekem egy búzatábláról nem jut eszembe semmi. Tudod, milyen szomorú ez? De neked olyan szép aranyhajad van. Ha megszelídítesz, milyen nagyszerű lenne! Akkor az aranyos búzáról rád gondolhatnék. És hogy szeretném a búzában a szél susogását...

A róka elhallgatott, és sokáig nézte a kis herceget.

– Légy szíves, szelídíts meg! – mondta.

– Kész örömet – mondta a kis herceg –, de nem nagyon érek rá. Barátokat kell találnom, és annyi mindent meg kell ismernem!

– Az ember csak azt ismeri meg igazán, amit megszelídít – mondta a róka. – Az emberek nem érnek rá, hogy bármit is megismerjenek. Csupa kész holmit vásárolnak a kereskedőknél. De mivel barátkereskedők nem léteznek, az embereknek nincsenek is barátaik. Ha azt akarod, hogy barátod legyen, szelídíts meg engem.

– Jó, jó, de hogyan? – kérdezte a kis herceg.

– Sok-sok türelem kell hozzá – felelte a róka. – Először leülsz szép, tisztas távolba tőlem, úgy, ott a fűben. Én majd a szemem sarkából nézlek, te pedig nem szólsz semmit. A beszéd csak félreértések forrása. De minden áldott nap egy kicsit közelebb ülhatsz...

Másnap visszajött a kis herceg.

– Jobb lett volna, ha ugyanabban az időben jössz – mondta a róka. – Ha például délután négykor érkezel majd, én már háromkor elkezdek örülni. Minél előrébb halad az idő, annál boldogabb leszek. Négykor már tele leszek izgalommal és aggo-

dalommal; fölfedezem, milyen drága kincs a boldogság. De ha csak úgy, akármikor jössz, sosem fogom tudni, hány órára öltöztessenem díszbe a szívemet... Szükség van bizonyos szertartásokra is.

– Mi az, hogy szertartás? – kérdezte a kis herceg.

– Az is olyasvalami, amit alaposan elfelejtettek – mondta a róka. – Attól lesz az egyik nap más, mint a másik, az egyik óra különböző a másiktól. Az én vadászaimnak is megvan például a maguk szertartása. Eszerint minden csütörtökön elmennek táncolni a falubeli lányokkal. Ezért aztán a csütörtök csodálatos nap! Olyankor egészen a szőlőig elsétálok. Ha a vadászok csak úgy akármikor táncolnának, minden nap egyforma lenne, és nekem egyáltalán nem lenne vakációm.

Így aztán a kis herceg megszelídítette a rókát. S amikor közeledett a búcsú órája:

– Ó! – mondta a róka. – Sírnom kell majd.

– Te vagy a hibás – mondta a kis herceg. – Én igazán nem akartam neked semmi rosszat. Te erősködtél, hogy szelídítselek meg.

– Igaz, igaz – mondta a róka.

– Mégis sírni fogsz! – mondta a kis herceg.

– Igaz, igaz – mondta a róka.

– Akkor semmit sem nyertél az egészzel.

– De nyertem – mondta a róka. – A búza színe miatt. – Majd hozzáfűzte: – Nézd meg újra a rózsákat. Meg fogod érteni, hogy a tiéd az egyetlen a világon. Aztán gyere vissza elbúcsúzni, s akkor majd ajándéku elárulok neked egy titkot.

Rónay György fordítása

1. Olvasd el a szöveget, és figyeld meg, milyen lépésekben alakul ki a szereplők között lassacskán a bizalom!
 2. Mit jelent az a szó, hogy *megszelídít*? Szerinted miért hasonlíthatja a róka a barátkozás folyamatát a megszelídítéshez?
 3. A olvasmányt elolvasva rájöhettél, hogy a lecke címe ehhez a történethez kapcsolódik. Hogyan köthetők össze a lecke témái, feladatai, és az, amit itt olvastál?
- Keresd meg a teljes szöveget könyvtárban vagy az interneten, és derítsd ki, mi az a titok, amit a róka, ígérete szerint, elárul majd a kis hercegnek! Vajon mit jelenthet ez a szépen hangzó mondat?

13. Haragszom rád!

Fekete István: Téli berek (részlet)

Fekete István regényének két nyolcadikos kamasz fiú a főszereplője, akik jó barátok. Ebben a részletben Gyula és Béla, vagyis becenevükön Tutajos és Bütyök barátságának nehezebb pillanatairól olvashatsz.

Tutajos néha annyira elvesztette az idegeit, hogy a nézeteltérések az osztályban verekedéssé fajultak. A harc váltakozó szerencsével folyt, de egyre inkább Tutajos kárára tolódott el, hogy néha már Bütyöknek kellett beavatkoznia. Bütyök utálta az ilyen csetepatékat, és egyik alkalommal meg is mondta, hogy rossz vége lesz a dolognak.

– Becsületembe gázolt az a nyomorult Fuszekli.

– Nem volt igazad...

– Mi?!

– Nem volt igazad, Tutajos!...

– Bütyök! – kiáltott fel Tutajos, és olyan gyilkos haraggal nézett legjobb barátjára, mint aki addig játszik csapdával, amíg saját magát fogja meg.

– Ne kiabálj! Ez a valóság.

És ment a két fiú hazafelé, mint két viharvert hajó, amelyek nem segíthetnek egymáson, mert nem is látják egymást a köztük úszó jéghegytől. A kapuban szó nélkül elváltak, és majdnem megfulladtak a békülés vágyának ki nem mondott szavaitól.

Ezen a napon történt Bikfic felrúgása, de szerencsére a kibékülés is – minden vonalon. Bikfic csirkecombot kapott, ami a kis kutya megítélése szerint határozottan jó vásár volt, Bütyök pedig pontosan érkezett, megállt az ajtóban, és megnyalta a szája szélét.

– Azért eljöttem...

Gyulát pedig elöntötte a szeretet óceánja.

– Ne haragudj, Bütyök!

– Nem is haragudtam.

– És – tulajdonképpen – megértelek... Nem ülnél le?

Bütyök tehát leült, de sapkáját még kezében tartotta, mint akinek mondanivalója van.

– Olyan szép minden, Tutajoskám, és úgy elrontjuk...

– Mondhatod, hogy én rontom el...

– Nem... de valahogy elromlik... valami elromlott, csak azt tudnám, mi. Kenyelnének nem volt igaza – egészen, és neked sem volt igazad – egészen. Aztán gondolj vissza: te azelőtt soha nem verekedtél, és mióta megjöttünk, már osztályfőnöki rovást is kaptál.

– Igazságtalanul... – mondta Tutajos.

– Szóval: kaptál. Tavaly nem kaptál...

– Sári is azt mondja: igazságtalanul.

– Sári szeret téged, és... [...]

Bütyök megfogatta sapkáját, mintha az előbbi gondolat fonalát kereste volna.

– ...De előzőleg osztályfőnöki intést kaptál... akkor is verekedésért. Szegény Bolhát annyira orron ütötte, hogy haza kellett küldeni, úgy vérzett.

– Ráugrott a lábamra.

– Véletlenül. Hátraugrott, s te álltál ott. Mindjárt megfordult, hogy bocsánatot kérjen; de csak annyit tudott mondani, hogy „bo...”, már ütöttél is. Ökölled. És azóta nem beszélsz Bolhával. Haragszol rá, mert betörted az orrát...

Tutajos fel s alá járt a szobában, és úgy érezte, valami nagylelkűséget tesz, amikor azt mondta:

– Ha akarod, bocsánatot kérek tőle.

– Az én kedvemért? Ha te nem érzed, hogy ezt kell tenned...

1. Kik a történet szereplői?

Miért kapott osztályfőnöki rovást Tutajos?

Honnan tudod, hogy Tutajos és Bütyök barátok?

Hallgat-e Tutajos Bütyök tanácsaira? Bizonyítsd be a szöveg segítségével!

Szerinted Tutajos bocsánatot kér Bolhától, amiért orron ütötte?

2. Gyűjtsd össze, milyen konfliktusokat és milyen megoldásokat mutat be a szöveg! Jónak tartod-e a megoldásokat?

Mindegyik konfliktusra találtál-e megoldást? Ha nem, tégy javaslatot, mit kellene tenniük a szereplőknek!

3. „Nem volt igazad, Tutajos!” – mondja Bütyök a legjobb barátjának. Miért tette ezt?

Beszélgétek meg, hogy véleményetek szerint a barátoknak mindig igazat kell-e adni egymásnak! Milyen esetekben fordulhat elő, hogy valaki nem áll a barátja mellé?

14. Akire érdemes hallgatnom

Kosztolányi Dezső: Öreg pap (részlet)

Gyermekkoromban még angol-búr¹ háborút játszottunk. Az egyik fél volt a „maroknyi szabadságszerető” búr nép, a másik az angol, a „zsarnok”, aki lábbal tiporja a hősokeket.

Egy vasárnap, minekelőtte templomba mentünk volna, az osztályban gyülekeztünk. Akkor is kitört az angol-búr háború. Általán mindenki búr akart lenni. [...] Aztán az iskolai viadalokban a harc eshetősége olyan volt, hogy több hősiség kellett angolnak lenni, mint búrnak. Az arány itt tudniillik teljesen megfordítódott. A „maroknyi szabadságszerető” nép basáskodott, püfölte-pofozta az angolokat, gyomrozta a zsarnokokat, akik szegények már az első pillanatban a földön hevertek.

Én is így feküdtem lenn a tanterem padlóján, fölöttem egy csomó vastag kamasztesttel, mely mozgó, izgatott rétegben helyezkedett fölém. Egyszerre nyílt az ajtó. Latintanárnk nyitott be, az osztályfőnökünk. Papok tanítottak bennünket, derék, tudós papok, akik mind testi, mind lelki jóvoltunkra atyai szeretettel ügyeltek.

Latintanárom különösen szigorú volt. [...] Amikor ő feltűnt az ajtó keretében, az ellenségek, akik az imént még oly ádáz küzdelemben gabalyodtak össze, a meg egyezés minden reménye nélkül, hirtelen békét kötöttek. Ki-ki a helyére ugrott. Én tápáskodtam fel utoljára, mert legalul kerültem.

Nem szólt semmit. Gúnyosan a fejét csóválta, rosszallóan pillantott utánam, amint hajlongva padomba sompolyogtam. Csak a mise alatt vettem észre, hogy új tavaszi ruhám, melyet ezen a napon vettem föl először, elszakadt. Kabátom alján egy elég nagy hasadás tátongott. Tudtam, hogy mit jelent ez. Apám, ha meglátja otthon, elnadrágol. [...] Mise után a kápolna alatt ott állt a latintanárom.

– Miért sírsz? – kérdezte keményen.

– Eltépték – hebegtem, és mutattam.

– No lásd – bólintott –, megérdemelted, haszontalan.

Nézte a kabátom, valamin tűnődött, így szólt:

– Gyere velem.

Mentem a hosszú, sötét folyosón utána. [...]

– Vesd le a kabátod – parancsolta.

Fogalmam se volt, mi következik ezután. Azt hittem, hogy elkobozza a kabátomat, és mint bűnjelet átadja az igazgatónak, vagy valami borzalmas fegyelmi eljárás

1. A 19. század végén Dél-Afrikában zajló háború, amelyben a brit birodalom túlerőben volt a függetlenségért harcoló búrok (holland telepesek) ellen.

következik, beláthatatlan következményekkel. Némán levettem a kabátom. Ő átvette némán. Az ablak mellé ült. Ott kihúzott egy fiókot, abban hosszan-hosszan keresgélt.

Föltette a pápaszemét. Tűt vett elő, cérnát, foldozófát. Nyálazta a cérnát. Banzsítva trafálgatta vele a tű fokát. Végre befűzött, varrni kezdett. Varrta a kabátom.

A magányos férfiak gyakorlottságával varrt, de sokáig tartott, amíg elkészült vele. Közben gondolkozhattam arról, hogy mi történik. Először is megdöbbsentem, hogy közösséget vállal egy nebulóval, és cinkostársként leplezi azt, amit büntetnie kellene. Másrészt vasárnap tilos varrni. Ezt a napot pihenéssel, elmélkedéssel, Istennek tetsző cselekedettel kell megszentelni.

Aki varr, az bűnt követ el. Azon tépelődtem, vajon nem jut-e bűne miatt a pokolba, az örök kárhozatba.

Ma már tudom, hogy nem. Azóta ha szentekről, földi angyalokról hallok, mindig tűvel-cérnával képzelem el őket és foldozófával.

1. Egy irodalmi műben mindig a „kitöltetlenül hagyott” részek a legizgalmasabbak. Egy ilyen mondatot idézünk: *„Nézte a kabátom, valamin tűnődött, így szólt”*. Fogalmazd meg, milyen gondolatok járhattak az öreg pap fejében, amikor a gyermek kabátját nézegette! Milyen cselekvési lehetőségeket kellett mérlegelnie, és miért döntött úgy, hogy segíteni fog?

2. Idézz fel magadban egy történetet, amelyben egy olyan felnőttől kaptál segítséget, akitől nem is vártad! Ha nem történt veled ilyen, most az se baj, ha csak kitalálsz egy ilyen.

Három-négy fős csoportokban meséljétek el egymásnak a történeteket! Válasszátok ki a legtalálóbbat, és adjátok elő a csoport egészének némajátékkal! A többiek találják ki, mi történt!

❖ Kosztolányi Dezső sok verset írt a gyermekkorról. Olvassatok el belőlük minél többet! Többek között saját nagyapjáról is megemlékezett bennük. Milyenek ábrázolta őt?

Keressetek a könyvtárban vagy az interneten kortárs költőktől gyerekekről, a gyerekek gondolatairól szóló verseket is! Ilyenek például a tankönyvben található svéd gyermekversek, vagy Ágai Ágnes, Békés Márta, Fecske Csaba, Finta Szilvia Hanna, Galla Ágnes, Lackfi János, Kiss Ottó és még sok szerző költeményei.

Eric Knight: Lassie hazatér (részlet)

A világhírű regény egy skót juhászkutyáról szól, akit gazdái kénytelenek eladni egy gazdag hercegnek, hiába könyörög fiuk a megtartásáért.

EZ A KUTYA NEM ELADÓ!

Greenall Bridge-ben mindenki ismerte Sam Carraclough kutyáját, Lassie-t. Mi több: Lassie volt a legismertebb kutya a faluban, mégpedig három okból.

Először is mindenki megegyezett abban, hogy ilyen szép skót juhászkutyát még nem láttak a faluban.

Ez pedig nagy szó. Greenall Bridge ugyanis Yorkshire megyében fekszik, és nincs még egy hely kerek e világon, ahol olyan nagy urak volnának a kutyák, mint itt. Úgy látszik, hogy Észak-Angliának ezen a zord vidékén jobban tenyésznek, mint bárhol másutt. Szél és hideg eső fésüli a lápokot, és az növeszti sűrűre a kutyák bundáját is. Ugyanúgy megizmosodnak, mint az itteni emberek. [...]

De volt még egy oka annak, hogy Lassie-t ilyen jól ismerte a falu. Mégpedig az – ahogy az asszonyok szokták mondani –, hogy „az órát utána lehetett igazítani”.

Ez régen kezdődött. Még akkor, amikor Lassie egyéves, gyors eszű, ugrabugra kutyakölyök volt, és Joe, Sam Carraclough kisfia rettentő izgalomban érkezett haza:

– Édesanyám, képzeld, mi történt! Kijövök az iskolából, és a kapu előtt ott várt rám Lassie... Csak azt nem értem, honnan tudta, hogy ott vagyok.

– Biztosan megszimatoalta a nyomodat, Joe. Más magyarázat nincs.

Akárhogy is volt, Lassie másnap megint ott ült az iskola kapuja előtt, és harmadnap megint. Hetek, hónapok, évek múltak el, és ő mindig megvárta a kisfiút. Az asszonyok kinéztek az ablakon, a Fő utca boltosai kiálltak az ajtajukba, meglátták a fekete-fehér-arany színű Lassie-t, ahogy büszkén ellépkedett előttük, és azt mondták:

– Öt perc múlva négy. Itt megy Lassie.

A kutya mindig ott volt, akár esett az eső, akár sütött a nap, és várt egy kisfiúra, egyre a sok közül, aki keresztülfutott a kikövezett játszótéren, s akik közül a kutyát nem érdekelté más senki, csak az az egy. Mindig egyforma örömmel üdvözölték egymást, aztán szépen hazasétáltak, a kutya meg a kisfiú. Így folyt ez kerek négy éven át.

[...] Tudta is az egész falu, hogy még a rudlingi hercegnek sem sikerült Lassie-t a gazdájától megvásárolni, még ennek a gazdag hercegnek sem, aki hatalmas birtoka közepén pompás kastélyában, egymérföldnyire lakott a falutól. Híres volt róla, hogy kutyaóljai szebbnél szebb kutyákkal vannak tele. Három éven át hiába próbálta a herceg megvásárolni Lassie-t. Sam Carraclough állta a sarat.

– Ne is fárassza magát lordságod azzal, hogy ráígér a tavalyi árra – szokta mondani. – Ez a kutya... no, hát ez a kutya nem eladó.

Tudta ezt az egész falu. Ez volt az a valami, amiért különösképpen szerették Lassie-t. Büszkék voltak rá, hogy ezt a kutyát még egy herceg pénze sem tudta tőlük elvenni.

Igen ám, csakhogy a kutyának az ember az ura, az embernek pedig a sorsa. És jöhet olyan idő az ember életében, amikor úgy megveri a sors, hogy meg kell hajtania fejét, és le kell nyelnie büszkeségét, hogy a családjának betevő falatja legyen.

SOHA MÁS KUTYA NEM KELL NEKEM!

Joe Carraclough csak annyit látott, hogy nincs ott a kutya...

Aznap is a többiekkel együtt jött ki az iskolából, és olyan sugárzó boldogsággal rohant keresztül az udvaron, mint minden gyerek az egész világon, ha vége a tanításnak. Egész gépiesen – ahogy száz meg száz nap után már vérévé vált – odarohant a kapuhoz, ahol Lassie várni szokta őt. De aznap nem volt ott. [...]

Joe úgy oldotta meg e kérdést, ahogy a világon minden kisfiú meg szokta oldani a nehéz kérdéseket: hazament, és megkérdezte az édesanyját. Úgy szaladt végig a Fő utcán, ahogy csak bírt. Megállás nélkül rohant el a boltok előtt, átvágott a falun, felzihált a hegyre kapaszkodó ösvényen, berontott a kerti ajtón, végigszánguldott a kerti úton, aztán belökte a ház ajtaját, és nagyot kiáltott:

– Anya! Anya! Valami történhetett Lassie-vel! Máma nem jött el értem...

Még ki sem mondta, s már érezte, hogy valami nincs rendjén. Senki sem pattant föl. Senki sem kérdezte, mi történt. Senki sem ijedt meg attól, hogy valami szörnyűség történhetett azzal a gyönyörű kutyával...

Joe-nak feltűnt ez a csönd. Hátával az ajtónak támaszkodott és várt. Édesanyja mereven nézte az asztalt, melyet épp uzsonnára terített. Egy perccig meg sem mozdult, aztán rápillantott férjére.

Joe apja egy zsámolyon ült a tűzhely előtt. Ránézett a fiára. Aztán lassan, némán elfordult, és belebámult a tűzbe. [...]

– Jobb, ha mindjárt megtudod, Joe – mondta. – Lassie nem megy érted többé az iskolába, és nincs semmi haszna, ha sírsz utána.

– De miért? Mi történt vele?

Carraclough-né a tűzhelyhez lépett, föltette a teát, és így válaszolt, háttal a fiúnak:

– Mert eladtuk. Ez történt.

– Eladtuk! – ismételte magas hangon Joe. – De miért adtátok el? Miért kellett Lassie-t eladni?

Az édesanyja mérges tekintetet vetett rá.

– Eladtuk, és nincs itt, és kész. Te pedig ne kérdezz többet, úgysem lehet változtatni a dolgon. Nincs itt, ez történt, és minden szóért kár. [...]

– Ugye, később majd visszavásárolhatjuk, édesanyám?

– Nem, fiam. Lassie nagyon drága kutya, és túl sok pénzünkbe kerülne. De várj türelemmel, majd egyszer szerzünk egy másik kutyát. Majd eljönnek a jobb idők, és akkor lesz a házban egy új kölyökkutya... Örölnél neki?

Joe Carraclough lehajtotta és megcsóválta fejét. A válaszát alig lehetett megérteni:

– Nem, édesanyám. Én soha, de soha nem akarok másik kutyát. Csak Lassie-t!

Thurzó Gábor fordítása

1. Milyenek ismerted meg Lassie-t a részletből?

Miért volt rá büszke az egész falu?

Miért kellett eladni a szülőknek a kutyát?

Hogyan érezte magát Joe, amikor megtudta a hírt?

Hogyan érezhették magukat a szülők?

Mit gondolsz, hogyan folytatódik a történet?

2. Hogyan írnád le azt, hogy milyen volt a kapcsolata Joe-nak és a kutyának?

Miért mondja Joe, hogy soha nem akar másik kutyát?

Megtörtént-e veled, hogy elveszítettél egy állatot? Hogyan történt?

3. Lassie történetének folytatásából kiderül, hogy nemcsak Joe ragaszkodik

Lassie-hez, de a kutya is mindenáron haza szeretne térni. Vajon miért?

Hogyan mutathatja ki egy állat a ragaszkodását a gazdájához?

Keress hűségesebb kutyákról szóló történeteket!

❖ Érdemes végigolvasni az idézett könyvet, hogy megtudd, mi minden történik Lassie-vel!

Kutya és ember barátságáról, az állatok hűségéről szól Lasse Hallström *Hacsi – a leghűségesebb barát* című filmje is.

Gerald Durrell tudós gyermekkorában rengeteg állatról gondoskodott. Szórakoztató könyvekben idézi fel ezeket az élményeket.

...Ekkor egy négyszemű óriás elé vezették, majd erőnek erejével leültették a földre. Hosszú csend után váratlanul megszólalt az óriás.

– Segítettél nekünk, megmentetted az állatainkat, ezért jó tett helyébe jót várj. Szabadon távozhatsz. Ráadásul adok neked egy láthatatlanná tévő sapkát. Ha ezt a fejedbe húzod, akkor senki sem láthatja, hogy mit csinálsz. De vigyázz vele! Ha rosszra használod, akkor a sapka ellened fordulhat...

...ekkor értette meg igazán, hogy milyen nagy ajándékot kapott. Azonnal a fejére tette a varázssapkát...

– Már vártalak – mondta a farkas, és hirtelen egy nagyszakállú öregemberré változott. – A testvéreid már voltak itt. Most rajtad a sor. Menj be a mögöttem lévő barlangba, ahol hét ládát találsz! Mindegyikre egy felirat van írva. Válasz közülük egyet, csak egyet, és az majd meghatározza további sorsodat...

...Amint belépett a barlangba, azonnal meglátta a hét egyforma ládát. Szép, nemes fából készültek, vaspánt fogta össze őket, mindegyiken hatalmas nyitott lakat lógott. Sorban olvasta feliratokat: CSALÁDI ÉLET, HATALOM, EGÉSZSÉG, BECSÜLET, SZÉP KÜLSŐ, PÉNZ, ÖRÖM.

– Mi lehet a ládákban? Vajon melyiket választották a testvéreim? Melyiket válasszam én? Milyen sorsot szeretnék magamnak? – gondolkodott hangosan, aztán határozott léptekkel elindult az egyik láda felé...

- ❁ Milyen helyszínekre érkeztek a királyfiak és királylányok? Ábrázoljátok a helyeket!
- ❁ Hogyan kerültek ide?
- ❁ Kikkel találkoztak az út során? Kik segítették, kik akadályozták őket?
- ❁ Milyen veszélyekkel kellett szembenézniük?
- ❁ Milyen döntéseket kellett meghozniuk?
- ❁ Megváltoztak-e valamiben?
- ❁ Mindegyikük elhatározza, hogy elindul hazafelé. Miért?
- ❁ A mese folytatásában a testvérek hazaútnak során összetalálkoznak. Milyen lesz a találkozás?

Naplómba – kérdések önmagamhoz

Naplónkban nemcsak életünk eseményeit örökíthetjük meg. Gondolataink, töprengéseink, vívódásaink egy belső párbeszédre állhatnak össze, amelyet ha rögzítünk, később is folytathatunk. Ezeket természetesen nem kell másnak megmutatni, így még őszintébbek lehetünk önmagunkhoz.

Az alábbi naplórészletben kérdéseket olvashatsz, amelyek közül néhányat – ha van kedved – válaszolj meg magadnak egy titkos füzetben! Ha az év során felmerülnek újabb kérdéseid, lejegyezheted azokat is. Lehetnek közöttük olyanok is, amelyekre nem tudsz választ adni, de ez nem baj.

Mi az, aminek legjobban örülök a családi életben?

Mi hiányzik leginkább a családomból?

Milyen a kapcsolatomban a szüleimmel? Mit tudok az életükről?

Megértene-e engem a szüleim?

Mi az, ami legjobban bántani szokott?

Mitől félek legjobban?

Mi igazán szép vagy jó bennem?

Miben szeretnék leginkább megváltozni? Hogyan tehetem ezt?

Van-e olyan cél, amelyet már többször el akartam érni, mégsem sikerült? Mi volt ennek az oka?

Milyennek látnak engem mások?

Hogyan viselkednek velem általában?

Vannak-e hibáim, amelyeket mások jelezni szoktak felém?

Milyen helyzetek azok, amelyek feldühítenek? Mit szoktam ilyenkor tenni?

Könnyen belekerülök-e egy veszekedésbe? Vajon miért/miért nem?

Vannak-e haragosaim? Honnan ered ez a harag?

Szoktam-e olyat tenni másoknak, amit magamnak nem kívánnék?

Van-e igazi barátom? Miért ő az?

Ha elromlik egy barátságom, mi lehet az oka?

Mit szeretek az iskolában, és mit kevésbé?

Mit gondolok a felnőttekről? Hogyan viselkedem velük?

Kiben bízom meg legjobban?

Milyen felnőtt szeretnék lenni?

Mit változtatnék meg a világban?

III. KÖZÖSSÉGBEN

16.

Közösségeim

Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne.

Tamási Áron

1. Mondd el vagy rajzold le, hogy milyen az a környezet, ahol otthonosan érzed magad! Kik tartoznak még ezekhez a helyekhez?
2. Keresd meg a képekhez tartozó aláírásokat!
Válassz ki egy kimaradt képaláírást! Milyen képet képzelsz hozzá?

család • rokonság • osztály
• szakkör • szomszédok •
barátok • vallási közösség
• falu • sportszapat • város
• tájegység • tábor • inter-
netes csoport • érdeklődési
kör • nemzet • európai
polgár • földlakó

3. Gyűjtsetek további csoportokat, amelyek nem szerepelnek a 2. feladatban! Válasz-
szat ki hármat, és fogalmazzatok meg, mi kötheti össze az ide tartozó embereket!

4. Te milyen csoportokhoz tartozol? Melyikhez kötödsz leginkább?
Miért?

5. Keres példákat csoportjaid közül a következőkre:

- ▶ ide születted,
- ▶ szüleid választották számodra ezt a csoportot,
- ▶ te választottad ezt a csoportot,
- ▶ lehet, hogy később már nem fogsz ide tartozni,
- ▶ a többi csoporttagot mind személyesen ismered,
- ▶ a tagok nem ismerik mind egymást, jelképek, szokások tartják össze őket.

A Magyar cigány vagyok című önéletrajzi írásban a főszereplő sokfé-
le közösséghez tartozik egy sokszínű közegben.

6. Az emberek gyakran alkotnak csoportokat. Van, hogy alkalmyszerűen, például
sorban álláskor. Sok csoportunk viszont állandó, és hosszabb időn át összetar-
toznak a tagok. Ezeket közösségnek hívjuk.

- ▶ Miért ered vajon a *közösség* a *közös* szóból?
- ▶ Hogyan kapcsolnátok ide a *közöm van hozzá* kifejezést?
- ▶ Mitől válhat egy csoport jó közösséggé? Jellemző-e ez a ti osztályotokra?

7. Fejezd be a mondatokat!

Az osztályom tagjaiban az a közös, hogy...

A családom tagjaiban az a közös, hogy...

Minden emberben közös az, hogy...

A magyarokban az a közös, hogy...

8. Gondolkodj el azon, kihez és mihez van
neked közöd! Írj le példákat, indokold
is meg, miért érzed így!

Van közünk egymáshoz?
Hozzám, hozzád, mindenkire,
aki véletlenül éppen itt él
épp most,
és akitől függ,
hogy mi lesz a világból?
Van közünk egymáshoz?

*I. Sjöstrand: Van hozzá közöd? – részlet
Tótfalusi István fordítása*

1. Az Alma Mater (máter) latin nyelven azt jelenti: életető anya. Mit gondolsz, miért nevezték régen így az iskolát?

Fogalmazd meg a saját szavaiddal, hogy mit köszön Ady Endre régi iskolájának!

Én iskolám, köszönöm most neked,
Hogy az eljött élet-csaták között
Volt mindig hozzám víg üzeneted.
Tápláltad tovább bennem az erőt,
Szeretni az embert és küzdeni
S hűn állni meg Isten s ember előtt.

Ady Endre: Üzenet egykori iskolámba – részlet

2. Olvasd el az alábbi gondolatokat a tanulásról, az iskoláról, és fogalmazd meg magadban, mivel értesz egyet és mivel nem! Gondolataidat le is jegyezheted.

a) Tanulni jó, mert a tudás megmagyarázza az élet alapvető eseményeit és összefüggéseit. Hogyan terjed az illat a szobában, miért nem szabad a forró teát az üvegbe önteni? Megtudhatom, miért történnek a dolgok az életben.

b) Minden itt élő embernek tudnia kell magyarul, ismernie kell a nemzeti történelmet, a híres tudósok és művészek teljesítményeit, a világ legfontosabb eseményeit. Ezt az iskolában tudjuk megtanulni.

c) Büszke vagyok arra, hogy meg tudom szerelni a biciklimet és arra, hogy jól főzök. Ezeket a dolgokat nem az iskolában tanultam meg, pedig fontosak. Jó lenne ilyesmiket is tanulni a suliban.

d) Jó lenne, ha többet beszélgetnénk az órákon. Én azokat az órákat szeretem, ahol elmondhatom a véleményemet és megismerhetem a többiekét is.

e) Sok mindent megtalálhatunk az interneten, de mégis jobb az, ha egy tanár elmagyarázza nekünk a dolgokat.

3. Dolgozzatok kisebb csoportokban!

- ▶ Vitassátok meg az előző feladat kapcsán leírt véleményeiteket!
- ▶ Ezután készítsétek ötletbörzét a következőkről:
Mi az iskola feladata?
Mi a tanulás és a tudás szerepe?
- ▶ Hasonlítsátok össze a csoportok megoldásait!

Nógrádi Gábor és Czákó Ferenc *Hogyan neveljünk?* című írása arról szól, vajon tudjuk-e, milyen tudásra lesz szükségünk az életben.

4. Gyűjtsetek össze közösen, és írjatok fel a táblára öt dolgot, amelyet az iskolátokban jónak tartotok, és ötöt, amit problémának!

Válasszatok kettőt a felírt véleményekből! Csoportokban ötleteljétek az alábbi kérdésekről, majd mutassátok be egymásnak javasataitokat!

- ▶ Hogyan lehetne megváltoztatni azt, ami rossz vagy gondot okoz?
- ▶ Hogyan lehetne továbbfejleszteni azt, ami jó, hogy még jobb legyen?

5. Párban dolgozzatok! Figyeljétek meg a fenti képeken látható iskolákat!

- ▶ Képzeljétek el, hol lehetnek, mikor készült a kép, milyenek az épületek, kik járhatnak oda, kik tanítanak!
- ▶ Hasonlítsátok össze őket a saját iskolátokkal! Miben különbözhet, vagy mi-
ben hasonlíthat egy tanítási nap? Ugyanaz-e a tanulók és a tanárok feladata?
- ▶ Képzeljétek el, hogy tanárok vagytok az iskolában! Játsszatok el rövid jele-
neteket az iskolai életből: tanóra, szünet, ebéd, napközi, osztályfőnöki óra!
A többi csoporttag alkossa a diákságot!

6. Képzeld el álmaid iskoláját! Írj róla rövid fogalmazást, vagy ábrázold feliratokkal ellátva!

18. Itt vagyok honn

1. Felismered-e, mit vagy kit ábrázolnak a képek?
Fogalmazz meg rövid ismertetőt két választott képhez!

2. Radnóti Miklós *Nem tudhatom* című versének részletében a haza, a szülőföld otthonként jelenik meg, amelyet jól ismerünk.

„Itthon vagyok. S ha néha lábamhoz térdepel
egy-egy bokor, nevét is, virágát is tudom,
tudom, hogy merre mennek, s kik mennek az úton”

- ▶ Fontosnak tartod-e, hogy lakóhelyedet, hazádat minél jobban megismerd?
 - ▶ Mitől érzed otthon magad faludban, városodban, vidéken? Megfigyeltél-e már olyan dolgot, ami elrontja az otthonosság érzetét?
3. Párokban dolgozva válasszatok ki egy-egy szót, és beszéljétek meg mindazt, ami eszetekbe jut róla!
Alkossatok egy mondatot a szóval! Osszátok meg a csoporttal, majd a legérdekesebbeket, legszebbeket jegyezzétek fel!

szülőföld

anyaföld

magyar

haza

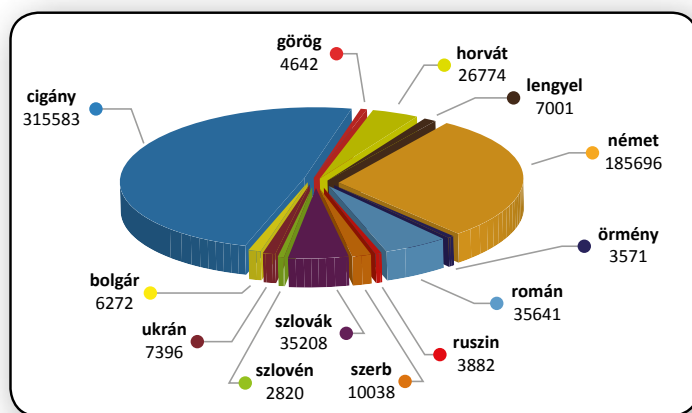
nemzet

hazafi

4. „...kik mennek az úton...”

Mi tudsz arról, kik élnek Magyarországon? Hol élnek még magyarok Magyarországon kívül? Egy állam határain belül nem csak egy nép élhet. Szinte minden országban él több, származását, nyelvét, kultúráját tekintve eltérő népcsoport.

Ahogy Magyarország a magyarokon kívül hazája kisebb létszámú nemzetiségeknek is, úgy más, különösen a velünk szomszédos országokban is él magyar lakosság.

◀ Magyarországon élő nemzetiségek (fő) a KSH 2011-es adatai alapján.

Jelentős számban élnek Magyarországon zsidó identitású magyarok, de nem tekintjük őket nemzetiségeknek.

Tanárotok segítségével tanulmányoztátok az ábrákat!

Van-e személyes történeted arról, milyen kisebbségi népcsoporthoz tartozni?

5. Évszázadokon át a népcsoportok, de a különböző tájegységek lakosai is sajátos színvilággal, motívumokkal díszített ruházatot hordtak. Figyeld meg a képeket, hogyan folytatható ez a hagyomány a mai öltözködésben!

▲ Miklósi Edit alpesi síző

▲ A Romani Design divatbemutatója

19.

A szabályok

1. Játsszatok el egyet a 126. oldalon ajánlott játékok közül! Hogy tetszett? Ötleteljétek a szabályok módosításán! Próbáljátok így ki a játékot! Mennyiben volt más így játszani?

2. Találjátok ki olyan helyzeteket, amelyekben az alábbi mondatok elhangzanak! Ki mondhatja kinek?

Ilyen piszkos kézzel akarsz ebédelni?

Csillapodj már!

Csatold be a biztonsági övet!

Add át a helyed a néninek!

Hogyhogy nincs kész a leckéd?

A zebrán menjél át az úttesten!

Gyere már, tönkreteszed a szemed!

Játsszatok el néhány helyzetet kétféleképpen!

- ▶ Az egyikben csak a mondat hangozzon el! Mit válaszolhat erre az, aki hallja?
- ▶ A másikban a beszélő indokolja is meg, miért mondja a mondatot! Másképpen reagál-e erre a hallgató?

3. Gyűjtsetek minél több olyan viselkedésformát, amelyet helyesnek tartotok az alábbi helyszíneken, helyzetekben! Melyeket neveznétek szabálynak?

Család	Iskola	Közlekedés	Játék	Találkozás	Étkezés	Kirándulás

4. Válasszatok ki a táblázatból néhány ötletet, és elemezzétek ki őket!
- ▶ Honnan tudod, hogy így kell viselkedni?
 - ▶ Miért jó, ha így viselkedsz?
 - ▶ Mindenkinek így kellene viselkedni? Ha igen, miért?
 - ▶ Mi történik, ha valaki ezt teszi?
 - ▶ M történik, ha valaki nem így cselekszik?

5. Mi a szabály?

Csoportokban vitassátok meg, egyetértetek-e az alábbi állításokkal!

- A szabályokat egy kisebb csoport alkotja, a többi ember pedig követi.
- A szabályok le vannak írva valahol, hogy mindenki pontosan ismerje őket.
- A szabály azért szükséges, hogy együtt tudjunk működni.
- Néhány szabályról nem lehet tudni, mi az értelme.
- A szabály be nem tartását büntetés követi.
- A szabályok alkotásában, megváltoztatásában mind részt vehetünk.
- A büntetésre szükség van azért, hogy senki ne szegje meg a szabályokat.

6. Milyen szabályokat szegnek meg a fent ábrázolt helyzetben?

Milyen okai lehetnek annak, hogy ez megtörtént?

Kinek a felelőssége?

Milyen következményei vannak ennek a helyzetnek?

Kinek mit kellene tennie?

7. Iskolátokban is van házirend, amely szabályozza a helyes és a nem elfogadott viselkedési formákat. Olvassatok el részleteket a házirendből, és válasszatok ki néhány szabályt! Beszéljétek meg velük kapcsolatban a következőket:

- ▶ Mi volt a céljuk a szabályok alkotóinak?
- ▶ Mely szabályokkal értetek egyet, tartjátok hasznosnak? Miért?
- ▶ Hogy látjátok, mennyiben sikerül betartani a szabályokat?
- ▶ Hogyan lehet elérni, hogy mindenki betartsa a házirendet?

Robert Fulghum: *Már az óvodában megtanultam mindent, amit tudni érdemes.* Fogalmazd meg te is, melyek a legfontosabb „szabályok”, amelyek betartásával jobba teheted az életedet!

20.

Beilleszkedés a közösségbe

1. A dal akkor hangzik el, amikor Mauglit, az embergyereket a dzsungelben befogadják a farkasok. Miért lehet ez jó neki? És vajon miért jó a csapatnak? Mitől véd meg a közösség?
2. Emlékezz vissza arra, milyen érzés volt, amikor egy új közösségbe kerültél! Könnyen sikerült beilleszkedned, vagy voltak nehézségeid?

Aki a csapaté lett,
várja a csapatélet.
Joga a közös ösvény.
E helyen ez a törvény.

Hé, kölyök! A törzs befogad.
Tied a szabad élet.
Soha ne félj, amíg a törzs fia vagy!
Farkasok foga véd meg.

*Geszti Péter: A dzsungel könyve
– dalszövegrészlet*

Sarah Bosse *Nyeregbe, Anna!* című regényében a főhősök új iskolába kerülnek.

3. Keressetek példákat arra, mi segítheti, illetve mi nehezítheti egy közösségbe való beilleszkedést! Vizsgáljátok ezt meg az új tag és a csoport nézőpontjából is!
 - ▶ Milyen tulajdonságokat várhatnak el egy új tagtól a közösség tagjai?
 - ▶ Milyen viselkedése nehezítheti meg, hogy elfogadják őt?

	Baráti kör	Sportcsapat	Osztály
segítő tulajdonságok			
nehezítő tulajdonságok			

- ▶ A közösség hogyan segítheti vagy akadályozhatja az új tag beilleszkedését?

	Baráti kör	Sportcsapat	Osztály
segítő viselkedés			
akadályozó cselekvések			

- ▶ Összegezzétek, mi minden kellhet ahhoz, hogy egy közösség befogadjon és elfogadjon egy új embert! Miből látjuk, hogy megtörtént a befogadás?
- ▶ Hogyan segítenétek a beilleszkedését egy ázsiai vagy afrikai kisgyerekeknek az osztályotokban?

– De hát megbeszéltük, hogy egyforma ruhában jövünk a meccsre!
– Ma inkább ehhez a piros pulcsihoz volt kedvem.

– Miért nem sügtál? Azt mondtad, segíteni fogsz.
– Ne rám fogd! Azért tanulhattál volna egy kicsit.

– Köszí, hogy nem árultad el, hogy én törtem be az üveget.
– Még jó, hogy nem, mit gondolsz?

– Mi is sorban állunk! Ne tolakodj!
– Bocs, de sietek!

4. Párokban elemeztétek a fenti helyzeteket!

- ▶ Mi okozta a konfliktust?
- ▶ Milyen szabályok, szokások lehetnek ezekben a csoportokban? Vajon milyen viselkedést fogadnak el a legtöbben?
- ▶ Milyen egyéni érdekek sérültek a történetek során?

5. Játsszátok el a párbeszédet! Hogyan folytatódhatnak?

Hogyan lehetne ezeket a vitákat úgy rendezni, hogy mindenki jól érezze magát?

6. Kerültél-e már valaha hasonló helyzetbe? Melyik oldalon voltál? Hogyan éreztetted magad? Milyen dilemmát okoztak az ilyen helyzetek?

Oszd meg társaiddal a tapasztalatodat, vagy írd róla fogalmazást!

21. Együttműködés

1. Az eltelt időszakban hogyan sikerült együttműködnötök a játékok során etikaórákon? Mi segítette és mi nehezítette ezt?

A mérleg

A jómódú gazda és a szegény ember üzletet kötött. A gazda minden héten ad két kiló túrót a szegény embernek, aki pedig viszonzásul két kiló összegyűjtött mézet ad.

Ment az üzlet rendben jó ideig, amíg egyszer csak a gazda arra gondolt, hogy bizony nem minden ember tisztességes, és meg kellene mérni, amit kap. Úgyhogy mikor legközelebb vitte a túrót, és néhány perc múlva megkapta a mézet, azt hazavitte, és a pontos mérlegén megmérte – hát csak másfél kiló volt!

Felháborodva ment a szegény emberhez, és indulatosan a szemére vetette, hogy becsapta őt.

A szegény ember lehajtotta fejét és így szólt:

– Nagyon sajnálom, hogy így történt, de én nagyon szegény ember vagyok. Egy kétszerenyős mérleget még tudtam szerezni, de súlyokra már nem volt pénzem. Így hát amikor megkaptam tőled a túrót és kivittem a kamrába, rátettem a mérleg serpenyőjére, és a másik serpenyőbe kimértem az azonos súlyú mézet.

A jómódú gazda roppant módon elszégyellte magát, és hazament.

Ismeretlen szerző nyomán

2. Miért szégyellte el magát a jómódú gazda?
Mi volt a két szereplő együttműködésének alapja?
Ki bízott meg a másikban és ki nem? Jól tették-e?
Mit jelképezhet a mérleg?

3. Alkossatok mondatokat a következő szavakkal, kifejezésekkel:

megbízom benned

bizalmatlan vele

rád bízom

4. Fogalmazd meg, milyen ember az, akiben meg tudsz bízni!

5. A csoportmunka

a) Az alábbi mondatok közül válaszd ki azokat, amelyek a közös munka végzése során legjobban illenek rád!

Nekünk az a dolgunk, hogy...

Ki tud ebben részt venni?

Ez nagyon jól sikerült!

Osszuk be jól az időnket!

Most te következzel.

Még tíz percünk van, igyekezzünk!

Nekem az az ötletem, hogy...

Majd én megkérdezem tőle!

Annyira tetszett nekem az, hogy...

Mondjátok, mit írjak!

Minden vélemény számít, hallgassuk meg őt is!

b) Gyűjtsetek még olyan mondatokat, amelyek

- a közös munka sikerét segítik,
- nehezítik vagy akadályozzák a feladat elvégzését!

c) Vitassátok meg a következőket!

- ▶ Egyetértetek-e azzal, hogy egy jól működő csoportban minden tagnak megvan a maga szerepe, feladata? Indokoljátok véleményeteket!
- ▶ Vannak-e visszatérő problémák az iskolai csoportmunkában vagy az osztálytársak együttműködésében? Melyek ezek? Miből fakadhatnak?
- ▶ Mit tudtok tenni annak érdekében, hogy mindenki kivegye a részét a közös munkából?
- ▶ Hogyan adjátok értésére valakinek, ha nem eléggé aktív? Hogyan fejezitek ki, ha elégedettek vagytok vele?

Az állatok sokféle együttműködéséből is tanulhatunk. *Kanadai vadludak.*

6. Válaszd meg magadban a következő kérdéseket!

- ▶ Tudok-e együttműködni azzal a társammal, akit nem kedvelek?
- ▶ Meghallgatom-e mások véleményét?
- ▶ Változtatok-e a véleményemen, ha másnak jobb ötlete van?
- ▶ Szeretnek-e velem dolgozni a többiek? Vajon bíznak-e bennem?

Ha megbántott a testvéred, ez olyan, mint a bot. Két vége van: az egyik, hogy megbántott, a másik pedig, hogy testvéred. Rajtad múlik, hogy a bot melyik végét fogod meg.

Epiktétosz, ókori görög filozófus

1. Hogyan értelmezhető a szöveg? Fogalmazd meg példák segítségével! Emlékezz vissza egy olyan esetre, amikor megbántottál valakit, és egy olyanra, amikor téged bántott meg valaki! Mi történt? Mi volt okozta a problémát? Megoldódott-e az összetűzés? Hogyan?
2. Mit ábrázol ez a kép?
Te mit tennél ebben a helyzetben, ha téged bántanának?

- a) Elrohansz a helyszínről.
- b) Arcodat eltakarva sírni kezdesz.
- c) Úgy teszel, mintha nem hallanád.
- d) Vállat vonsz, nem érdekel a dolog.
- e) Rászólsz, hogy hagyja abba.
- f) Dühös leszel, és kiabálni kezdesz.
- g) Dühödten pofozkodni kezdesz.
- h) Egyéb:

- ▶ Számoljátok össze, hányan választották az egyes megoldásokat!
 - ▶ Mi lehet az oka annak, hogy ennyire különbözőképpen viselkedünk ugyanabban a helyzetben?
3. Dolgozzatok csoportokban! Keressetek két olyan konfliktust, amely az utóbbi időben előfordult az osztályban, az iskolában! Ha van köztetek olyan, aki érintett volt benne, kérdezzétek meg, vállalja-e a megbeszélést! Amennyiben igen, elemezzétek együtt a konfliktust!
 - ▶ Kik között játszódtak le a konfliktusok?
 - ▶ Mi okozta az összeütközést?
 - ▶ Megértette-e mindegyik fél a konfliktus okát?
 - ▶ Sikerült megoldani a helyzetet, vagy sem? Ha igen, hogyan?

4. A konfliktusok hozzátartoznak a mindennapjainkhoz, hiszen különbözőek vagyunk. Nem mindegy azonban, hogyan kezeljük őket. Vannak, akik igyekeznek elkerülni őket, és nem állnak ki magukért egy ilyen helyzetben. Mások érzelmekkel telve, gyakran dühösen vetik bele magukat. Egyik módszer sem vezet jó eredményre. Érdeemes fejleszteni azt a képességünket, hogy saját érdekünket vagy véleményünket józan vitában, megbeszéléssel hozzuk a másik fél tudomására. Ez vezethet oda, hogy meg tudjunk egyezni közösen elfogadható megoldásban, és továbblépünk.

- Az alábbi szövegekről dönts el, hogy szerinted melyik magatartáshoz illik legjobban! Több helyre is kerülhet egy szöveg.

Inkább elkerüli a konfliktust	Támadóan lép fel	Nyugodtan érvel

- Azt hiszed, mindig az van, amit te akarsz?
- Úgyis ő az erősebb.
- Megértelek, de nekem így nem jó.
- Inkább nem vitatkozom veled.
- Oké, legyen inkább úgy, ahogy mondtad.
- Nem igaz, milyen önző vagy!
- Szó sem lehet erről, mit gondolsz.
- Nem akarom őt megsérteni.
- Elfogadom, hogy ez így legyen..., ha te elfogadod, hogy...

5. Válasszatok ki egyet a 3. feladatban megbeszélt konfliktusok közül!

- Játsszátok el először úgy, ahogy történt!
- Ezután újból játsszátok el, de a nézők megállíthatják egyes pontokon azért, hogy más kimenetelt adjanak neki.
- Beszéljétek meg, milyen ötletek voltak a konfliktus megoldására!
- Gondoljátok végig, hogyan lehetett volna megelőzni a konfliktust!
- Egyeztetek meg konfliktuskezelési szabályokban, és készítetek belőlük egy kifüggeszthető osztályrendet!

114.
oldal

Lázár Ervin *Virágszemű* című meséjében a vitát Mikka-makka oldja meg.

142.
oldal

23.

Más vagy?

1. Miben lehetnek különbözőek az emberek? Mi az, amiben minden ember hasonlít egymásra? Keressetek olyan dalokat, verseket, meséket, amelyeket mindnyájan ismertek!

„Mindannyian mások vagyunk
Bár egyben-másban hasonlítunk
Mindannyian mások vagyunk
Még jó, hogy van néhány közös dalunk.”

Bródy János, dalszövegrészlet

2. Mit gondolnak egymásról a kutyák és a macskák? Mit gondolsz, igaz-e minden, amit állítanak a másikról? Milyen lehet a kutyák és macskák kapcsolata? Miért? Miért nem akarják jobban megismerni egymást? Játsszátok el szavak nélkül egy kutya és egy macska találkozását!

3. Nem tartozol köznék...

A képen egy gyakori jelenséget láthatsz.

Minek neveznéd?

Csoportokban dolgozva oldjátok meg egy-egy választott feladatot!

a) Beszéljétek meg, mit ábrázol ez a kép! Játsszátok el a jelenetet! Milyen különbségek voltak a csoportok előadásai között?

Találjátok ki, mi lehetett az előzménye ennek a helyzetnek!

b) Beszéljétek meg, milyen okai lehetnek annak, ha valakit csúfolnak, kiközösítenek a csoportban! Ötleteiteket jegyezzétek le!

Nézzétek végig a listát! Melyik ok kapcsolható ahhoz, ahogy a kicsúfolt gyerek viselkedett, melyik valami máshoz? Van-e olyan ok, ami az ő külsejére vagy különbözőségére vezethető vissza?

c) Fogalmazzátok meg, hogyan érzi magát, mit gondol a gúnyolódás áldozata! Adjatok tanácsot mindkét félnek, mit tehetnének ebben a helyzetben!

Mark Twain *Koldus és királyfi* című regényében megváltozik az emberek viselkedése, ha ugyanazt az embert másik ruhában látják.

4. Amit magadnak nem kívánsz, másnak se tedd azt!

Hogyan értelmezhető ez a régi bölcsesség? Keress rá példákat!

Egyetértesz-e vele? Indokold véleményed!

5. Írj rövid történetet a képről! Hogyan barátkozhat össze a kutya és a macska?

16. Közösségeim

Magyar cigány vagyok – Romano Rácz Sándor nyomán

Az önéletrajzi írásban egy roma (cigány) származású tanár mesél gyermekkoráról az 1950-es években.

Magyar cigány vagyok: romungro. Őseim legalább hatszáz éve élnek magyar földön. Szülőföldem a Palócföld, pontosabban Nógrád megyének a Salgótarján és Balassagyarmat között elterülő északi része.

Nagyon boldog volt a gyerekkorom. A gyerekcsapatba, amelynek tagja voltam, cigányok, magyarok egyaránt tartoztak. Mi, cigányok, mind beszéltünk magyarul, és a magyar gyerekek többsége is nemcsak értette, hanem beszélt is a mi nyelvünket. Bejártam a parasztportákra, közelről láthattam, hogyan élnek, mifélek a szokásaik. Gyakran ránk, gyerekekre bízták az állatok legeltetését, és mindig ott tüsténkedtünk, ha kisborjú vagy kiscsikó született. Cigányok, magyarok együtt csavarogtunk, jártuk az erdőt, mezőt, pontosan tudtuk, kinek mettől meddig tart a birtoka, búza-, árpa- vagy kukoricaföldje.

Anyám oláh cigánylány volt, szüleim a házasságkötésük után apám családjához költöztek. Nagypám igazi vezető egyéniség, természetes tekintély volt. Ő szervezte meg a család megélhetését. Nyáron begyűjtöttük a télire való tűzifát és „pekenucáztunk”, vagyis ürgéztünk. Ennek a kis állatnak rendkívül finom a húsa. A búzacséplés nehéz és veszélyes munka volt, de megérte: ez alatt az egy hónap alatt meg lehetett keresni az egész évi kenyérnek valót. A 22-24 ember kivételes fegyelmét és szervezettségét igénylő munkát a bandagazda hangolta össze és felügyelte – ezt a feladatot is a nagypám látta el. Ahol ő irányított, nem volt egyetlen baleset sem.

A nagyanyám mélységesen vallásos asszony volt, részt vett minden misén és litánián, énekelte a szent énekeket, teljes átéléssel imádkozott, nemcsak a szertartásokon, hanem otthon is: a templomban magyarul, otthon cigányul. Részt vállalt az ünnepi események előkészítéséből, ügyelt vallásos nevelésünkre. A nagymamám, miközben tagja volt a falu vallásos magyar asszonyközösségének, örködött a cigány hagyományok betartása felett is, és – ahogy az igazi roma idős asszonyok tették – irányította, rendben tartotta népes családját.

Falum akkoriban hétszáz lelket számlált, s benne három, egymással szoros rokoni kapcsolatban álló cigány család élt. A mi családunk magyarok között lakott. A lakások bejárata egy közös udvarra nézett, hogy minden ház bejázatából látni lehessen a többieket. Családunkból harmincan laktunk így együtt, közösségekben, harmonikus együttélésben. Volt olyan cigány közösség a falumban, ahol magyar és oláh cigányok is éltek. Ők többnyire magyarul beszéltek, de ismerték a mi nyelvünket is.

A környékünkön voltak olyan gyalogutak, amelyeket rajtunk, romákon kívül senki sem használt. Itt minden bokrot, fát ismertünk. Ha nagyapám, a prímás odaszólt nekem: „Menj át fiam Endrefalvára, kérdezd meg a Bandit, el tud-e jönni szombaton lagzit muzsikálni”, akkor összeálltunk hárman-négyen, s útnak indultunk. Mivel ezeken az utakon mindig járt valaki, könnyen jutottak át a hírek egyik helyről a másikra. Béla bátyám állandóan úton volt ló vontatta szekeren. Ő volt nagy családunk hírvivője. Mire mindenkit végiglátogatott, kezdhette előlről a kört.

A falusi zenészek muzsikálás mellett kosarakat, kötelet, seprőket is készítettek, az asszonyok az áruval járták a falut, s eközben hosszú beszélgetéseket folytattak a parasztasszonyokkal. A gádzsik (magyar nők) így megismerhették a titokzatosnak vélt cigány világot, a cigány asszonyok pedig megtanulhatták a háztartásvezetés, a sütés-főzés, a háztáji gazdálkodás fogásait, miközben azt is figyelték, hol lesz lakodalom, ahol majd muzsikálni lehet. Az ünnepi köszöntőkön, amikor a banda házról házra járva végigköszöntötte a falut, elhúzták a gazda és a gazdaasszony nótáját, a terített asztal mellett olykor egy kis tánc is volt. A szíveslátás jele a nyitott kapu és a megkötött kutya volt.

Falumban osztatlan iskolába jártam, ahol egyszerre négy osztály tanult. Szerettem az osztatlan iskolát, büszkeséggel töltött el, hogy ötödik osztályosként akadálytalanul vehetem birtokba a hetedikes, nyolcadikos tananyagot is. Minden könyvet elolvastam, ami csak az iskola kis könyvtárában fellelhető volt. Ma már tudom, hogy a hajtóerő, amely a tudás felé röpített, a bizonyítás, a kitörés vágya volt.

Volt ekkoriban egy visszatérő álmom: egy magas, szinte égig érő fára másztam fel újra és újra, mert el akartam jutni a tetején lakó családhoz. Mindig az ott lakó gyerekekkel szerettem volna játszani, akik ugyan nem voltak a barátaim, mégis vágytam közöttük lenni. Vakítóan fényes, jégkristályokból áradó világosság, és hideg, de ünnepi hangulat lengte be ezt a helyet. Nagyon nehéz volt idáig feljutnom, mégis, valami kényszerítő erőnek engedve, újra meg újra felmásztam hozzájuk...

Romano Rác Sándor Cigány sor című műve alapján

1. Ki a történet mesélője? Mi mindent tudtál meg róla?
Milyen közösségekhez tartozott a fiú?
Hogyan kapcsolódott össze a magyar és cigány közösség?
2. Milyennek találod azt az életmódot, amely szerint élt a főszereplő?
Hallottál-e hasonló életmódról a családotd múltjában?
Mit gondolsz, mi változott a magyar és a cigány közösség életmódjában, életkörülményeiben az eltelt évtizedekben?
3. *„Ma már tudom, hogy a hajtóerő, amely a tudás felé röpített, a bizonyítás, a kitörés vágya volt.”*
Mit gondolsz, mit jelent itt a *kitörés*, amit szeretett volna elérni a fiú?
Miért a tanulás, a tudás jelentette számára a lehetőséget?
4. Képzeld el, hogy a fiú otthonos környezetéből a katonai középiskolába kerül! Milyen változásokhoz kell alkalmazkodnia? Hogyan sikerül vajon beilleszkednie új közösségébe?
5. Vitassátok meg az idézet alapján, miért fontos közelebbről megismerni egymást!

„Úgy érzem, minden, ami életem során eddig történt velem, titkon erre a munkára készített fel. S hogy milyen gyakorlati hasznot remélek tőle? Talán akik eddig kedveltek, de nemigen ismertek minket, cigányokat, most megszeretnek; akik utáltak, ezután egy kicsit kevésbé fognak utálni; és akik továbbra is nagyon utálnak, pontosabban fogják tudni, hogy kiket utálnak.”

Romano Rácz Sándor

17. „Alma Mater” – az iskola

Nógrádi Gábor – Czakó Ferenc: Hogyan neveljünk? (részlet)

Ez könnyű. Csak oda kell figyelni az iskolában. Az iskola mindenre megtanít, ami az életben fontos. Persze erre csak akkor fogsz rádöbbenni, kedves lusta és hanyag barátom, amikor befejezted a tanulmányaidat. De akkor már késő lesz.

Emlékszem például, hogy egyszer a fizikatanárom megkérdezte, hova kell menekülni, ha egy nagy pusztaságban állok, ahol csak egy fa van és kitör a vihar? A válasz: minél messzebb a fától, hogy belénk ne csapjon a mennykő. Bizony!

Ugye nem tudad, kis buta?

Hát nem csodálatos egy tudás, amit az iskolában kapunk?

Képzeld el, amint állsz egy hatalmas pusztán, és hirtelen felhők tornyosulnak felletted. Távolabb egy terebélyes, dús lombosú fa áll hívogatóan. Váratlanul kitör a vihar, csapkod az istennyila, és az első gondolatod az, hogy odafutok a fához, mert a levelek megvédenek az esőtől. Csakhogy akkor, egy villámcsapás fényénél eszedbe jut a fizikatanárod: „ha vihar tör ki a pusztán – visszhangzik mennydörögve a hangja –, nehogy bemenekülj egy fa alá, te tahó, mert beléd csaphat a mennykő!” És te hálásan gondolva iskolai éveidre elrohansz a fától minél távolabb, csuromvizesen, de boldogan, Mert lehet, hogy tüdőgyulladást kapsz, és feldobod azt a majomházszagú negyvenkettes lúdtalpadat, de a villám valószínűleg nem csap agyon.

Akadnak persze olyanok, akik szerint nagy baj, hogy az élet néhány apróságára: a pénz beosztására, pályaválasztásra, családalapításra, gyereknevelésre, korszerű táplálkozásra, a betegségek megelőzésére és mondjuk leendő anyósunk elviselésére nem nevel az iskola.

Na és? Az iskola sem taníthat meg mindenre! Nem elég, hogy a fejedbe veri Venezuela hegy- és vízrajzát, vagy a szénatomok láncolatát az etil-alkoholban? És Csokonai Vitéz Mihály szerelmi költészete?... Az neked smafu?! Vagy ott vannak a másodfokú egyenletek! Az ám a fontos dolog! Hogy én azt hányszor alkalmaztam az életben!

Úgyhogy te csak ne izgulj, kedves olvasóm, hogy nehéz munka lesz az életre nevelni magadat. Ne félj attól, hogy nem találod meg az igazit. Ne félj attól, hogy nem a megfelelő pályát választod magadnak. Ne félj attól, hogy nem keresel elég pénzt a megélhetéshez. Az iskola az élethez szükséges minden tudással ellát, mielőtt átlépnéd a szent küszöböt.

Már alig várom például, hogy ott álljak egy kihalt pusztán a magányos fa mellett és jöjjön a vihar! A villám csapkod, én meg bevágom magam a fa alá.

Vagy nem oda kell futni?...

1. Milyen ismereteket említ a szöveg, amelyeket az iskolában tanulunk, és milyeneket, amelyeket máshol?
2. Egy hasonló táblázatban gyűjtsetek további ötleteket arról, milyen tudás miért lehet fontos! Ugyanaz a példa több helyen is szerepelhet.

Az iskolában tanuljuk	Fontos, mert...
<i>idegen nyelv</i>	<i>megértjük más országok lakóit is</i>
<i>számolás</i>	<i>segít abban, hogy beosszuk a pénzt</i>

Nem az iskolában tanuljuk	Fontos, mert...
<i>pénz beosztása</i>	<i>különbön elkölthetjük felesleges dolgokra</i>

3. Mire utal a vihar és a villám példája? Fontos dolog-e, hogy *megtanuljuk*, mi ilyenkor a teendő? Jó, ha *megértjük*, hogy miért ez a teendő? Csakugyan *eszünkbe fog-e jutni* a fizikatanár egy ilyen helyzetben?
4. Háromféle tudást különböztetünk meg:
 - a *leíró* tudást, amikor adatokat jegyzünk meg (például mekkora az ábráscet),
 - a *cselekvéses* tudást, amikor képesek vagyunk elvégezni valamit (például felmászni a kötélén),
 - a *megértést*, amikor összefüggéseket értünk meg (például miért alakul ki a szivárvány).
 Keress mindegyikre olyan példát, amelyet szeretnél megtudni, megismerni!
5. Csoportokban készítsetek „tantervet” arról, mit tanulnátok szívesen az iskolában!

19. A szabályok

Robert Fulghum: Már az óvodában megtanultam mindent, amit tudni érdemes (részlet)

Életem legfontosabb viselkedési szabályait egytől egyig az óvodában sajátítottam el. Íme, amit tanultam:

Ossz meg mindent másokkal!

Ne bánts másokat!

Mindent oda tégy vissza, ahonnan elvitted! [...]

Ne vedd el a másét!

Kérj bocsánatot, ha valakinek fájdalmat okoztál!

Evés előtt moss kezet!

Élj mértékkel! Mindennap tanulj, gondolkodj, rajzolj, fess, énekelj, táncolj, játssz és dolgozz egy keveset!

Délutánonként szundíts egyet!

A nagyvilágban óvatosan közlekedj, fogd meg a társad kezét, és ne szakadjatok el egymástól! [...]

Gondold csak el, mennyivel jobb volna a világ, ha összes lakója süteményt és tejet uzsonnázna minden délután három órakor, aztán pedig fogná a plédjét és szunyókálna egy keveset.

Havas Krisztina fordítása

1. Mely szabályokat ismered te is? Mikor, hol és kitől tanultad meg őket? Egyetértettél-e velük akkor? Egytértesz-e most? Melyeket tartod most fontosnak? Melyek azok, amelyeket ma is betartasz otthon, az iskolában vagy más helyeken? Miért teszel így? Miért tanítják ezekre a felnőttek a gyerekeket? Hogyan látod, a felnőttek betartják-e ezeket a szabályokat?
2. Mit jelent, hogy „élj mértékkel”? Meg kell-e mindent osztani másokkal? Ha már nem óvodás vagy, hogyan értheted azt, hogy „fogd meg a társad kezét, és ne szakadjatok el egymástól”?

20. Beilleszkedés a közösségbe

Sarah Bosse: Nyeregbe, Anna! (részlet)

Anna a családjával vidékre költözik, ahol szülei lovasiskolát alapítanak. Szomszédja, az állatorvos lánya, Lujza jó barátja lesz. A lányok közösen fedezik fel a környéket, s együtt gondoskodnak a lovakról. De amikor megkezdődik az iskola, új környezetbe, új társaságba kerülnek.

Egy nap beköszöntött az, amit a lányok, amíg csak bírtak, igyekeztek távol tartani maguktól. Elkezdődött az iskola.

Anna örült, hogy Lujza ugyanabba az osztályba jár. Megkönnyítette számára a kezdetet, s tudta, hogy Lujza ugyanígy volt ezzel, még ha jobban titkolta is. Osztályfőnökük a még elég fiatal, kissé molett, de melegszívűnek látszó Schäfer asszony lett. Bemutatta Annát és Lujzát az osztálynak.

– Az lesz a legjobb, ha rögtön ideültök az első sorba.

Az új osztálytársak barátságosak és kíváncsiak voltak. Anna és Lujza a hátában érezte a tekintetüket, még ha a hátukon nem is volt szemük.

– Úgy érzem magam, mint az állatkertben – suttogetta Lujza.

Anna pontosan értette, mire gondol Lujza. Neki is feltűnt, hogy az osztálytársaik közül sokan nem merték megszólítani őket. Inkább távolságot tartottak, s csak a szemük sarkából figyeltek.

A nagyszünetben valami különös történt velük. Egy idősebb lány – talán már hetedikes is lehetett – odaállt eléjük. Anna utálta, ha valaki leplezetlenül méricskélt.

S ez a lány pontosan ezt tette. Majd megkérdezte:

– Szóval ti vagytok az újak a Malomvölgyből?

– Igen – Anna igyekezett barátságos lenni. – Anna vagyok, ő pedig Lujza.

– Aha – válaszolta a lány, majd sarkon fordult.

– Hülye liba – sziszegte Lujza, és csettintett egyet az ujjával. – Leírni.

Anna irigyelte Lujzát, amiért ilyen könnyedén tudott viszonyulni az efféle esetekhez.

Neki viszont az elkövetkező napokban egyre borúsabb lett a hangulata.

Még arra is csak nagy nehezen hagyta magát rábeszélni, hogy Lujzával kilovagoljon.

A túráról visszatérve épp a lovakat látták el, amikor Izabella jött az udvarra egy csoport lánnyal, akik az első lovaglásórájukon vettek részt. A nyergeken gyakoroltak, amelyeket Izabella állványokra rakott. Anna figyelte, ahogy Izabella a kézmoz-

dulatokkal próbálta a lányokkal megértetni a laza testtartást. Anna tapasztalatból tudta, hogy ezt még sokszor meg kell ismételniük a tanulóknak, míg berögzül.

– Tulajdonképpen mi van veled? – vonta kérdőre Lujza a barátnőjét. – Nagyon furcsa vagy az utóbbi időben. Az a baj, hogy a póniddal is leckéket adnak majd? Nem szereted, ha idegen gyerekek lovagolnak Tündéren? Meg tudnám érteni.

Anna határozottan megrázta a fejét.

– Nem, ezzel minden rendben. Mama úgyis vigyáz a pónimra. De nem is tudom, valahogy minden olyan furcsa.

[...] Anna felsóhajtott. Lujzának persze igaza volt, de mégis úgy érezte, hogy valami nincs rendben. Csak maga sem tudta, mi. Nem mondhatta, hogy az egész azért van, mert oda a felhőtlen könnyedség. Hogy hangzana az? Lujza biztosan ki is nevetné. Mégis ez nyomta Anna szívét. Az utolsó hetek lebegő könnyedsége egy szempillantás alatt szertefoszlott. A malomvölgyi idillben olyan védettnek érezte magát, mintha burokban lett volna. Most pedig újra szembe kellett néznie másokkal és a problémákkal is. Persze biztosan hozzászokik majd.

N. Kovács Tímea fordítása

1. Hogyan reagáltak az osztály tagjai az új osztálytársak érkezésére? Milyen pozitív és milyen negatív jelzéseket kapott a két lány?

Mit jelent az, hogy az *állatkertben érzik magukat*?

Hogyan gondol Anna a múltjára?

Mitől félhetnek és miben bízhatnak az új diákok?

2. Párokban írjatok rövid szöveget az előzményekről vagy arról, hogyan folytatódik a történet!

Olvassátok fel egymásnak, majd állítsatok össze többféle történetet!

3. *„Neki is feltűnt, hogy az osztálytársaik közül sokan nem merték megszólítani őket. Inkább távolságot tartottak, s csak a szemük sarkából figyeltek.”*

Mit gondoltok, mit kellett volna tenniük az osztálytársaknak?

Mit tehetnek Annáék azért, hogy oldódjon a hangulat?

Játsszatok el rövid párbeszédet Anna, Lujza és egy-egy osztálytársuk között, amelyek segítségével egyre jobban megismerik egymást!

❖ Halasi Mária *Az utolsó padban* című ifjúsági regénye egy faluról a városba érkező cigány kislány beilleszkedéséről szól, film is készült belőle. Ha el tudod olvasni vagy meg tudod nézni a filmet, figyeld meg, milyen lépésekben fogadják őt be az osztálytársai!

21. Együttműködés

Kanadai vadludak – Ismeretlen szerző nyomán

Ha körülnézünk, láthatjuk, milyen sok állatfaj él csoportokban, melyekben – hasonlóan az emberekhez – megvannak a szokásaik, együttműködési mintáik. A következő szövegben a vadludakról olvashatsz néhány információt.

A feladat az, hogy az első szövegrész mintájára találd ki, mi lehet a vadludak viselkedéséből a tanulság az emberek számára! Ötleteidet jegyezd le a füzettedben!

1. A vadlibák csoportosan „V” alakban szállnak. Repülés közben mozgatják szárnyukat, s a levegő felhajtóereje fenntartja a következő libákat. Így lehetséges, hogy 71%-kal hosszabb távolságot tudnak megtenni, mintha csak egyetlen pár repülne.

Tanulság:

Ha egymást segítve dolgozunk, s közösségi szellemben végezzük a munkánkat, sokkal gyorsabban érjük el a célt.

2. Ha egy vadliba kirepül a sorból, és egyedül próbál célhoz érni, azonnal lelassul, mert nem segíti őt többé a levegő emelő hatása, amelyet a többi vadliba szárnycsapásai biztosítanak számára. Így gyorsan visszarepül a sorba, hogy repülése könnyebbé váljon a társai erőfeszítése által.

Tanulság:

3. Amikor a vezető liba elfárad, egy másik veszi át a helyét az élén.

Tanulság:

4. Repülés közben a hátsó vadlibák hangosan gágognak, hogy az elsőket erőfeszítéseikben biztassák.

Tanulság:

5. Ha egy vadliba megbetegszik, két társa leszáll vele, s addig együtt maradnak, míg meggyógyul, vagy elpusztul. A libák ezután visszatérnek a saját közösségükhöz, vagy hármasban, vagy már csak kettesben. Olykor egy másik közösséggel repülnek, míg el nem érik a sajátjukat.

Tanulság:

1. Hasonlítsátok össze a megfogalmazott tanulságokat! Mindegyik szöveghez válasszátok ki azt, amelyik a legjobban sikerült! Ezeket gyűjtsétek össze egy nagy papírlapon! Párokban dolgozva válasszátok ki egy tanulságot, és írjatok hozzá egy olyan helyzetet, amely emberekről szól, és ez a tanulság vonatkozik rá!
2. Nézd meg a képet a repülő vadlibákról! Majd képzelj el egy kirándulást az osztályoddal, a barátaiddal vagy családoddal egy hegyen! Ki hol haladna? Miért éppen ott? Ábrázold egyszerű rajzon!

...Végre betoppant a negyedik testvér, de ő is borzalmas állapotban volt. Több sebből vérzett, és mintha átok ült volna rajta.

– Nagyon nagy a baj, de legalább együtt vagyunk – mondta az egyik testvér.

– Először is mondjátok el, hogy mi történt! – kérte őket az utoljára érkezett testvér...

– Hm, hmm, hát ez nagyon nehéz. Nem tudom, mit tehetnénk. Kevesen vagyunk – sópánkodott a legkisebb.

– Ne féljete! Ki fogunk találni valamit, hogy hazajussunk – mondta az elsőként érkezett testvér. – Mindenki mondja el a javaslatát!...

- ❁ Hol találkozott össze a négy testvér? Rajzoljátok le a találkozásukat!
- ❁ Hogyan jutottak végül haza?

22. A konfliktus

Lázár Ervin: Virágszemű

Nézeteltérés, vita vagy veszekedés esetén előfordul, hogy a vitázók egy harmadik személyt kérnek meg, hogy „tegyen igazságot” közöttük. Figyeld meg, milyen módon teszi ezt Mikkamakka a mesében!

Abból már sok botrány származott, hogy valakinek szép szeme van. De ilyesféle perpatvarról, ami Varga Julcsa szeme miatt kerekedett, állítom, még a legöregebbek sem hallottak.

Mert Varga Julcsát, ha netán nem tudná valaki, Virágszeműnek nevezik. Azért, mert gyönyörűséges kék szeme van. Nos hát ebből lett a haddelhadd. Mert egy szép napon a Karcsú Sisakvirág nem átalotta azt mondani:

– Semmi kétség, Varga Julcsa szeme olyan, mint én!

Ami igaz, igaz, a Karcsú Sisakvirág igen szép, senki szemének nem válna szégyenére, ha rá hasonlítana. Nem is lett volna baj ebből a kijelentésből, ha nem hallja meg néhány másik virág.

A Fürtös Gyöngyike fel is csattant mindjárt.

– Még hogy olyan, mint te! Jobb, ha elhallgatsz a sápatag színeddel. Varga Julcsa szeme éppen olyan, mint én!

Na, lett erre riadalom, zenebona.

Rikoltozott a Tavasz Csillagvirág, hogy márpedig csakis őtőle kölcsönözte a színet Julcsa szeme.

Az Ibolya a hasát fogta nevéttében.

– Még hogy azt képzelitek... hehe... és én?

Az Erdei Gyöngyköles erre lelilázta az Ibolyát.

– Nem is kék vagy, lila – mondta dühösen.

– Ha én lila vagyok, akkor Julcsa szeme is lila. Vegyétek tudomásul! – kiabálta az Ibolya.

Erre aztán előpattant a Búzavirág is.

– Ti mertek ezen vitatkozni?! Nézzetek meg engem!

Még szerencse, hogy nem tudtak egymáshoz közelebb menni, mert biztos hajba kaptak volna. Különösen akkor, amikor a Közönséges Gubóvirág is beleszólt a vitába. Ennek aztán nekiestek mind a hatan.

– Te mersz közbeszólni! Hiszen még a neved is közönséges!

Akkora volt a ricsaj, hogy a szundikáló füvek mind felébredtek.

Hát, mondhatom nektek, nincs annál csúnyább, mint amikor virágok veszekednek.

Gondolhatjátok, ki tett itt igazságot. Természetesen Mikkamakka. Éppen arra járt (majdnem mindig arra jár, amerre kell), és felkiáltott:

– Te úristen, színvak lettem!

A virágok elhallgattak. Egyszerre kérdezték:

– Színvak? Miért?

– Reggel, amikor erre jártam – mondta Mikkamakka –, világosan láttam, hogy ezen a helyen hét kék virág virít.

– Persze – mondták a virágok –, és?

– Most meg hét vöröset látok!

Hopp, egymásra néztek a virágok! Hát bizony nem Mikkamakka volt színvak, hanem ők vörösödtek ki a méregtől. Gyorsan visszakéültek hát, és előadták az ügyet Mikkamakkának.

– Ó – mondta Mikkamakka –, de oktondiak vagytok! Ez a legegyszerűbb a világon. Varga Julcsa szeme hétfőn Karcsú Sisakvirág, kedden Fürtös Gyöngyike, szerdán Tavasz Csillagvirág, csütörtökön Ibolya, pénteken Erdei Gyöngyköles, szombaton Búzavirág, vasárnap meg Közönséges Gubóvirág. – (Azért mondta a gubóvirágot vasárnapra, mert titokban az tetszett neki legjobban.) – És közben persze – folytatta Mikkamakka – Varga Julcsa szeme egész héten szebb, mint ti heten együttvéve.

Ebben meg is nyugodtak a virágok, és azóta is boldogan kékelnek, virítanak.

1. Milyen színeket, hangzásokat jelentő szavak írják le, hogyan viselkedtek a virágok?

Melyik szót illik leginkább a virágok konfliktusára: *vita*, *nézeteltérés*, *veszekedés*, *harc*? Keresd ki a szövegből azokat a szavakat, részeket, amelyek utalnak erre!

Az eddig kikeresett szavakból válassz ki hármat, és fogalmazd meg az ellentétét!

Ezek alapján közösen készítsetek szótérképet a *harag* és a *béke* szó köré!

Harag

nekiestek

dühösen

Béke

meghallgatták

kedvesen

2. Mit szeretett volna mindegyik virág? Miért veszték össze?
Vajon miért Mikkamakkát kérték fel arra, hogy igazságot tegyen?
Mit vártak Mikkamakkától? Vajon mit szeretett volna mindegyik virág?
Vajon elfogadták volna, ha Mikkamakka egyikőjüket nevezi csak meg?
Szerinted jól oldotta meg a problémát Mikkamakka?
3. Keressetek példát a saját életemekből olyan helyzetekre, amelyekben megkértetek valakit, hogy tegyen igazságot közöttetek!
Miért döntöttetek így? Mi volt a célotok? Mit szerettetek volna hallani?
Ki volt ez a személy: felnőtt vagy gyermek? Milyen tulajdonságai miatt választottátok őt?
Hogyan végezte el a feladatot? Elégedettek voltatok-e az ítéletével?
4. Vitassátok meg, egyetértetek-e a következő állításokkal!
 - a) Az igazságtevő mindig döntsön az egyik fél igaza mellett!
 - b) Az a jó, ha mindkét vitázó felet meghallgatja.
 - c) Jobb, ha nem igazságot oszt, hanem megpróbálja elérni, hogy a veszekedők megnyugodjanak és maguk oldják meg a problémát.
 - d) Ha mindkét vitázó fél felkéri rá, akkor el kell fogadniuk a döntést, nem csak abban az esetben, ha az tetszik nekik.
5. Igazságtevő vagy közvetítő? Találjatok ki egy konfliktust, és játsszátok el hárman úgy, hogy két vitázó között a harmadik személy egyszer igazságot tesz, egyszer pedig úgy, hogy közvetíteni próbál a két fél között!
6. Próbáljatok ki egy vitamódszert!
 - ▶ Párban üljetek le, és tanárotok segítségével keressetek egy témát, amiben nem értetek egyet (vagy akár már volt is miatta konfliktusotok)!
 - ▶ Kezdjétek el megbeszélni, felváltva mondjátok el véleményeteket! De most jön a csavar! Mielőtt elmondanád saját álláspontodat, ismételd meg, foglald össze, amit vitatársadtól hallottál! Nem kell szó szerint, csak hogy lássa, figyeltél-e őrá is (nem csak magadra) és megértetted-e őt.
 - ▶ Ha úgy látja, ez sikerült, folytathatod te a beszédet. Ha nem, újra mondja el, amíg nem érted meg pontosan. A vitát segíti egy tárgy, amit a kezetekben fogtok, és mindig annál legyen, aki megkapta a szót.
 - ▶ Mit tapasztaltatok a vita során?

23. Más vagy?

Mark Twain: Koldus és királyfi (részlet)

„London ódon városában, a XVI. század második negyedének egy bizonyos őszi napján” – kezdődik Mark Twain regénye – két gyermek születik egy napon, egyik szegény kolduscsaládba, a másik a király fiaként. Jónéhány év múlva a két gyerek egy véletlen folytán összetalálkozik, és különös ötletük támad...

Tom éhesen kelt fel, és éhesen ballagott el otthonról, ám közben gondolatai az ál-mában látott ragyogás homályba tűnő képei körül forogtak. Itt és amott kóborolt a városban, alig törődve azzal, hol is jár éppen, vagy hogy mi történik körülötte. Az emberek fellökték, némelyikük még egy-két durva szót is intézett hozzá, de mindez lepergett a tűnődő fiúról. [...] Csendben tovább ballagott egy csendes, szép úton, a nagyhatalmú bíboros méltóságteljes palotája mellett, egy másik, még sokkal pompásabb és fenségesebb palota, Westminster felé. [...]

Az aranyozott kapu mindkét oldalánál egy eleven szobor állt – azaz egy szálfegyenes, mozdulatlan, fegyveres kapuőr – tetőtől talpig csillogó acélvértben. Tőlük tisztes távolságra számos vidéki ember és városi polgár várt az adandó alkalomra, hogy megpillanthasson egy királyi személyt. A királyi erőd falából nyíló más, díszes kapukon át folyton jöttek és mentek a remekművű hintók, bennük pompás emberekkel és pompás szolgák hadával a hintók körül. A szegény, kis, rongyokba öltözött Tom lassú léptekkel és félénken, de gyorsabban dobogó szívvel és növekvő reménnyel közelített a kapuőrök felé, amikor hirtelen az aranyozott rácsok túloldalán elé táruló látványtól örömeben majdnem felkiáltott. Odabenn egy csinos, napbarnította és a szabadtéri sportoktól és tornagyakorlatoktól izmos testfelépítésű fiút látott, aki drágakövekkel ékesített, finom selyem- és szaténöltözéket viselt. Oldalán ékkövekkel kirakott kard és tőr függött. [...] Tom az izgalomtól szaporábban vette a levegőt, és a szemei tágra nyíltak a csodálkozástól és az örömtől. Elméjében minden gondolat egyetlen váagnak engedett utat: annak, hogy közel kerülhessen a herceghez, és alaposan magába ihassa a látványát. Mielőtt még végiggondolta volna, hogy mit is tesz, arcát már nekiszorította a kapu rácsainak. A következő pillanatban az egyik katona olyan durván hajította messzire őt, hogy gurulva érkezett az ott bámészkodó, vidéki szájtátik és londoni naplopók közé.

– Vigyázz magadra, koldusfajzat! – mondta a katona. A tömeg gúnyosan nevetett, de az ifjú herceg elvörösödött arccal és a felháborodástól villámló szemekkel a kapunál termett, és elkiáltotta magát:

– Hogy merészelsz így bánni egy ilyen szegény fiúval? Hogy merészeled ezt tenni apám, a király szánalomra méltó alattvalójával? Nyissatok kaput, és engedjétek be!

Látnotok kellett volna, hogyan kaptak a szenzációra éhes emberek a fejfedőjük-höz, s hallanotok azt az üdvrivalgást, ami ajkukat elhagyta.

– Éljen soká a walesi herceg!

Az örök tisztelegtek az alabárdjaikkal, majd kinyitották a kaput, és újra tisztelegtek, amikor a szegénység ifjú hercege cafatos rongyokban belépett a kapun, hogy kezét fogjon a határtalan bőség hercegével.

– Fáradtok és éhesnek tűnsz, rosszul bántak veled. Kövess! – mondta Tudor Edvárd.

[...] Edvárd Tomot a palota egyik díszes termébe vezette, amelyet saját lakószobájának nevezett. A házigazda parancsára olyan lakomát táltak fel, amilyennel Tom legfeljebb a könyvekben találkozhatott. A herceg, rangjához illő tapintattal és jó modorral kiküldte a szolgálkat, hogy zavaró jelenlétükkel ne rettentsék meg a szerény vendéget. Azután leült Tom mellé, és míg emez evett, ő kérdéseket tett fel neki.

– Mi a neved, fiú?

– Tom Canty, szolgálatára, Uram.

– Különös név. És hol élsz?

– A városban, szolgálatára, Uram. A Pudding Lane melletti Szemét-telepen. [...]

– Mesélj nekem a Szemét-telepről! Kellemes életek van arrafelé?

– Őszintén szólva, Uram, igen. Eltekintve attól, ha éhes az ember. Vannak ott Paprika Jancsik és majmok – azok olyan különös lények, szép ruhákba öltöztetve. Vannak még olyan játékok, amelyben a játékosok addig kiabálnak és verekednek, amíg bele nem pusztulnak, és ez a remek látvány egy krajcárba sem kerül. Habár – mély hódolattal – elég nehéz egy krajcárhoz jutni.

– Meséld tovább!

– Mi, Szemét-telepi fiúk, néha botpárbajt vívunk egymással, akár a mesterlegények.

A királyfi tekintete megvillant.

– Pompás! Ez kedvemre való lenne! – mondta. – Meséld tovább!

– A futásban is versengünk, Uram. Hogy lássuk, ki a legfürgébb lábú közülünk. [...] Táncolunk és énekelünk a Cheapside-on, a szabadban, játszunk a homokban, megszórjuk vele egymást. Néha pedig sárból készítünk kalácsot. Ó, az a kedves sár! A világ minden más élvezete sem ér fel hozzá. Kedvünkre hentereghetünk benne, mélységes hódolattal, Uram.

– Ó, csodás! Ne is mondj többet, ez fenséges! Ha a tiédhez hasonló ruházat boríthatná testem, a lábam mezítelen lehetne és a sárban hentereghetnék csak egyszer, anélkül, hogy bárki összeszidna és megtiltaná, azt hiszem, a koronáról is lemondanék érte.

– Én pedig, ha csak egyszer úgy öltözhetnék, édes Uram, olyan ruhákba, mint a tied...

– Ó, szeretnéd? Hát, úgy legyen! Vesd le a rongyaid, fiú, és öltsd fel ezeket az ékes holmikát! Bár rövid ideig tartó boldogság lesz ez, de annál jobban vágyunk rá. Tartson addig, amíg tarthat, azután újra cserélünk, mielőtt még megdorgálna bárki.

Néhány perccel később a kis walesi herceget már Tom cafatokban lógó rongyai díszítették. A koldulás kis hercege pedig a királyi méltóság cifra pompájában tündökölt. Azután mindketten vállvetve álltak egy nagy tükör elé, és láss csodát, fel sem tűnt, hogy bármi változott volna. Egymást nézték, majd a tükörképeket, és újra egymást. Végül az álmélkodó királyfi szólalt meg elsőként:

– [...] Neked ugyanolyan a hajad, a szemed, a hangod és a viselkedésed, éppolyan a külsőd, az alakod, az arcod és a tekinteted, mint az enyém. Ha meztelenül lépnénk elő, senki sem tudná megmondani, melyikünk vagy te és ki a walesi herceg. És most, hogy én úgy vagyok öltözve, ahogy te voltál még az imént, jobban át tudom élni azt, amit az a durva katona... Nézd csak, nem egy horzsolás ez, a kezeden?

– Igen, de csak csekélység, és fenséged tudja, hogy ez a szegény testőr...

– Csitulj! Szégyenletes és durva dolog volt! – kiáltotta a kis királyfi, és toppantott mezítelen lábával. – Ha a király... Egy lépést se mozdulj, míg vissza nem jövök! Ez parancs!

Egy pillanattal később felkapott és félretett egy, az egész nemzet szempontjából fontos tárgyat, amely egy asztalon hevert, és már kinn is volt az ajtón. Lobogó rongyaiban, pirosló arccal és csillogó szemekkel rohant végig a palota udvarán. Amint elérte a főbejáratot, megragadta a rácsait és rázni próbálta, azt kiabálva:

– Kinyitni! Nyissátok ki a kaput!

A katona, aki durván bánt Tommal, azonnal engedelmeskedett, ám amikor a királyfi, félig elfojtva uralkodói haragját kiszáguldott a kapun, a katona akkora csattanós ütést mért a fülére, amitől a fiú kigurult az útra.

– Ezt azért kaptad, koldusok ivadéka, amiért a fenség megszidott miattad – tette hozzá a katona.

A tömeg csak úgy dőlt a nevetéstől. A királyfi feltápáskodott a sárból, majd dühöden nekirentott a kapuőrnek, azt kiáltva:

– Én vagyok a walesi herceg! A személyem sérthetetlen! Felakasztatlak azért, mert kezét mertél emelni rám!

A katona tisztelgésre emelte az alabárdját, és gúnyosan azt mondta:

– Mély hódolatom, nagytiszteletű fenség! – majd dühösen hozzátette: – Takarodj, te örült kis mocskok!

Ekkor a röhögő tömeg körülzárta a szegény kis királyfit, és előretaszigálta az út mentén, pfujolva és azt kiabálva:

– Utat a királyi fenségnek! Utat a walesi hercegnek!

Lengyel Tamás fordítása

1. Mit tudtál meg a két főszereplőről? Röviden mutasd be őket!
Hogyan találkoztak?
Miért hívta be a királyfi a koldus Tomot? Vajon miért kelt a védelmére?
Miért cseréltek ruhát? Vajon miért vágyódtak a másik életformájára?
Hogyan bántak az emberek a királyfival, amíg királyi ruhát viselt, és hogyan, miután átöltözött? Mi okozta a különbséget?
2. Vitassátok meg a következő kérdéseket!
 - ▶ Mi mindent fejezhetünk ki öltözködési módunkkal? Mitől függhet az, ki milyen ruhát hord?
 - ▶ Mit gondoltok, jogos volt-e, hogy a kapuőr így bánjon Tommal? Hogyan viselkedett volna vajon egy jobb ruhába öltözött kíváncsi gyerekkel?
 - ▶ Elfogadható-e az, hogy a szegényebb ruhákba öltözöttelkel másképpen bánjanak, mint a drága ruhába öltözöttel?
 - ▶ A koldus- és a királyi gyermek ruhacseréje az embereknek nem tűnik fel. Külsejünkön kívül miben hasonlítanak még egymásra a fiúk?
3. A regény folytatásában Tom és a királyfi egy rövid ideig a másik életét éli. Milyen környezetben laktak és milyen emberekkel találkozhattak? Vajon hogyan boldogultak? Találjatok ki és játsszatok el jeleneteket!

*A király és a királyné mindennap várt haza négy gyermekét. A palota mindegyik tornyában őrszem állt, és az utakat figyelték, hogy azonnal jelenthessék, ha közeledni látják valamelyikőjüket.
Egy tavaszi reggelen meg is szólalt a keleti torony harsonája...*

...És ettől kezdve a Királyságban...

- ✿ Rajzoljátok le a testvérek megérkezését!
- ✿ Mennyiben lettek mások az út során? Mit tanultak, miben erősödtek?
- ✿ Megváltozott-e a testvérek kapcsolata?
- ✿ Mi történt ezután a családdal? Ábrázoljátok őket egy év elteltével!

Mesétek végére értetek! Közös munkátokból már csak az van hátra, hogy fűzzétek össze a szövegeket, képeket, és végül adjatok címet a történetnek! Mutassátok be, meséljétek el egymásnak a mesét, hallgassátok érdeklődéssel egymást! Eltehetitek közös emlékeitek közé.

Erkölcsi fogalmak

Ebben a tanévben beszélgetéseitek során szóba kerülhetnek az itt olvasható fogalmak, bár lehet, hogy nem neveztétek meg így őket. Amikor élethelyzeteinkről, emberi kapcsolatainkról vagy önmagunkról gondolkodunk, közben folyamatosan ítéletet alkotunk a mindennapi jelenségekről, emberi viselkedésekről. Ezért a szavak nagy részéhez te is tudsz példát keresni. Nézd most át a szavakat, és válassz ki közülük néhányat, amelyek jelentéséről elgondolkoznál! Füzetedben írd hozzá gondolattérképet, szómagyarázatot, vagy keress példákat, eseteket! Ez utóbbiakat rajzban, képregényben is ábrázolhatod.

- önismeret
- fejlődés • egészség
- lelkiismeret
- szándék • cél
- akarat • mérlegelés
- döntés

- barátság • rokonszenv
- ellenszenv • őszinteség
- hazugság • szeretet
- tisztelet • megbecsülés
- figyelem • segítség
- megértés • harag
- közömbösség • bosszú
- megbocsátás
- konfliktus • együttérzés

- csoport • közösség
- összetartás • befogadás
- alkalmazkodás
- szabálykövetés
- elfogadás • elutasítás
- kirekesztés • előítélet
- hiba • vétség • bűn
- megbocsátás
- jóvátétel • felelősség

GYŰJTEMÉNYEK

Játékok

Bevezető

Mit tudok rólad?

Fogalmazzon meg mindenki papíron 5-6 kérdést, amit szívesen megkérdezne társaitól! (Csak olyat kérdezhettek, ami várhatóan nem hozza őt zavarba!) Például: *Vannak-e testvéreid? Pecáztál-e már életedben? Mi a kedvenc édességed? Melyik csapatnak drukkolsz?*

Ezután álljatok párokba! Tegyétek fel egymásnak kérdéseiteket! Ezt követően egyenként mutassátok be társatokat a csoport egésze előtt a válaszaik segítségével! Akit bemutatnak, kiegészítheti, javíthatja a társát.

Ezután beszéljétek meg közösen:

- ▶ Okozott-e meglepetést valakinek a bemutatása?
- ▶ Milyen érzés az, amikor rólam beszélnek?
- ▶ Milyen játékszabályokat kell megtartani ahhoz, hogy a közösségben senki ne érezze rosszul magát, amikor magáról beszél?

Füilentős verseny

Írj fel egy lapra magadról 4-5 olyan információt, amiről a többiek nem tudnak, s amit nem félsz megosztani velük! Találj ki mindegyik mellé két hamisat is!

Ezután párba szerveződve tegyétek fel egymásnak a legelső feladványt: „Találd ki, melyik állításom igaz!” Ha nem sikerül kölcsönösen eltalálnotok a helyes megoldást, akkor foglaljatok helyet, ha viszont sikerült, keressetek egy-egy új párt az állva maradtak közül! Adjátok fel az új partnereiteknek a második feladványt! Ha kölcsönösen kitaláltátok az igazi állítást, akkor versenyben maradtatok. Játsszátok ezt addig, míg az egész csoportból csak öten-hatan maradtak! Számukra most jön a legnehezebb: a csoport egésze előtt el kell mondaniuk minden korábbi játékostársukról, amit róla megtudtak. (Mármint az igazat!) A többiek jelezzék, hogy helyesen emlékeznek-e! Akik a legjobban szerepelnek ebben a játékban, azokról tudhatjátok, hogy ők ügyesek abban, hogy másokra figyeljenek.

3. Nehezített pályán

Mit látsz, mit hallasz?

A tanár kösse be néhány tanuló szemét, és tegyen füldugót mások fülébe! Ezután a csoport nézze meg Csukás István *Keménykalap és krumpliorr* című filmjének első, az osztályteremben játszódó jelenetét (vagy más filmrészletet)! A látásukban, illetve hallásukban korlátozottak próbálják meg elmondani, miről szólt a jelenet, majd a többiek egészítsék ki a hiányokat, javítsák a tévedéseket! Végül a kendős, füldugós diákok mesélik el, hogy élték meg a történeteket!

Hányan voltak közülük, akik most nagyobb erőfeszítést tettek a film megértésére, mint egyéb alkalmakkor? Mennyien voltak, akik már a filmjelenet vége előtt feladták, hogy megértsék a történetet?

4. A lélek egészsége

Mire figyelsz?

Játsszátok el az alábbi jelenetet párban!

Az egyik játékos azt mondja: *Nézz körbe a teremben, és figyeld meg, hány piros dolgot látsz magad körül!*

A másik megszámolja, elmondja.

Az első játékos: *Most mondd meg, hány zöld dolgot láttál! De ne nézz újra szét!*

Ez a feladat segít abban, hogy jobban megértsük, hogyan működik a figyelmünk. Amit keresünk, azt találjuk. Amire figyelünk, azt látjuk. Amire gondolunk, azt valószínűleg meg. Ha tehát a kellemes élményeket gyűjtjük, azokat raktározzuk el, azok fogják inkább meghatározni életünket. Ha szomorú, nyomasztó dolgokra figyelünk, a gondolataink is szomorúak lesznek.

Próbáljátok ki más jellemzőkkel is a játékot!

5. Vannak-e céljaid?

Mesterségem címere...

A következő foglalkozásneveket írjátok fel egyesével ragacsos (post-it) papírokra, majd véletlenszerűen tűzzétek egymás hátára úgy, hogy senki nem tudja, mi került rá! Körben járva kérdezzétek egymást a barkochba játék szabályai szerint, hogy kiderítsétek, milyen foglalkozást kaptatok!

állattenyésztő, autószerelő, cukrász, divattervező, énekes, fodrász, földműves, hegyász, hídépítő, idegenvezető, katona, mozdonyvezető, orvos, pilóta, pincér, rendőr, sportoló, szakács, számítógépes szakember, színész, tanár, tengerész, tűzoltó, tévériporter, újságíró

Ha mindenki kitalálta, álljatok körbe, a papírt ragasszátok a mellkasotokra, és mondjátok el, mit gondoltok arról a szakmáról, amit kaptatok! Kezdhettek a mondatokat így:

Érdekes lehet az (állattenyésztő) munkája, mert...

Nehéz lehet (újságírónak) lenni, mert...

Nem lennék (színész), mert...

Játszhatjátok úgy is, hogy az első megszólalónak egy labda van a kezében, és akinek dobja, az folytatja a kört, de először neki is véleményeznie kell a te szakmádat.

7. Egyedül nem megy

Közös rajz

Kettesével vegyetek magatok elé egy papírt, fogjatok meg egy tollat, és közösen rajzoljatok: egy házat, egy kutyát, egy fát, egy embert! A gyakorlat közben beszélgetni nem szabad. Rajzolás közben figyeljétek meg magatokat és egymást: ki mennyire engedékeny, támogatjátok vagy inkább akadályozzátok egymást!

Amikor befejeztétek, beszéljétek meg, mit tapasztaltatok!

Folytassátok a rajzolást egy másik társatokkal, és figyeljétek meg a különbségeket!

16. Közösségeim

„Elmegyek, ha nem kérdeztek!”

Az egyik tanuló vagy a tanárotok álljon ki a csoport elé! A feladat egyszerű: a személyével, életével kapcsolatos kérdéseket kell intézni hozzá. A játékosok kérdéseinek nagyon gyorsan kell követniük egymást, mert amikor csend van, ő az eredeti helyéről elindulva lassan halad az ajtó felé, és ha nem vigyáznak, elmegy. Ha kérdést kap, azonnal megáll, s amíg válaszol, egy helyben kell állnia. Vigyázat: egyetlen kérdés sem ismétlődhet! (Ha a kérdésre kényelmetlen neki válaszolnia, természetesen passzolhat, de ekkor is állnia kell.)

17. „Alma mater” – az iskola

Iskolai emlékeink

Válasszatok a játékok közül!

a) Ha a csoport alsó tagozatra is együtt járt:

Mindenki idézzon fel magában egy alsó tagozatos közös élményt! Egyikőtök kezdje el mesélni, majd két-három mondat után egy másik tanuló folytassa! (Lehet sorban is, vagy jelentkezéssel.) Mindegyik történet után beszéljétek meg, hasonlóan emlékeztetek-e az eseményre!

b) Ha a csoport alsó tagozatra nem együtt járt:

Mindenki idézze fel magában egy alsó tagozatos élményét, emlékét! Sorban nevezétek meg, mi az, úgy, hogy a következő játékos ismételve meg az előzőeket is! Például: *emlékszem, amikor kirándultunk Visegrádra, Jani emlékszik, amikor berúgta a tornaterem ablakát, Saci emlékszik a tavalyi adventi vásárra...* A játék végén feltehetitek a legérdekesebbnek tűnő esetről néhány kérdést egymásnak.

18. Itt vagyok honn

Ország-város

Játsszatok csoportokban ország-város játékot a következő kategóriákkal:
város/falu • növény/gyümölcs • állat • híres férfi • híres nő • művészeti alkotás (kép, film, mesehős, zene) • épület

Csak olyan dolgokat nevezetek meg, amelyek Magyarországon megtalálhatóak!
Változat: egy perc alatt hány példát tud a csoport gyűjteni egy kategóriában?

19. A szabályok

Névlánc

A csoport tagjai körben ülnek. Négy ütemben tapsolni kezdenek: első ütemre két kézzel a combon, második ütemre két kezüket összeütik, harmadikra taps helyett jobb hüvelykujjal a jobb válluk mögé mutatnak, negyedikre ugyanezt bal kézzel tesszik bal oldalon. A két taps alatt nem beszélnek. A harmadik ütemre a kezdő játékos a saját nevét mondja, a negyedikre egy másik gyereket. Akinek a nevét mondta, a következő két taps után ő folytatja a láncot: harmadik mozdulatra saját nevével, negyedikre máséval. Aki nem tudja ütemre folytatni, kiesik.

Hóember

Alakítsatok 3-4 fős csoportokat! Minden csapatból az első játékos bekötött szemmel kezdjen rajzolni egy hóembert a táblára! Utána sorban a többi játékos folytassa a rajzot! Előtte megfigyelhetik a társuk rajzát, de mikor sorra kerülnek, ők is kössék be a szemüket. A többiek szóban segíthetik a rajzolást. A végén nézzétek meg, melyik csoport hóembere sikerült a legjobban!

Szófűzés

A kezdő játékos mond egy szót. Az utána következő játékos mond egy másikat, ami az előzőről eszébe jut. Négy szó elhangzása után a következő játékos mondattá fűzi az elhangzott szavakat – azaz összefüggést keres a szavak között. Például: *reggel – reggeli – szalámi – bolt. Ma reggel szalámit akartam reggelizni, de nem volt otthon, ezért el kellett mennünk a boltba.*

20. Beilleszkedés a közösségbe

Lakatlan sziget

Minden játékos gondoljon egy hétköznapi tárgyra, ezt írja le egy darab papírra! Keverjétek össze a papírokat, és mindenki húzzon egyet!

Képzeljétek el, hogy egy lakatlan szigetre kerültetek! A feladat az, hogy csoportokat alakítsatok ki úgy, hogy körben jártok, és megnézik, kinek milyen tárgya van. Ha úgy látjátok, hasznos lehet a tárgy a csoport életében, nevezzétek meg, miért, és az a játékos maradjon a csoporttal! A cél az, hogy minél nagyobb csoportok alakuljanak. Ha minden játékos talált magának helyet, akkor beszéljétek meg, mi mindent tudtok ezekkel a tárgyakkal elvégezni, megoldani!

Változat:

Illesz közénk, mert... Illesz hozzám, mert... Minden játékos szövegkártyán kap egy tulajdonságot, képességet, tudást, érdekességet. Járjatok körbe, és olvassátok fel egymásnak a tulajdonságukat! Ha úgy gondoljátok, hogy csoportot tudtok alakítani, akkor az „Illesz hozzám/közénk, mert...” mondat befejezésével indokoljátok, miért jó, ha csatlakozik az újonnan jövő játékos! Cél az, hogy minél nagyobb létszámú csoportok alakuljanak.

21. Együttműködés

Alakítsatok 4-5 fős csoportokat! Próbáljátok ki a játékokat!

Egy állat

Válasszatok egy állatot! Úgy jelenítsétek meg, hogy minden csoporttag egy-egy testrész legyen, és mindegyik mozogjon (fej, test, végtagok stb.)! Mutassátok be a többieknek!

Vak hernyó

A csoporttagok egymás mögött sorakozzanak fel (csoportonként külön-külön)! Az elöl álló kivételével mindenki becsukott szemmel áll. Az első játékos – akinek nyitva van a szeme – vezesse a csoportját keresztül a termen! Beszéljétek meg előzőleg, hogyan tudja ezt megtenni!

Irányítótorony

Az egyik játékos kimegy a teremből, amíg a többiek eldugnak egy tárgyat. Majd visszajön, és egy másik játékosnak, aki tudja a tárgy helyét, kössétek be a szemét! Ezután a bekötött szemű játékos irányítsa a másikat a tárgy helyére, hogy megtalálja azt! Mivel nem látják, csak hallják egymást, folyamatosan beszélniük kell egymással, méghozzá úgy, hogy a lehető legpontosabban értsék egymást. (A helyzet ahhoz hasonlít, amikor valaki telefonon irányít egy másik embert egy helyre.)

Beszéljétek meg, hogyan sikerült az együttműködés! Miben állapototok meg előzőleg? Mindenki azt és úgy hajtotta végre, amiben és ahogyan megegyeztetek? Mit lett volna érdemes kitalálni, hogy jobban összehangolódtok?

1. A serdülőkor küszöbén

Gyermekkor, felnőttkor

Készíts egy hasonló táblázatot a füzetedben! Hasonlítsd össze a gyermekkort és a felnőttkort, írd be 2–2 gondolatot a táblázat első két sorába!

Ezután keress egy párt, és írd be az ő négy gondolatát a második két sorba!

Találtak-e egymásnak ellentmondó véleményeket? Ha igen, vitassátok meg őket!

	A gyermekkorban előnyösebb, hogy...	A felnőttkorban előnyösebb, hogy...
Én:		
Én:		
Társam:		
Társam:		

A legjobb életkor

Válassz egyet az alábbi mondatkezdetek közül, és egészítsd ki! Akik ugyanazt választották, hasonlítsák össze ötleteiket! A legötletesebbekből készíthettek posztert.

Ha vissza tudnék emlékezni egyhetes koromra...

Azt szeretném, ha újra fél éves lehetnék...

A kedvenc életkorom a két éves kor...

A nehézségek hét évesen kezdődnek...

Szerintem a 12 éves kor lesz a legklasszabb...

Tizenhárom éves korodban kezdesz kamasszá válni, és...

Jó lenne már 20 évesnek lenni...

Huszonhat éves korodban már megteheted, hogy...

Negyven éves korodra már az emberek kezdenek...

Hatvannak lenni elég kellemes lehet...

Nézd az előnyét annak, hogy hetven éves lettél...

Milyen voltam?

Kérd meg nálad idősebb rokonaidat, hogy meséljék el egy-egy rólad szóló emléküket! Írd le ezek közül hármát-négyet, és egyet olvass fel a csoportnak!

2. Érezd jól magad!

Egészséges élet

Alkossatok csoportokat! Válasszatok a feladatok közül!

- Készítsetek plakátot kivágott újságképekből! A tábló témája az egészséges életmód.
- Írjatok reklámszövegeket, amelyek felhívják az egészségtelen életmód veszélyeire a figyelmet!
- Nézz utána, keresd az interneten! Mi mindentől függ, egészségesek vagyunk-e?
<http://gondolkodjegeszszegeesen.hu/temakorok>

5. Vannak-e céljaid?

Mivel és kívül töltenél több időt?

- Milyen területen szeretnéd fejleszteni az ügyességedet vagy a tudásodat a következő évben? Készíts tervet, addig is mit tehetnél, hogy tényleg sikerüljön!
- Melyik barátoddal töltenél több időt ezután? Milyen közös programokat tervezel, és mit vársz azoktól?
- Van-e zsebpénzed vagy félretett pénzed? Készíts listát, amelyben felsorolod, mire szeretnéd költeni! Válassz ki három dolgot! Nézz utána, mennyibe kerülnek, majd készíts tervet, hogyan oszthatnád be a meglévő pénzedet, vagy hogyan gyűjthetnél még rá pénzt! Mennyi időbe telne? Melyik a leginkább megvalósítható cél?

8. Papa, mama, gyerekek

Családi krónika

- Ha van kamerás telefonod, készíts egyik este egy 1-2 perces filmet a családról! Kérd ki egy barátod véleményét róluk!
- Készíts albumot, családi krónikát vagy prezentációt a családról! Megőrizheted magadnak idősebb korodra, vagy odajándékozhatod családtagjaidnak.
- Kedves ajándék szüleidnek vagy valamelyik rokonodnak, ha olyan albumot készítesz, amely az ő életének fő eseményeit ábrázolja. Ehhez először nézzetek közösen régi fotókat, és kérd meg, hogy meséljen a képekről!

9. Nálunk az úgy van...

Interjú a családdal

Készíts interjút idősebb családtagjaiddal, hogy többet megtudj arról hogyan, milyen korban éltek gyerekként!

Először tervezd meg, milyen kérdéseket tennél fel! Ezt több társaddal együtt teheted, hogy minél több ötlet összejöjjön. Ha a válaszokat le fogod írni, akkor olyan kérdéseket gondolj ki, amelyekre rövidebb válasz adható. Ilyenek például:

Hol laktál kisgyerekként?

Ki vigyázott rád? Jártál-e óvodába?

Szerettél-e iskolába járni? Jó tanuló voltál-e?

Mivel foglalkoztál, amikor hazamentél az iskolából?

Kikkel játszottál együtt?

Ki volt a legjobb barátod? Tartod-e vele kapcsolatot még ma is?

Mivel foglalkoztak a szüleid?

Milyen volt a házatok? Volt-e kertetek?

Miben volt más a város, mint most?

Mi szerettél volna lenni, ha felnősz? Végül is sikerült-e?

Milyen helyekre és tárgyakra emlékszel szívesen vissza gyerekkorodból?

Mi volt a kedvenc játékod, ételed, meséd vagy filmed?

A beszélgetés közben biztosan sok más érdekesség is szóba kerül. Ha van rá lehetőség, fel is veheted mikrofonnal.

11. Barátom, ki ismered engem

Mi a barátság?

Tartsatok vitát arról, mit gondoltok a barátságról!

Próbáljátok a vitát az alábbi sorrendben vezetni!

ELŐKÉSZÜLET

Mindenki olvassa el az állításokat, és döntse el, egyetért-e vele vagy sem! (Ezek még csak az első gondolatok.) Kézfelemeléssel jelezzétek mindegyikről, hányan értettek egyet!

Szavazzátok meg, melyik három állításról beszélnétek legszívesebben! (Olyan válaszokat, amelyikről hasonló számban döntöttetek mellette vagy ellene!)

Ezután, még egyedül, gyűjtsetek érveket, ki-ki az állítás mellett vagy ellen, az alapján, hogy egyetértett-e vele!

- a) *Akkor lesz két ember jó barát, ha hasonlóan gondolkodnak a világ dolgairól.*
- b) *Ha nagyon különböző érdeklődésűek, nem lehetnek jó barátok.*
- c) *A barátok mindig őszinték egymáshoz.*
- d) *A barátoknak mindig igazat kell adniuk egymásnak.*
- e) *Egy kitűnő tanuló és egy gyenge tanuló nem lesznek barátok.*
- f) *A barátoknak meg kell bocsátaniuk egymásnak, ha valami történik közöttük.*
- g) *Két barátot szétválaszthat, ha az egyikük rosszabb körülmények között él, mint a másik.*
- h) *A barátságban nem fordul elő irigység, féltékenység.*

VITA

Válasszátok ki az egyik állítást, és egy csoportban gyűljenek össze azok, akik támogatják, és egy másikba, akik nem! Egyeztessétek érveiteket!

A két csoport felváltva mondjon érvet az állítást támogatva, illetve ellene (3-5 alkalommal)! Ha lehet, a csoportból mindig más szólaljon meg!

ÉRTÉKELÉS

Ezután jelentkezzenek azok, akik úgy gondolják, a vita hatására megváltozott a véleményük, és menjenek át a másik csoportba! Mondják el, mi változott meg, és miért!

Értékeljétek a vita menetét! Milyen tapasztalat volt részt venni benne? Hogyan lehetett volna jobban levezetni?

12. Akit megszelídítettél

Szurkolás

Barátotok utcai futóversenyen vesz részt. Gyűjtsetek ötleteket a következőkre!

Mivel tudnátok támogatni célja elérésében?

A verseny napján hogyan fejeznétek ki, hogy ez az esemény számotokra is fontos?

Hogyan biztatnátok őt futás közben? Terveztek biztató feliratokat!

Mit tennétek, ha később egy közösségi oldalon viszontlátnátok a verseny közben róla készült fotót? Hogyan számolnátok be ti az eseményről?

Volt-e hasonló eset már az életetekben? Ha igen, meséljétek el!

14. Akire érdemes hallgatnom

Tanácsadás

A leckében elsősorban arról van szó, hogyan támogathatják a felnőttek a gyerekeket. Ám te is segítheted a nálad kisebbeket, vagy akár a veled egykorúakat is.

Szoktak-e tanácsot kérni tőled? Megtörtént-e már, hogy egy társad javaslatát fogadtad meg? Meséld el társaidnak néhány tapasztalatodat!

Alkossatok páros számú (2, 4, vagy 6) csoportot!

Mindegyik csoport írjon le öt problémát, amiben tanácsra lenne szüksége!

Ezután két-két csoport cserélje ki a lapokat, majd beszéljétek meg, mit javasolnátok megoldásként az egyes kérdésekre!

Beszéljétek meg azt is, hogyan lehetne a legjobban megfogalmazni a tanácsokat!

Ha van kedvetek, el is játszhattok egy-egy tanácsadó beszélgetést.

15. Társaink, az állatok

Gondoskodom rólad

Írjatok közösen egy történetet!

Egy kisállat egy gyerekhez kerül. (Hogy hívják a gyereket? Jellemezzétek röviden! Milyen állatról van szó? Adjatok neki nevet! Hogyan került a gyerekhez?)

A gyermek megbeszéli a szüleivel, ki hogyan fog részt venni a családból a kedvenc gondozásában.

A gyerek eleinte szívesen gondoskodik a kisállatról. (Mit csinál? Mivel eteti? Hogyan játszik vele?)

Egy idő után azonban elunja a dolgot. (Miért?)

Azután pedig...

Folytassátok a történetet! Írjatok hozzá két befejezést: egyet boldog, egyet szomorú véggel! Készítsetek illusztrációt is a történethez!

16. Közösségeim

Hol a helyem?

Gondold végig, milyen csoportokhoz, közösségekhez tartozol!

Egy nagy lapra rajzolj le egy virágformájú ábrát annyi szírommal, ahány közösséget összeszámoltál! A közepébe rajzold le magadat! A szirmokra írd rá a közösségeid nevét, és mindegyikbe írd bele öt-hat személyt, akik fontosak számodra!

Válassz ki közülük négy személyt, és röviden jellemezd őket! Írd le azt is, mi köt össze benneteket!

Színezd különböző színekkel a szirmokat! A színek jelenítsék meg számodra, mennyire jó közösségnek érzed azt a csoportot, mennyire szeretsz odatartozni!

Ha egy-egy jelképet, szót kellene választani a közösségeidnek, mi lenne az? Rajzold le az ábrát úgy is, ezúttal kisebb méretben, hogy csak a jelképeket rajzolod a szirmokba!

17. „Alma mater” – az iskola

A mi iskolánk

Alkossatok csoportokat, és válasszatok ki egy-egy feladatot az alábbiak közül!

- Mit gondoltok, miben különbözik a ti iskolátok a többi iskolától? Gyűjtsetek minél több olyan sajátosságot, amelyben a ti iskolátokat másnak gondoljátok, mint más iskolákat!
- Mit tudtok iskolátok névadójáról? Készítsetek róla rövid előadást!
- Van-e saját honlapja az iskolátoknak? Ha igen, mutassátok be a többieknek, hogy mi minden szerepel rajta!
- Készítsetek rövid, vidám, rajzos bemutatófüzetet a leendő első osztályosoknak!
- Kutassatok az interneten más iskolák honlapjai után! Gyűjtsetek jó ötleteket, olyanokat, amelyek nálatok is megvalósíthatók lennének!

Könyvajánló

Keresd a könyvtárban, és ismerd meg Karinthy Frigyes *Gyermekkori naplók* címen kiadott írásait! Milyen volt Karinthy viszonya a tanuláshoz és az iskolához, milyen tervekkel készült a felnőttkorra?

18. Itt vagyok honn

Itt élünk

Alkossatok csoportokat, és válasszatok ki egy-egy feladatot az alábbiak közül!

- Mit mutatnátok meg lakóhelyeteken egy másik városból jövő diákcsapatnak? Gyűjtsetek össze 5-8 ötletet! Indokoljátok, miért!
- Mit mutatnátok meg Magyarországról egy külföldi diákcsoporthoz? Gyűjtsetek össze 5-8 ötletet! Indokoljátok, miért!
- Melyek a magyar állam ünnepei? Mit ünneplünk ilyenkor?
- Állítsatok össze étrendet jellegzetes magyar ételekből! Hogyan mutatnátok be egy külföldinek, melyik miből és hogyan készül?
- Keressetek öt magyar népszokást! Az év mely szakához, milyen eseményekhez kapcsolódnak?
- Kutassatok ismert, híres emberek körében, és válasszatok ki egy férfit vagy egy nőt, akiről úgy gondoljátok, jelentős dolgot tett a hazánkért! Mutassátok be őt képek segítségével!

19. A szabályok

Diákpárlament

A *parlament* szó a francia „beszélni” szóból származik. Egy olyan gyűlésre, csoportra utal, ahol választott képviselők megbeszélnek kérdéseket, és meghatározott módon döntéseket hoznak, szabályokat alkotnak, amelyek mindenkire érvényesek. Magyarországon a legfelsőbb törvényhozó gyűlést hívjuk Országgyűlésnek vagy Parlamentnek. (Így nevezzük az épületet is, ahol tanácskoznak.)

Ha egy iskolában a tanulók, iskolások, más szóval diákok gyűlnek össze, hogy megvitassák az őket érdeklő kérdéseket, akkor Diákpárlamentnek nevezzük a találkozót.

- Próbáljátok ki, milyen lehet ezen részt venni! Alkossatok kisebb csoportokat, és keressetek egy problémát, amelyet szerintetek meg kellene oldani az osztályban vagy az iskolában! Találjatok ki egy megoldási javaslatot is! Gyűjtsetek érveket mellette, és gondoljatok arra is, milyen érvek szólhatnak ellene!

A parlament működéséhez fontos kitalálni azt a módszert, amellyel a legjobb döntéseket hozhatjátok. A legjobb döntés olyan, amely a többségnek megfelel, ám

nem sérti a kisebbségben maradó fontos jogait sem! Gyakori a szavazás, ilyenkor a legtöbb szavazatot kapó javaslat válik szabállyá. Ám előzőleg elengedhetetlen a probléma teljes körűjárása, az érvek megvitatása, okos végiggondolása, hogy mire szavazásra kerül a sor, minden részletről tudjanak a szavazók. A javaslatához lehet kiegészítést, módosítást fűzni. „Több szem többet lát” – minél többen vagyunk, annál több jó ötletünk születhet. Ugyanakkor minél többen vagyunk, annál többféle véleményt, érdeket kell valahogy egyeztetni, ami bizony nem könnyű. A vitázóknak érdemes eldöntetni, melyek azok a részletek, amelyekben hajlandók engedni, és melyek, amihez ragaszkodnak.

2. Egyeztetek meg a vita és a szavazás menetében! Például, ki milyen sorrendben beszélhet, ki vezeti az ülést – az ő dolga lesz az, hogy „megadja a szót” annak, aki soron következik, figyel arra, ki mennyi ideig beszélhet –, mikor kerül sor a szavazásra, mi a módja a szavazásnak.
3. A megalakult csoportok válasszanak egy-egy képviselőt, aki a tanácskozáson beszél! Válasszátok meg a levezető elnököt is!
4. Tárgyaljatok meg két-három felvetést! Azok, akik nem vesznek részt a vitában, figyeljék, hogyan zajlott!
5. A végén elemezzétek:
 - ▶ Hogyan éreztétek magatokat résztvevőként/megfigyelőként?
 - ▶ Milyen nehézségek merültek fel? Milyen hibák történtek a vita menetében?
 - ▶ Hogyan lehetne jobbá tenni a „parlament” működését?
 - ▶ Milyen döntések születtek? Ki elégedett vele, ki nem? Miért?

Dramatikus feldolgozás

1. Serdülőkor

Családi kerekasztal

Válasszatok ki négy jelentkező játékost! Álljanak egy asztal négy oldalához! Az asztal négy oldala egy-egy családtagot képvisel: anya, apa, tizenegy éves gyerek, hét-éves/tizenhat éves testvér.

A nézők találjanak ki egy egyszerű helyzetet! Például: *a tizenhat éves gyerek buliba szeretne menni, a tizenegy éves elmondja, hogy hármásra áll matematikából, anya felrója, hogy senki nem rakja el a cipőjét, apa megkérdezi, hová menjen a család nyaralni stb.*

A feladat: eljátszani a családi megbeszélést, ahol mindenki saját szerepének megfelelően mond véleményt. Két perc beszélgetés után a játékvezető tapsol, ekkor mindenki az asztal neki jobbra eső oldalához lép, és így más szerepbe kerül. A megbeszélés folytatódik.

Ezután a résztvevők számoljanak be arról, mit tapasztaltak!

- ▶ A szereplők: Milyen volt a szerepbe helyezkedni? Nehéz volt-e váltani?
- ▶ A nézők: Milyennek tűnt a megbeszélés? Szerintetek jellemző-e a családtagokra a bemutatott hozzáállás?

3. Nehezített pályán

Érzelmek kifejezése

Válasszatok ki egy olvasmányrészletet, amelyben párbeszéd is található! (Például a 2. leckéhez tartozó *Nyár a szigeten* című regényrészletet.)

Adjátok elő kétféleképpen: egyszer anélkül, hogy hangotokkal, arcotokkal közvetítenétek, milyen érzelmeik lehetnek a szereplőknek, utána ellenkezőleg! A nézők meséljék el, mennyire tudták így megérteni azt, amit hallottak!

Érzelmek nélkül?

A következő mondatokat mondd ki úgy, hogy kifejezed érzelmeidet is! (Többféle lehet, ami eszedbe jut.) Társatok, aki hallgatja, találgasson, milyen érzelmet jelenítettél meg! Mi alapján tudta kitalálni?

*Végre szombat!
Késik a busz!
Csak nem hozzám jöttél?
Nem hoztál kenyeret?
Már megint elhagytam a tollam.
Borzasztó csúnyán beszél.*

Habár általában sikerül kitalálnunk, milyen érzés rejtőzik a másikban, sokszor segíthetünk azzal, ha meg is fogalmazzuk ezt. Most mondjátok ki felváltva a mondatokat úgy, hogy az érzéssel kezditek!

*Úgy örülök, hogy (végre szombat van)!
Bosszant engem az, hogy (megint késik a busz)!*

Találjatok ki még több példát a feladathoz!

5. Vannak-e céljaid?

Párokban dolgozva döntsétek el az alábbi mondatokról, hogy vajon elősegítik-e a céljaitok elérését, vagy hátráltatják azokat! Indokoljátok meg, miért gondoljátok így! Keressetek példákat saját életetekből!

*Ez úgysem fog sikerülni!
Elég lesz, ha csak ennyit csinálok meg.
Nagyon fáradt vagyok, de azért most már befejezem.
Majd anyuék elintézik.
Gyere, próbáljuk meg együtt!
Tulajdonképpen nem is érdekel engem.
Majd jövő héten megcsinálom.
Hú, annyira nincs kedvem elmenni, de nem akarom kihagyni.*

Találjatok ki és játsszatok el rövid párbeszédet a mondatok felhasználásával!

9. Nálunk az úgy van...

Családi kupaktanács

A családi életben gyakran előfordul, hogy a családtagok mást szeretnének, ahogy ezt a lecke 2. feladatában is láthattad. A következőkben képzeljétek el ilyen helyzeteket, majd játsszátok el, hogyan vitatnátok meg a családi kupaktanácsban!

1. Válasszon mindenki egyet vagy kettőt a következő helyzetek közül, és a füzetében fejezze be a mondatokat! (Ezek alapján más mondatokat is kigondolhattok.)

a) *Én azt szeretném, ha...*

A testvérem azt szeretné, ha...

Ezért mi...

b) *Anyu mindig kéri tőlünk, hogy...*

Mi viszont inkább...

Ebből aztán gyakran az lesz, hogy...

c) *Én nagyon szeretném, ha...*

De a szüleim nem engedik, mert...

Így én inkább...

d) *Nálunk az a szokás, hogy hétvégén a család...*

Legutóbb viszont én...

Ebből az következett, hogy...

2. Alkossatok 3-4 fős csoportokat! A csoporttagok olvassák fel egymásnak a mondataikat! Beszélgetsetek ezekről a bemutatott helyzetekről! Hogyan érzitek magatokat benne, hogyan próbálja családotok megoldani ezeket az ellentéteket?

3. Minden csoport válasszon ki egy esetet, majd rövid felkészülés után játssza el a többi csoportnak, hogyan oldják meg a bemutatott családok helyzetet! A nézők véleményezzék azt, hogy hogyan beszéltek és milyen megoldásra jutottak!

4. A bemutatott esetek közül válasszatok ki egyet, amiről úgy érzitek, nem lett igazán jó megoldása! Gondoljátok végig, hogyan juthattak volna jobb végeredményre! Ezután játsszátok el újra a jelenetet! Segíthetnek az ilyen kifejezések:

Én nagyon szeretném..., mert..., de persze megértem, hogy te inkább...

Én olyankor nagyon (elkeseredett) leszek, amikor...

Jó lenne, ha meg tudnánk oldani...

Tudom, hogy neked fontos az, hogy...

Tudnánk valami más megoldást keresni? Ez nekem nem igazán jó, mert...

10. Két „alkalmas korú” gyerek

A mi történetünk

A következő feladatot egy barátoddal együtt oldd meg!

Idézzétek fel, mikor és hogyan kezdtetek barátkozni egymással!

Keressetek négy olyan eseményt, ami mindkettőtök szerint fontos volt a barátságotok kialakulásában!

Foglaljátok össze ezeket az eseményeket egy-egy szóban! Ezek a szavak lehetnek konkrétak (futóverseny) vagy jelképesek is (siker). Írjátok le a szavakat a táblára!

Álljatok egymás mellé, és ábrázoljátok „páros szoborként” az adott eseményt! Próbáljátok meg arckifejezésekkel is megmutatni, mit éreztetek akkor!

A nézők közül valaki foglalja össze, neki mit jelentettek a címek és a szobrok!

Végül meséljétek el a többieknek is a barátságotok történetét!

11. Barátom, ki ismeresz engem

Figyelj rám!

Amikor beszélgetünk valakivel, folyamatosan kapcsolatban kell lennünk. Akkor értjük meg egymást pontosan, ha igazán figyelünk egymásra. A visszajelzés az a mozzanat, amit egymásnak adunk azért, hogy folyamatosan jelezzük egymásnak, hogy hol tartunk, mit gondolunk, mit érzünk a beszélgetésben, és oda-vissza kölcsönösen megerősítjük, hogy jó úton járunk.

Ha nem adunk visszajelzést, nem mondjuk el, mit gondolunk, elbizonytalaníthatjuk a társunkat, megakadhat a kölcsönös megértés.

A visszajelzés egyben az odafigyelés jele is, a tiszteleté, azt sugalljuk, hogy fontos nekünk a másik, és az is, amit mond. Ezért a kapcsolatainkat is erősítjük vele.

Próbáljátok ki a pozitív visszajelzéseket egy beszélgetésben!

Válasszatok ki néhány elemet a következő oldalon látható táblázat bal oldali (pozitív) oszlopából, és beszélgetsetek párokban úgy, hogy felváltva meséltek egy számotokra érdekes témáról! Amikor te hallgatod a társad, igyekezz alkalmazni ezeket a jelzéseket, és fordítva is! Utána mondjátok el, milyen érzés volt így beszélgetni, milyen jelzéseket vettetek észre a társatokon! Ha hárman vagytok, egyikőtök lehet a külső szemlélő.

Pozitív (előrevívő) jelzés	Negatív (hátráltató) jelzés
társad felé fordulsz, szemébe nézel	elfordulsz tőle, máshová nézel
bólogatsz, arcod kifejezi az érzéseket	merev, elutasító arccal ülsz
jelzed, hogy megértetted: <i>Értem..., Biztos jól érezted magad..., Biztosan nagyon várod már..., Azt mondd, hogy inkább el sem mész?</i>	másról kezdesz beszélni
dicsegsz, kifejezed az egyetértésedet (ha egyetértesz): <i>Szerintem ezt jól csináltad..., Bátor vagy, hogy ezt megtetted..., Látom, hogy ez nagyon felbosszantott...</i>	lekicsinyled: <i>Nagy dolog..., Én azonnal megoldottam volna..., Ki nem tudja..., Hát ez elég nagy ostobaság volt...</i>
együttérsz vele: <i>Nehéz lehetett..., Szegény cica..., Most biztosan bánod már..., Szeretnél valahogy kibékülni...</i>	nem mutatsz együttérzést vagy kioktatod: <i>Ezen miért kellett felhúzni magadat?, Csak egy buta macska..., Nem kellett volna..., Magadnak köszönheted...</i>
kifejezed az érdeklődésedet: <i>És mi lett vele...?, Kibékültetek...?, Szeretnél még visszamenni...?, Ki tud neked segíteni ebben?</i>	közbevágsz, elkezdesz csak magadról beszélni

A negatív visszajelzéseket naponta sokszor átélhetjük megfigyelőként, elszenvetőként egyaránt, és talán nem is tudjuk, milyen gyakran alkalmazzuk magunk is. A hatásukat észre vesszük – bár nem biztos, hogy ezekre vezetjük vissza –, elbizonytalanodunk, nincs kedvünk tovább mondani, butának, kisebbségnek érezzük magunkat, vagy dühösekké válunk.

Olvasd el a táblázat jobb oldali (negatív) oszlopát, és idézz fel olyan helyzeteket, amelyekben hallod ezeket a visszajelzéseket! Hogyan érzed magad ilyenkor? Mennyire jellemző rád az, hogy így beszélsz másokkal? Mi a következménye ennek?

19. A szabályok

Mi történt?

Alkossatok 3-4 fős csoportokat!

A következő feladatban egy rövid történetet kell kitalálnotok, amelynek a témája a szabályok megszegése.

1. Válasszatok egy kezdő jelenetet, helyzetet:

a) *Napköziben Ica néni megígérte, hogy ha elkészülünk a leckével, kimegyünk a nagy játszótérre, amit mind nagyon szeretünk. Csupa izgalmas dolog van benne: pókhálómászóka, görgős csúszka, hosszú csúszdák... A játszótér az iskolától három utcára van, és át kell menni egy forgalmas úton. El is indultunk, mind a huszonöt napközis és a két tanár: Ica néni és Balázs bácsi. Amikor odaértünk, letelepedtünk két padra, és a tanárok elmondták, mire kell figyelniünk, hogy semmi baj ne legyen...*

b) *Anna, a barátnőm áthívott hozzájuk szombat délután játszani. Elég messze laknak, és anyukám nem tudott elkísérni, mert a nagyihoz kellett mennie. De megbeszélte velem, hogyan oldhatjuk meg azt, hogy mégis el tudjak menni...*

c) *Rudi, a bátyám középiskolás. Az osztálytársaival kitalálták, hogy nyáron lemennek a Balatonra egyikük hétvégi házába. Fürdést terveztek, és koncertre akartak menni. Apa azt mondta, hogy elengedi, ha...*

d) *Tavasszal az iskolánkban iskolaszépítési napot szoktunk tartani. Minden osztály kap egy feladatot, amit aznap elvégez. A mi osztályunk együtt dolgozott a hetedikesekkel. A kertben ültettünk virágokat és néhány bokrot. Ők ástak, lapátoltak, mi vizet hoztunk, gereblyéztünk. Az osztályfőnökök felhívták a figyelmet arra, hogy a szerszámokkal óvatosan kell bánni...*

2. Találjátok ki közösen a történetet! Az alábbi lista – vázlatpontok – segít.

Szereplők:

Helyszín:

Idő:

Esemény:

A helyzetre vonatkozó szabályok:

Szabályszegés:

A többiek viselkedése:

Következmény:

3. Meséljétek el a többi csoportnak a történetet, vagy, ha van kedvetek hozzá, adjátok elő színdarabként!

21. Együttműködés

A 21. lecke 4. feladata a csoportbeli viselkedésekről szól. A közös munkát nemcsak segíteni, akadályozni is lehet. Az alábbi szavak különböző „szerepeket” jelölnek. Alakítsatok 5 fős csoportokat! Írjátok a szerepeket kártyákra, majd négyen húzzatok ki egyet-egyét! Egy tanulónál nincs kártya.

ÖTLETADÓ • SZERVEZŐ • LELKESÍTŐ • KÖZÖMBÖS • AKADÁLYOZÓ

1. Egyeztetek meg egy egyszerű feladatban, amit közösen kell elvégezni! Például: *iskolai papírgyűjtés, adventi vásárra készülés, beteg osztálytárs meglátogatása stb.*
2. Játsszátok el azt, ahogy megbeszélitek, megtervezitek a feladat végrehajtását! Mindenki próbáljon meg aszerint viselkedni, amilyen szerepkártyát húzott!
3. Aki nem húzott kártyát, próbálja meg kitalálni, kinél melyik kártya van!
4. A végén beszéljétek meg tapasztalaitokat! Hogyan éreztétek magatokat a szerepben? Emlékeztek-e hasonló helyzetekre? Mi lett az eredményük?

22. A konfliktus

Kapcsolatok

Olvassátok el a párbeszédet, majd oldjátok meg a feladatokat!

1.

Sziasztok! Mikor lesz a mozi? Mit is nézünk meg? Kamilla

Tilda Ki hívott téged? Nem veszed észre, hogy nem hiányzol?

Most mi bajod van velem? Kamilla

Tilda Csak az, hogy egy lúzer vagy!

Hagyd már békén, folyton belekötsz! Vali

Tilda Mert már unom, hogy folyton rajtunk lóg.

Miért ne jöhetne velünk a moziba? Vali

Bianka Hát jöhet, de én nem ülök mellé... Ne izgulj, nem megyek. Kamilla

Bianka Nem fogunk zokogni...

2.

Hogy nézel ki ezen a képen? Nem szólt még senki, hogy ilyen cucc nem való neked?

Bianka

Kamilla

Békén hagynál már?

Bocs, de ez a ruha tényleg nem áll jól neked. Csak segíteni szeretnék...

Vali

Kamilla

Persze, kezd már te is, elegendő volt belőletek.

Csak nem megint megsértődtél? Múltkor is ott bőgtél a mosdóban...

Tilda

Kamilla

Mert szétdobáltatok a holmimat a táskámból.

Csak poén volt, te mindenben felhúzod magadat.

Bianka

Vali

Az azért erős volt. Szétszakadt a füzete.

Majd vesz másikat.

Tilda

3.

Kamilla

Mi ez a kép, amit felraktatok rólam? Mikor fotóztatok le?

Tegnap sulis után.

Bianka

Kamilla

Most már szólok anyukámnak. Nem tehetitek ezt. Kaptam egy csomó gúnyolódó kommentet.

Szaladj csak anyucihoz...

Bianka

Tilda

Azt próbálja meg...

Én is úgy tudom, hogy nincs jogod feltenni mások fotóját, bajod lehet belőle.

Vali

Tilda

Mi bajom? Mindenki ezt csinálja...

Te ne okoskodj folyton, bongyorka. Különben is, mit véded?

Bianka

Vali

Utálom, ha szándékosan piszkálnak embereket. És gusztustalan, hogy ezt élvezitek...

- a) Kik a szereplők? Nevezzétek el őket! Honnan ismerhetik egymást?
Hol zajlik az üzenetváltás?
Miről szólnak ezek az üzenetek? Milyen a hangnemük?
Milyen szándékból írták az egyes üzeneteket?
Milyen lehet a személyes kapcsolatuk a lányoknak?
Másképpen viselkednek-e a valóságban, mint az online világban?
- b) Hogyan folytatódhattak az egyes esetek? Találjátok ki a következő üzeneteket, vagy játsszátok el a személyes találkozásokat! Bevonhattok újabb szereplőket is.
- c) Mondd el, melyik szereplő helyzetébe tudnád legkönnyebben beleképzelni magadat! Miért?
- d) Hogyan vennél részt ebben a beszélgetésben? Egészítsd ki néhány saját nevedben írt üzenetettel!
- e) Írd meg a véleményedet külön egy választott szereplőnek, adj tanácsot neki!

Te is földlakó vagy!